

דין וחשבון של הדירקטוריון וההנהלה
30.09.2018

בנק לאומי לישראל בע"מ וחברות מוחזקות שלו
תמצית דוח כספי ליום 30 בספטמבר 2018
תוכן העניינים

עמוד

דין וחשבון של הדירקטוריון והנהלה

א. סקירה כללית, יעדים ואסטרטגיה

5	מידע כספי תמציתי ומדדי ביצוע עיקריים
7	מידע צופה פני עתיד בדוח הדירקטוריון והנהלה
7	שינויים עיקריים בתקופה החולפת

ב. הסבר וניתוח לתוצאות ולמצב העסקי

8	מגמות, תופעות, התפתחויות ושינויים מהותיים
10	שינויים מהותיים בסעיפים בדוחות הכספיים
11	התפתחויות מהותיות בהכנסות, בהוצאות וברוח כולל אחר
19	המבנה וההתפתחות של הנכסים, ההתחייבויות, ההון והלימות ההון
30	מגזרי פעילות
35	חברות מוחזקות עיקריות

ג. סקירת הסיכונים

38	החשיפה לסיכונים ודרכי ניהולם
38	סיכוני אשראי
60	סיכוני שוק
68	סיכון נזילות
68	סיכונים תפעוליים
68	סיכונים אחרים

ד. מדיניות ואומדנים חשובנאיים קריטיים, בקרות ונהלים

71	מדיניות חשובנאית ואומדנים בנושאים קריטיים
72	בקרות ונהלים לגבי הגילוי בדוח הכספי
73	דירקטוריון

דוחות כספיים

77	דוח סקירת רואי החשבון המבקרים המשותפים
79	דוח רווח והפסד - מאוחד
80	דוח על הרווח הכולל - מאוחד
81	מאזן - מאוחד
82	דוח על השינויים בהון העצמי - מאוחד
86	דוח על תזרימי מזומנים - מאוחד
89	פירוט הביאורים לדוחות הכספיים - מאוחדים

ממשל תאגידי, פרטים נוספים ונספחים

א. ממשל תאגידי

212	שינויים בדירקטוריון
213	המבקרת הפנימית

ב. פרטים נוספים

213	השליטה בבנק
215	מינויים ופרישות ומבנה ארגוני
215	הסכמים מהותיים
216	חקיקה ורגולציה הנוגעת למערכת הבנקאית
222	דירוג אשראי

ג. נספחים

223	שיעורי הכנסה והוצאה
-----	---------------------

דין וחשבון של הדירקטוריון והנהלה

דוח הדירקטוריון נערך בהתאם להוראות הדיווח לציבור של המפקח על הבנקים. הכללים שישמשו בעריכת דוחות הביניים הינם עקביים לכללים ששימשו בעריכת הדוח השנתי ליום 31 בדצמבר 2017. יש לעיין בדוחות אלה ביחד עם [הדוח השנתי של 2017](#).

מידע כספי תמציתי ומדדי ביצוע עיקריים

להלן מדדי ביצוע עיקריים (ב-%)

	לייום 30 בספטמבר		לייום 31 בדצמבר
	2017	2018	2017
מדדי ביצוע עיקריים:			
תשואה להון ^(א)	9.7	10.2	9.8
תשואה לנכסים ממוצעים ^{(א)(ה)}	0.71	0.76	0.72
יחס הון עצמי רובד 1	11.35	11.25	11.43
יחס מינוף	7.03	7.05	6.94
יחס כסיו נזילות	122	121	122
יחס הכנסות ^(ב) לנכסים ממוצעים ^{(א)(ה)}	2.99	3.09	3.07
יחס יעילות	62.9	59.8	63.1
יחס הכנסות ריבית, נטו לנכסים ממוצעים ^{(א)(ה)}	1.82	1.97	1.84
יחס עמלות לנכסים ממוצעים ^{(א)(ה)}	0.94	0.93	0.94
מדדי ביצוע נוספים:			
ההון הכולל לרכיבי סיכון ^(א)	15.05	14.69	14.99
הון (לא כולל זכויות שאינן מקנות שליטה) למאזן	7.5	7.7	7.4
שיעור הפרשה למס מהרווח לפני מיסים	35.1	33.5	35.2
הוצאות בגין הפסדי אשראי מתוך האשראי לציבור, נטו ^{(א)(ג)}	0.07	0.15	0.06
מזה: הוצאות בגין הפרשה קבוצתית מתוך האשראי לציבור, נטו ^{(א)(ג)}	0.19	0.22	0.20
הכנסות ריבית נטו, ליתרה ממוצעת של נכסים נושאי ריבית (NIM) ^(א)	2.03	2.18	2.05
סך כל ההכנסות לסך כל הנכסים בניהול הקבוצה ^{(ב)(ג)(ד)}	0.95	0.91	0.95
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות לסך כל הנכסים בניהול הקבוצה ^{(ג)(ד)}	0.60	0.54	0.60
מדדי איכות אשראי עיקריים:			
שיעורי יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין האשראי לציבור מיתרת האשראי לציבור ^(א)	1.38	1.38	1.36
שיעור אשראי לציבור פגום או בפיגור של 90 ימים או יותר מיתרת האשראי לציבור ^(א)	1.69	1.40	1.60
שיעור מחיקות חשבונאיות נטו מאשראי ממוצע לציבור ^(א)	(0.14)	(0.07)	(0.15)

(א) הון - בתוספת זכויות שאינן מקנות שליטה והתאמות שונות.
 (ב) סך כל ההכנסות - הכנסות ריבית נטו והכנסות שאינן מריבית.
 (ג) על בסיס שנתי.
 (ד) כולל פעילות חוץ מאזנית.
 (ה) הנכסים הממוצעים הינם סך הנכסים המאזניים המניבים והאחרים.
 (ו) כולל יתרות שסווגו כנכסים והתחייבויות מוחזקים למכירה. למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בתקופה החולפת וביאור 16](#).

להלן נתונים עיקריים מדוח רווח והפסד:

לשנה שנסתיימה ביום 31 בדצמבר	לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר		לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר		
2017	2017	2018	2017	2018	
במיליוני ש"ח					
3,172	2,318	2,569	820	936	רווח נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק
8,046	5,956	6,616	1,918	2,196	הכנסות ריבית, נטו
172	146	314	3	198	הוצאות בגין הפסדי אשראי
5,428	3,813	3,786	1,306	1,503	הכנסות שאינן מריבית
4,138	3,068	3,130	1,043	1,043	מזה: עמלות
8,501	6,146	6,216	2,076	2,065	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
4,591	3,332	3,412	1,096	1,119	מזה: משכורות והוצאות נלוות ^(א)
רווח נקי למניה המיוחס לבעלי מניות הבנק (בש"ח):					
2.08	1.52	1.69	0.54	0.62	רווח נקי בסיסי ומדולל

(א) סווג מחדש עקב יישום למפרע של הוראות המפקח על הבנקים בנושא שיפור ההצגה של הוצאות בגין פנסיה והטבות אחרות לאחר סיום העסקה, ראה [ביאור 3.3.1](#).

להלן נתונים עיקריים מהמאזן ליום:

ליום 31 בדצמבר	ליום 30 בספטמבר		
2017	2017	2018	
במיליוני ש"ח			
450,838	440,051	450,674	סך כל הנכסים
82,067	66,953	74,789	מזה: מזומנים ופיקדונות בבנקים
77,299	82,098	76,861	ניירות ערך
267,952	266,358	275,990	אשראי לציבור, נטו ^(א)
417,285	406,877	415,079	סך כל ההתחייבויות
362,478	350,201	358,875	מזה: פיקדונות הציבור
5,156	5,279	5,168	פיקדונות מבנקים
15,577	16,407	17,805	אגרות חוב, שטרי התחייבות וכתבי התחייבות נדחים
33,167	32,793	34,759	הון המיוחס לבעלי מניות הבנק

(א) לרבות האשראי של לאומי קארד אשר החל מהמאזן ליום 31 במרס 2018 מסווג כנכס מוחזק למכירה. למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בתקופה החולפת וביאור 1.16](#).

מידע צופה פני עתיד בדוח הדיסקטוריון וההנהלה

דוח הדיסקטוריון וההנהלה כולל, בנוסף לנתונים המתייחסים לעבר, גם מידע והערכות המתייחסים לעתיד, המוגדרים בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968 (להלן - החוק) כ"מידע צופה פני עתיד". מידע צופה פני עתיד מתייחס לאירוע או לעניין עתידיים שהתממשותם אינה ודאית ואינה בשליטתו של הבנק בלבד.

מידע צופה פני עתיד מנוסח בדרך כלל באמצעות מילים או ביטויים כגון "הבנק מאמין", "הבנק צופה", "הבנק מצפה", "הבנק מתכוון", "הבנק מתכנן", "הבנק מעריך", "מדיניות הבנק", "תכניות הבנק", "תחזית הבנק", "צפוי", "אסטרטגיה", "יעדים", "עלול להשיע" וביטויים נוספים המעידים על כך שמדובר בתחזית לעתיד ולא בעובדות עבר.

מידע צופה פני עתיד הנכלל בדוח הדיסקטוריון וההנהלה ונסמך, בין השאר, על תחזיות לעתיד בנושאים שונים הקשורים להתפתחות הכלכלית בארץ ובעולם ובמיוחד לשוקי המטבע ושוקי ההון, לחקיקה, להוראות גורמי פיקוח, להתנהגות המתחרים, להתפתחויות טכנולוגיות ולנושאי כח אדם.

כתוצאה מאי היכולת לחזות בוודאות שאמנם תחזיות אלה תתממשנה ומכך שבפועל האירועים יכולים להיות שונים מאלו שנחזו, קוראי הדוח צריכים להתייחס בזהירות למידע המוגדר כ"צופה פני עתיד", שכן הסתמכות על מידע כאמור כרוכה בסיכונים ובאי ודאות והתוצאות הכספיות והעסקיות העתידיות של קבוצת לאומי עשויות להיות שונות באופן מהותי.

הבנק אינו מתחייב לפרסם עדכון למידע צופה פני עתיד הכלול בדוחות אלה. האמור אינו גורע מחובות הדיווח של הבנק על פי כל דין.

שינויים עיקריים בתקופה החולפת

לאומי קארד

בהתאם להוראות החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (תיקוני חקיקה), התשע"ז-2017, ולאחר בחינת החלופות השונות, ובתום תהליך למכירת החזקות הבנק בחברה, נחתם ביום 28 ביולי 2018 הסכם בין הבנק לבין Warburg Pincus Financial Holdings (Israel LTD), תאגיד בשליטת קרן ההשקעות Warburg Pincus, למכירת מלוא החזקות הבנק בלאומי קארד.

לאומי קארד מוצגת כקבוצת מימוש המוחזקת למכירה. יתרות מאזניות של לאומי קארד מוצגות במספר אחד במסגרת הנכסים וההתחייבויות ללא הצגה למפרע של מספרי השוואה. בדוח רווח והפסד אין שינוי באופן ההצגה.

להלן יתרות לאומי קארד לצורך הדוחות המאוחדים של קבוצת לאומי

	30 בספטמבר	31 בדצמבר	
	2018	2017	2017
	במיליוני ש"ח		
נכסים			
מזומנים ופיקדונות בבנקים	67	33	28
אשראי לציבור	8,462	8,389	8,286
הפרשה להפסדי אשראי	(152)	(112)	(121)
אשראי לציבור, נטו	8,310	8,277	8,165
השקעות בחברות כלולות	6	4	6
בניינים וציוד	240	172	172
נכסים אחרים	183	137	129
סך כל הנכסים	8,806	8,623	8,500
התחייבויות			
פיקדונות הציבור	84	88	65
פיקדונות מבנקים	750	-	-
התחייבויות אחרות	6,261	6,212	6,404
סך כל ההתחייבויות	7,095	6,300	6,469

למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [חברות מוחזקות עיקריות](#), לאומי קארד וביאור 116.

מגמות, תופעות, התפתחויות ושינויים מהותיים התפתחויות עיקריות במשק¹

המדד המשולב לבחינת מצב המשק, המתפרסם על ידי בנק ישראל ומשקף את התפתחות הפעילות הריאלית במשק, עלה בחודשים ינואר-ספטמבר 2018 בכ-2.5% (קצב שנתי של כ-3.3%) ואילו ב-12 החודשים המסתיימים בספטמבר 2018 הסתכמה עלייתו בכ-3.5%. תחזית מחלקת המחקר של בנק ישראל לקצב הצמיחה הצפוי בשנת 2018, אשר פורסמה ב-8 באוקטובר 2018, עומדת על 3.7%.

המשק העולמי

בחודש אוקטובר 2018, עדכנה קרן המטבע הבינלאומית (IMF), את האומדנים להתפתחות הצמיחה בעולם בשנת 2018. על פי התחזיות המעודכנות, המשק העולמי צפוי להתרחב בשנת 2018 בכ-3.7%, במנחים ריאליים, לעומת תחזית של 3.9% בתחזית הקודמת מחודש יולי 2018. הצמיחה החזויה בארה"ב לשנת 2018 נותרה 2.9% (בדומה לתחזית קודמת). באזור גוש האירו נרשם עדכון כלפי מטה בתחזיות (מ-2.2% ל-2.0%), בין השאר, על רקע נתונים חלשים מהצפוי במחצית הראשונה של השנה.

תקציב המדינה ומימון

בתשעת החודשים הראשונים של 2018, הסתכם הגירעון בתקציב המדינה בכ-24.1 מיליארד ש"ח לעומת גירעון של כ-4.8 מיליארד ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. בשנת 2018 כולה מתוכנן גירעון של כ-38.5 מיליארד ש"ח שהם כ-2.9% תוצר. עקב חגי תשרי, אפשרה רשות המיסים דחייה של תשלומי מיסים בהיקף של כ-6.1 מיליארד ש"ח מחודש ספטמבר לאוקטובר, כך שבנטרול השפעה זו היה הגירעון מסתכם בכ-18 מיליארד ש"ח (כ-2.9% תוצר). הגידול הניכר בגירעון בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, מקורו בעיקר בתקבולי מיסים גבוהים במיוחד, בעלי אופי חד פעמי, שנתקבלו בשנה שעברה.

סחר חוץ ותנועות הון

הגירעון המסחרי של ישראל הסתכם בחודשים ינואר-ספטמבר 2018, בכ-18.8 מיליארד דולר, בהשוואה לגירעון של כ-10.3 מיליארד דולר שהיה בתקופה המקבילה אשתקד. העלייה בגירעון המסחרי מקורה בעליה משמעותית ביבוא (בכל רכיביו: חומרי גלם, מוצרי השקעה ומוצרי צריכה) לעומת התרחבות מתונה יותר ביצוא. גידול ניכר זה בגירעון המסחרי עלול להביא לצמצום משמעותי בעודף בחשבון השוטר של מאזן התשלומים.

בחודשים ינואר-אוגוסט 2018, הסתכמו ההשקעות הישירות בישראל של תושבי חוץ, דרך המערכת הבנקאית, בכ-5.1 מיליארד דולר ואילו ההשקעות הפיננסיות של תושבי חוץ בישראל הסתכמו בכ-6.0 מיליארד דולר. לעומת זאת, היקף ההשקעות של תושבי ישראל בחו"ל (ההשקעות הישירות באמצעות הבנקים בישראל וההשקעות הפיננסיות) הסתכם בכ-9.8 מיליארד דולר, כך שהיקף ההשקעות הנכנסות לישראל היה גבוה מהיקף ההשקעות היוצאות במט"ח.

שער החליפין ויתרות המט"ח

בתשעת החודשים הראשונים של 2018, פוחת השקל ביחס לדולר בשיעור של כ-4.6% וביחס לאירו הוא פוחת בשיעור של כ-1.5%.

יתרות מטבע החוץ בבנק ישראל עמדו בסוף חודש ספטמבר 2018, על כ-115.5 מיליארד דולר, בהשוואה לכ-113 מיליארד דולר בסוף חודש דצמבר 2017.

במהלך החודשים ינואר-ספטמבר 2018, הסתכמו רכישות המט"ח על ידי בנק ישראל, במסגרת תכנית הרכישות לקיזוז השפעת הפקת הגז על שער החליפין, בכ-0.94 מיליארד דולר. בסך הכל, בנק ישראל רכש מט"ח בהיקף של כ-2.8 מיליארד דולר במהלך החודשים ינואר-ספטמבר 2018, רובו במהלך המחצית הראשונה של השנה.

אינפלציה ומדיניות מוניטרית

מדד המחירים לצרכן (המדד "בגין") עלה בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2018 בכ-1.1%. ב-12 החודשים האחרונים המסתיימים בחודש ספטמבר 2018 הסתכמה עלייתו בכ-1.2%, שיעור המצוי בסמוך לגבול התחתון של יעד יציבות המחירים (3%-1%) אותו קבעה הממשלה.

מדד המחירים לצרכן ("הידוע") עלה ב-1.1% בתקופת הדוח.

במהלך החודשים ינואר-ספטמבר 2018, לא חל שינוי בריבית בנק ישראל והיא עומדת על 0.1%, רמה שנשמרה גם בהודעת הריבית אשר פורסמה בחודש אוקטובר 2018. הוועדה המוניטרית ציינה כי בכוונתה להותיר את המדיניות המרחיבה על כנה, כל עוד הדבר יידרש כדי לבסס את סביבת האינפלציה בתוך תחום היעד.

¹ מקורות הנתונים: פרסומי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בנק ישראל, משרד האוצר, הבורסה לניירות ערך.

שוק ההון הישראלי

מדד המניות וניירות הערך הניתנים להמרה עלה בחודשים ינואר-ספטמבר 2018, בכ-7.6%, בעיקר בהשפעת עליות שערים של כ-6.7% ברבעון השלישי על רקע עליות שערים בבורסה בארה"ב ופרסום דוחות כספיים חיוביים.

מחזור המסחר היומי הממוצע של המניות וניירות הערך הניתנים להמרה בחודשים ינואר-ספטמבר 2018 ירד בשיעור של כ-1.2% בהשוואה לממוצע 2017 והסתכם בכ-1.387 מיליארד ש"ח.

שוק אגרות החוב הממשלתיות התאפיין בתשעת החודשים הראשונים של השנה, בירידות שערים קלות. מדד אגרות החוב הממשלתיות צמודות המדד עלה בשיעור של כ-0.3% ואילו מדד אגרות החוב הממשלתיות הלא-צמודות ירד בשיעור של כ-0.8%.

במדד אגרות החוב הלא-ממשלתיות (אג"ח חברות) צמודות המדד, נרשמו עליות שערים של כ-1.8% בחודשים ינואר-ספטמבר 2018, לאחר עליות שערים של כ-6.2% בשנת 2017.

הנכסים הכספיים שבידי הציבור

שווי תיק הנכסים הכספיים שבידי הציבור הסתכם בסוף חודש אוגוסט 2018, בכ-3,716 מיליארד ש"ח, עליה של כ-2.8% בהשוואה לחודש דצמבר 2017. משקל המניות (בארץ ובחו"ל) בתיק הנכסים הכספיים של הציבור הישראלי הגיע בסוף חודש אוגוסט 2018 לכ-23.4%, בהשוואה לכ-22.7% בסוף חודש דצמבר 2017.

שינויים מהותיים בסעיפים בדוחות הכספיים

הרווח הנקי המיוחס לבעלי המניות (להלן - "הרווח הנקי") בתשעה חודשים ראשונים של שנת 2018 (להלן - "התקופה המדווחת") הסתכם לסך של כ-2,569 מיליון ש"ח בהשוואה לסך של כ-2,318 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. הרווח הנקי ברבעון השלישי של 2018 הסתכם ב-936 מיליון ש"ח לעומת 820 מיליון ש"ח ברבעון השלישי אשתקד.

התשואה להון בתקופה המדווחת עמדה על שיעור של כ-10.2% בהשוואה לכ-9.7% בתשעה חודשים ראשונים אשתקד. התשואה להון לרבעון השלישי 2018 עמדה על שיעור של כ-11.2% בהשוואה ל-10.3% ברבעון השלישי אשתקד.

יחס הון עצמי רוכד 1 לרכיבי סיכון עמד ליום 30 בספטמבר 2018 על שיעור של 11.25%. לפרטים נוספים ראה [ביאור 9](#).

ביום 12 בנובמבר 2018 אישר דירקטוריון הבנק חלוקת דיבידנד בגובה של 40% מהרווח הנקי של הרבעון השלישי של שנת 2018. סכום הדיבידנד שאושר לרבעון הסתכם לסך של כ-375 מיליון ש"ח. הדיבידנד המצטבר לתשעה חודשים ראשונים של השנה הסתכם בכ-1,028 מיליון ש"ח.

יצוין כי בהתאם לתוכנית רכישה עצמית של מניות הבנק שאושרה בחודש מרס 2018 בהיקף של עד 700 מיליון ש"ח, רכש הבנק עד ליום 8 בנובמבר 2018 מניות בהיקף של 642 מיליון ש"ח. לפרטים נוספים ראה פרק [ההון והלימות ההון](#).

הדיבידנד שאושר מתחילת 2018 והרכישות העצמיות שבוצעו מתחילת 2018 הסתכמו לסך של כ-1,670 מיליון ש"ח.

הכנסות הריבית נטו בתשעה חודשים ראשונים של שנת 2018 עלו בכ-660 מיליון ש"ח, גידול בשיעור של כ-11.1% בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד. הגידול בהכנסות הריבית נטו נובע מעליה בפערי הריבית, מגידול ביתרה הממוצעת של אשראי לציבור ופיקדונות בבנקים ומפירעון איגרות חוב ושטרי הון. הגידול גם הושפע מכך שעליית המדד בתשעה חודשים ראשונים של השנה הייתה בשיעור של כ-1.1% בהשוואה לשיעור של כ-0.2% בתקופה המקבילה אשתקד.

ההוצאות בגין הפסדי אשראי לתשעה חודשים ראשונים של שנת 2018 משקפות שיעור הוצאה של כ-0.15% מהאשראי לציבור נטו לעומת שיעור הוצאה של כ-0.07% בתקופה המקבילה אשתקד. הגידול בהוצאה להפסדי אשראי נובע, בין היתר, מירידה בגביית מלווים במערך הנדל"ן ובמערך העסקי.

הכנסות מימון שאינן מריבית בתשעה חודשים ראשונים של שנת 2018 הסתכמו לסך של כ-594 מיליון ש"ח בהשוואה לסך 674 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. עיקר הירידה מקורה בהשפעת הפיחות בשער החליפין של השקל מול הדולר והליש"ט בהשוואה לתיסוף בתקופה המקבילה אשתקד ומכשירים נגזרים, אשר קוזזה חלקית מהרווח שנזקף ממכירת אבגול תעשיות בסך של כ-121 מיליון ש"ח לפני מס, ומרווח ממכירת מניות הבורסה לניירות ערך בסך של כ-47 מיליון ש"ח לפני מס.

העמלות התפעוליות עלו בתשעה חודשים ראשונים של שנת 2018 בכ-62 מיליון ש"ח בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, בין היתר, לאור גידול במחזורי הפעילות בכרטיסי אשראי.

ההוצאות התפעוליות והאחרות עלו בתשעה חודשים ראשונים של שנת 2018 בכ-70 מיליון ש"ח בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד. גידול שמקורו במענק הירתמות לשינויים המבניים בבנק ובמענק תשואה.

הוצאות המס בתשעה חודשים ראשונים של שנת 2018 הסתכמו לסך של כ-1,298 מיליון ש"ח בהשוואה לסך של כ-1,220 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. שיעור ההפרשה למס בתקופה המדווחת הינו כ-33.5% מהרווח לפני מס לעומת כ-35.1% בתקופה המקבילה אשתקד. הקיטון בשיעור המס בין התקופות נובע בעיקר מירידת שיעור המס הסטטוטורי בין התקופות ורישום הכנסות מסים לאור מכירת מניות בחברה בת.

הרווח הבסיסי הנקי למניה המיוחס לבעלי המניות בתקופה המדווחת הסתכם לכ-1.69 ש"ח לעומת 1.52 ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

יצוין כי החל מרבעון ראשון 2018 מסווגת ההשקעה בלאומי קארד כקבוצת מימוש המוחזקת למכירה. אי לכך יתרות הנכסים וההתחייבויות של לאומי קארד החל מהמאזן ליום 31 במרס 2018 סווגו בנפרד, ללא סיווג של מספרי השוואה.

למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בתקופה החולפת וביאור 16](#).

התפתחויות מהותיות בהכנסות, בהוצאות וברווח כולל אחר

להלן השינוי ברווח הנקי ברבעון שלישי של 2018 לעומת התקופה המקבילה אשתקד:

		לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר		
		2017	2018	השינוי
במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח			באחוזים
		1,918	2,196	14.5
הכנסות ריבית, נטו		3	198	+
הוצאות בגין הפסדי אשראי		1,306	1,503	15.1
הכנסות שאינן מריבית		2,076	2,065	(0.5)
הוצאות תפעוליות ואחרות		1,145	1,436	25.4
רווח לפני מיסים		376	515	37.0
הפרשה למס		769	921	19.8
רווח לאחר מס		60	35	(41.7)
חלק הבנק ברווחי חברות כלולות		(9)	(20)	-
רווח נקי המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה		820	936	14.1
רווח נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק		10.3	11.2	
תשואה להון (באחוזים)		0.54	0.62	
רווח בסיסי למניה (ש"ח)				

להלן השינוי ברווח הנקי בתשעה חודשים ראשונים של 2018 לעומת התקופה המקבילה אשתקד:

		לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר		
		2017	2018	השינוי
במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח			באחוזים
		5,956	6,616	11.1
הכנסות ריבית, נטו		146	314	+
הוצאות בגין הפסדי אשראי		3,813	3,786	(0.7)
הכנסות שאינן מריבית		6,146	6,216	1.1
הוצאות תפעוליות ואחרות		3,477	3,872	11.4
רווח לפני מיסים		1,220	1,298	6.4
הפרשה למס		2,257	2,574	14.0
רווח לאחר מס		85	47	(44.7)
חלק הבנק ברווחי חברות כלולות		(24)	(52)	-
רווח נקי המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה		2,318	2,569	10.8
רווח נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק		9.7	10.2	
תשואה להון (באחוזים)		1.52	1.69	
רווח בסיסי למניה (ש"ח)				

להלן התפתחות הרווח הנקי לפי רבעונים:

		2017			2018		
רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	
במיליוני ש"ח							
1,873	2,165	1,918	2,090	2,006	2,414	2,196	
הכנסות ריבית, נטו							
101	42	3	26	130	(14)	198	
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי							
1,287	1,220	1,306	1,615	1,114	1,169	1,503	
הכנסות שאינן מריבית							
2,050	2,020	2,076	2,355	1,998	2,153	2,065	
הוצאות תפעוליות ואחרות							
1,009	1,323	1,145	1,324	992	1,444	1,436	
רווח לפני מיסים							
388	456	376	472	262	521	515	
הפרשה למס							
621	867	769	852	730	923	921	
רווח לאחר מס							
10	15	60	7	10	2	35	
חלק הבנק ברווחי חברות כלולות							
(9)	(6)	(9)	(5)	(10)	(22)	(20)	
רווח נקי המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה							
622	876	820	854	730	903	936	
רווח נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק							
8.1	11.3	10.3	10.8	9.0	11.1	11.2	
תשואה להון (באחוזים)							
0.41	0.57	0.54	0.57	0.48	0.59	0.62	
רווח בסיסי למניה (ש"ח)							

הכנסות ריבית, נטו

הכנסות הריבית, נטו של קבוצת לאומי הסתכמו בתשעה חודשים ראשונים של השנה ב-6,616 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-5,956 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, גידול בשיעור של 11.1%.

הגידול בהכנסות הריבית, נטו נובע מעליה בפערי הריבית, מגידול ביתרה הממוצעת של אשראי לציבור ופיקדונות בבנקים ומקיטון ביתרה הממוצעת של אגרות חוב ושטרי הון. בנוסף, התוצאות בתשעה חודשים ראשונים של השנה הושפעו לטובה מהמדד בסך 241 מיליון ש"ח לעומת השפעה חיובית של כ-33 מיליון ש"ח בתשעה חודשים ראשונים אשתקד.

ברבעון שלישי של השנה הסתכמו הכנסות ריבית נטו בסך 2,196 מיליון ש"ח לעומת 1,918 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, גידול בשיעור של 14.5%. הגידול נובע, בין היתר, מהשפעה חיובית של המדד ברבעון שלישי של השנה כ-33 מיליון ש"ח בהשוואה להשפעה שלילית של 107 מיליון ש"ח ברבעון המקביל אשתקד.

היחס של הכנסות ריבית, נטו לבין היתרה הממוצעת של נכסים נושאי ריבית (התשואה נטו על נכסים נושאי ריבית) בתשעה חודשים ראשונים של השנה הינו 2.18% לעומת 2.03% בתקופה המקבילה אשתקד.

פער הריבית הכולל בתקופה המדווחת הינו 1.94% לעומת פער של 1.82% בתקופה המקבילה אשתקד.

להלן נתונים על פערי הריבית בחלוקה למגזרים:

במגזר המדדי פער הריבית בתקופה המדווחת עמד על שיעור של 1.11% לעומת 0.74% בתקופה המקבילה אשתקד. במגזר המט"ח פער הריבית 0.78% לעומת 1.04% בתקופה המקבילה אשתקד. במגזר השקלי הלא צמוד פער הריבית 2.18% לעומת 2.10% בתקופה המקבילה אשתקד.

למידע נוסף בנוגע להכנסות והוצאות ריבית ראה נספח 1 - [שיעורי הכנסות והוצאות וניתוח השינויים בהכנסות והוצאות ריבית](#).

הוצאות בגין הפסדי אשראי

		לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר		
		2017	2018	
		השינוי		
באחוזים	במיליוני ש"ח		במיליוני ש"ח	
42.6	100	(235)	(135)	הכנסה פרטנית בגין הפסדי אשראי
17.8	68	381	449	הוצאה קבוצתית בגין הפסדי אשראי
+	168	146	314	סך כל ההוצאה בגין הפסדי אשראי
יחסים באחוזים:				
		(0.12)	(0.07)	שיעור ההכנסה הפרטנית בגין הפסדי אשראי מסך האשראי לציבור, נטו ^(א)
		0.19	0.22	שיעור ההוצאה הקבוצתית בגין הפסדי אשראי מסך האשראי לציבור, נטו ^(א)
		0.07	0.15	שיעור ההוצאה הכולל בגין הפסדי אשראי מסך האשראי לציבור, נטו ^(א)

		2017			2018		
		רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי
		במיליוני ש"ח					
(63)	(33)	(139)	(129)	(64)	(71)	-	הכנסה פרטנית בגין הפסדי אשראי
164	75	142	155	194	57	198	הוצאה קבוצתית בגין הפסדי אשראי
101	42	3	26	130	(14)	198	סך כל ההוצאה (הכנסה) בגין הפסדי אשראי
יחסים באחוזים:							
(0.10)	(0.05)	(0.21)	(0.19)	(0.10)	(0.10)	-	שיעור ההכנסה הפרטנית בגין הפסדי אשראי מסך האשראי לציבור, נטו ^(א)
0.25	0.11	0.21	0.23	0.29	0.08	0.29	שיעור ההוצאה הקבוצתית בגין הפסדי אשראי מסך האשראי לציבור, נטו ^(א)
0.15	0.06	-	0.04	0.19	(0.02)	0.29	שיעור ההוצאה הכולל בגין הפסדי אשראי מסך האשראי לציבור, נטו ^(א)

(א) כולל יתרות שסוגו כנכסים מוחזקים למכירה. למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק שינויים עיקריים בתקופה החולפת וביאור 16.

למידע נוסף בנוגע להוצאות הפסדי אשראי ראה [ביאור 6](#) וביאור 13.

הכנסות שאינן מריבית

		לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר		
		2017	2018	
		השינוי		
באחוזים	במיליוני ש"ח		במיליוני ש"ח	
(11.9)	(80)	674	594	הכנסות מימון שאינן מריבית
2.0	62	3,068	3,130	עמלות
(12.7)	(9)	71	62	הכנסות אחרות
(0.7)	(27)	3,813	3,786	סך הכל

		2017				2018		
רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי		
במיליוני ש"ח								
255	197	222	245	51	89	454	הכנסות מימון שאינן מריבית	
1,018	1,007	1,043	1,070	1,045	1,042	1,043	עמלות	
14	16	41	300	18	38	6	הכנסות אחרות	
1,287	1,220	1,306	1,615	1,114	1,169	1,503	סך הכל	

משקל ההכנסות שאינן מריבית מסך כל ההכנסות (קרי, הכנסות מריבית, נטו והכנסות שאינן מריבית) בתשעה חודשים ראשונים של השנה עמד על שיעור של 36.4% לעומת 39.0% בתקופה המקבילה אשתקד ו-40.3% בכל שנת 2017.

להלן פירוט הכנסות מימון שאינן מריבית:

		לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר			
		2017	2018		
באחוזים	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח		
(40.2)	(207)	515	308	הכנסות בגין מכשירים נגזרים והפרשי שער, נטו	
-	(89)	82	(7)	רווחים (הפסדים) ממכירת אג"ח זמינות למכירה, נטו	
+	135	103	238	רווחים מהשקעות במניות כולל דיבידנדים ^(ב)	
(100.0)	(9)	9	-	רווחים נטו בגין הלוואות שנמכרו	
+	90	(35)	55	רווחים (הפסדים) שמומשו ושטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של אג"ח ומניות למסחר, נטו ^(א)	
(11.9)	(80)	674	594	סך הכל	

(א) רווחים (הפסדים) שמומשו ושטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של אג"ח ומניות למסחר, נטו כוללים בעיקר השפעת הפרשי שער.
(ב) בתשעה החודשים הראשונים בשנת 2018 כולל רווח ממכירת אבגול תעשיות בסך כ-121 מיליון ש"ח ורווח ממכירת מניות הבורסה בסך כ-47 מיליון ש"ח.

		2017				2018		
רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי		
במיליוני ש"ח								
390	121	4	264	(43)	61	290	הכנסות (הוצאות) נטו בגין מכשירים נגזרים והפרשי שער, נטו	
5	30	47	33	25	(11)	(21)	רווחים (הפסדים) ממכירת אג"ח זמינות למכירה, נטו	
46	42	15	(42)	(1)	38	201	רווחים (הפסדים) מהשקעות במניות כולל דיבידנדים ^(ב)	
-	-	9	-	-	-	-	רווחים נטו בגין הלוואות שנמכרו	
(186)	4	147	(10)	70	1	(16)	רווחים (הפסדים) שמומשו ושטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של אג"ח ומניות למסחר, נטו ^(א)	
255	197	222	245	51	89	454	סך הכל	

(א) רווחים (הפסדים) שמומשו ושטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של אג"ח ומניות למסחר, נטו כוללים גם השפעת הפרשי שער.
(ב) ברבעון שלישי 2018 כולל רווח ממכירת אבגול תעשיות בסך כ-121 מיליון ש"ח ורווח ממכירת מניות הבורסה בסך כ-47 מיליון ש"ח.

להלן פירוט העמלות:

		לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר	
		2017	2018
השינוי			
באחוזים	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	
1.7	9	519	528
(2.6)	(13)	502	489
5.8	46	797	843
-	-	135	135
5.8	13	225	238
10.7	26	244	270
(4.9)	(20)	408	388
0.4	1	238	239
2.0	62	3,068	3,130

הגידול בעמלות בתשעה חודשים ראשונים של שנת 2018 בשיעור של כ-2.0% בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, נובע, בין היתר, לאור גידול במחזורי הפעילות בכרטיסי אשראי.

		2017			2018		
רבועון ראשון	רבועון שני	רבועון שלישי	רבועון רביעי	רבועון ראשון	רבועון שני	רבועון שלישי	
במיליוני ש"ח							
178	171	170	182	179	175	174	
169	163	170	173	168	166	155	
255	265	277	278	268	276	299	
49	42	44	48	46	47	42	
73	74	78	82	80	79	79	
84	77	83	94	94	87	89	
135	133	140	133	131	130	127	
75	82	81	80	79	82	78	
1,018	1,007	1,043	1,070	1,045	1,042	1,043	

להלן פירוט ההכנסות האחרות:

		לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר	
		2017	2018
השינוי			
באחוזים	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	
(50.0)	(15)	30	15
14.6	6	41	47
(12.7)	(9)	71	62

2017							2018
רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	
במיליוני ש"ח							
7	12	11	11	3	6	6	רווחים מיעודה לפיצויים
7	4	30	289	15	32	-	הכנסות אחרות כולל מכירת בניינים וציוד
14	16	41	300	18	38	6	סך הכל

הוצאות תפעוליות ואחרות

לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר						
השינוי		2017	2018			
באחוזים	במיליוני ש"ח			במיליוני ש"ח		
2.4	80	3,332	3,412	משכורות והוצאות נלוות ^(א)		
(14.5)	(72)	497	425	פחת והפחתות		
-	-	742	742	הוצאות אחזקת בניינים וציוד		
3.9	62	1,575	1,637	הוצאות אחרות ^(א)		
1.1	70	6,146	6,216	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות		

2017							2018
רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	
במיליוני ש"ח							
1,119	1,117	1,096	1,259	1,068	1,225	1,119	משכורות והוצאות נלוות ^(א)
183	159	155	149	160	126	139	פחת והפחתות
252	239	251	273	251	250	241	הוצאות אחזקת בניינים וציוד
496	505	574	674	519	552	566	הוצאות אחרות ^(א)
2,050	2,020	2,076	2,355	1,998	2,153	2,065	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות

(א) סווג מחדש עקב יישום למפרע של הוראות המפקח על הבנקים בנושא שיפור ההצגה של הוצאות בגין פנסיה והטבות אחרות לאחר סיום העסקה, ראה [ביאור 3.2.1](#).

ההוצאות התפעוליות מהוות 59.8% מסך כל ההכנסות לעומת 62.9% בתקופה המקבילה אשתקד ו-63.1% בכל שנת 2017. סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות (במונחים שנתיים) מהווה 1.84% מסך כל המאזן, לעומת 1.87% בתקופה המקבילה אשתקד ולעומת 1.89% בכל שנת 2017.

הוצאות שכר

		לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר	
		2017	2018
השינוי			
במיליוני ש"ח	באחוזים		
53	1.7	3,089	3,142
27	11.1	243	270
80	2.4	3,332	3,412

(א) בתשעת החודשים הראשונים בשנת 2017 הוצג בשורה נפרדת סך של 43 מיליון ש"ח כמענקים שאינם במהלך העסקים הרגיל. בתשעת החודשים הראשונים בשנת 2018 נזקף מענק הירתמות לשינויים המבניים בבנק בסכום העולה על הסך האמור. אי לכך, הן המענק בסך 43 מיליון ש"ח אשתקד והן המענק לשינויים מבניים ששולם השנה נכללו בשורת השכר ולא מוצגים כמענקים שאינם במהלך העסקים הרגיל.

(ב) סווג מחדש עקב יישום למפרע של הוראות המפקח על הבנקים בנושא שיפור ההצגה של הוצאות בגין פנסיה והטבות אחרות לאחר סיום העסקה, ראה [ביאור 3.1](#), סך ההשפעה לתשעה חודשים ראשונים בשנת 2017 הינה 499 מיליון ש"ח.

העליה בהוצאות השכר הינה בעיקר על רקע מענק התשואה בשל התשואה הגבוהה בתשעת החודשים הראשונים של השנה ועל רקע מענק הירתמות לשינויים המבניים בבנק הגבוהים מהמענקים שנרשמו בתקופה המקבילה אשתקד.

		2017			2018		
		רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי
		במיליוני ש"ח					
		1,044	1,033	1,012	1,145	983	1,132
		75	84	84	114	85	93
		1,119	1,117	1,096	1,259	1,068	1,225

(א) ברבעון ראשון 2017 הוצג בשורה נפרדת סך של 43 מיליון ש"ח כמענקים שאינם במהלך העסקים הרגיל. ברבעון שני 2018 נזקף מענק הירתמות לשינויים המבניים בבנק בסכום העולה על הסך האמור. אי לכך, הן המענק בסך 43 מיליון ש"ח ברבעון ראשון 2017 והן המענק לשינויים מבניים ברבעון שני 2018 נכללו בשורת השכר ולא מוצגים כמענקים שאינם במהלך העסקים הרגיל.

(ב) סווג מחדש עקב יישום למפרע של הוראות המפקח על הבנקים בנושא שיפור ההצגה של הוצאות בגין פנסיה והטבות אחרות לאחר סיום העסקה, ראה [ביאור 3.1](#), סך ההשפעה לרבעון ראשון 2017 הינה 172 מיליון ש"ח, לרבעון שני 2017 - 159 מיליון ש"ח, לרבעון שלישי 2017 - 168 מיליון ש"ח ולרבעון רביעי 2017 - 182 מיליון ש"ח.

בנוסף להוצאות השכר כמפורט מעלה, הוצאות הפחת, אחזקת בניינים ואחרות הסתכמו בתקופה המדווחת בסך של 2,804 מיליון ש"ח לעומת 2,814 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, קיטון בשיעור של 0.4%.

הוצאות מס

ההפרשה למס על הרווח של קבוצת לאומי הסתכמה בתקופה המדווחת ב-1,298 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-1,220 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. שיעור ההפרשה למס בתקופה המדווחת הינו כ-33.5% מהרווח לפני מס לעומת כ-35.1% בתקופה המקבילה אשתקד, קיטון של כ-1.6 נקודות אחוז. הקיטון בשיעור המס בין התקופות נובע בעיקר מירידת שיעור המס הסטטוטורי בין התקופות ורישום הכנסות מסים לאור מכירת מניות בחברה בת.

להלן תמצית דוח על הרווח הכולל:

רווח (הפסד) כולל אחר לפני ייחוס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה						
רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי מניות הבנק	הפסד כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	סך הכל	התאמות בגין הטבות לעובדים	המטופלות לפי שיטת השווי המאזני	התאמות מתרגום נטו לאחר השפעת גידורים ^(ב)	התאמות בגין הצגת ניירות ערך זמינים למכירה לפי שווי הוגן
(2,522)	(4)	(2,526)	(2,254)	11	(192)	(91)
(373)	-	(373)	(536)	(10)	9	164
(2,895)	(4)	(2,899)	(2,790)	1	(183)	73
(2,376)	(42)	(2,418)	(2,106)	18	(144)	(186)
(191)	(6)	(197)	(197)	10	(8)	(2)
(2,567)	(48)	(2,615)	(2,303)	28	(152)	(188)

רווח (הפסד) כולל אחר לפני ייחוס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה						
הפסד כולל אחר המיוחס לבעלי מניות הבנק	הפסד כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	סך הכל	התאמות בגין הטבות לעובדים	המטופלות לפי שיטת השווי המאזני	התאמות מתרגום נטו לאחר השפעת גידורים ^(ב)	התאמות בגין הצגת ניירות ערך זמינים למכירה לפי שווי הוגן
(2,312)	(4)	(2,316)	(2,169)	18	(79)	(86)
(583)	-	(583)	(624)	(17)	(104)	159
(2,895)	(4)	(2,899)	(2,790)	1	(183)	73
(3,051)	(4)	(3,055)	(2,950)	15	(195)	75
453	-	453	647	13	56	(263)
31	(44)	(13)	-	-	(13)	-
(2,567)	(48)	(2,615)	(2,303)	28	(152)	(188)

רווח (הפסד) כולל אחר לפני ייחוס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה						
הפסד כולל אחר המיוחס לבעלי מניות הבנק	הפסד כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	סך הכל	התאמות בגין הטבות לעובדים ^(א)	המטופלות לפי שיטת השווי המאזני	התאמות מתרגום נטו לאחר השפעת גידורים ^(ב)	התאמות בגין הצגת ניירות ערך זמינים למכירה לפי שווי הוגן
(2,312)	(4)	(2,316)	(2,169)	18	(79)	(86)
(739)	-	(739)	(781)	(3)	(116)	161
(3,051)	(4)	(3,055)	(2,950)	15	(195)	75

(א) התאמות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ שמתבע הפעילות שלהן שונה ממתבע הפעילות של הבנק.

(ב) רווחים (הפסדים) נטו בגין גידור השקעה נטו במטבע חוץ.

(ג) ההתאמות בגין הטבות לעובדים בשנת 2017 כוללות את עלות תכנית הפרישה מראון שפורסמה בחודש יולי 2017.

המבנה וההתפתחות של הנכסים, ההתחייבויות, ההון והלימות ההון

המאזן של קבוצת לאומי הסתכם ב-30 בספטמבר 2018 ב-450.7 מיליארד ש"ח בדומה לסוף 2017, ובהשוואה לספטמבר 2017 גידול של 2.4%.

ערך הנכסים הנקובים במטבע חוץ והצמודים למטבע חוץ מסך מאזן הקבוצה הינו כ-96.3 מיליארד ש"ח, כ-21.4% מסך הנכסים. בתשעה חודשים ראשונים של 2018 פוחת השקל ביחס לדולר של ארה"ב ב-4.6%, פוחת ביחס לאירו ב-1.5% ופוחת ביחס לליש"ט ב-1.2%. השינוי בשערי החליפין של השקל מול כלל מטבעות החוץ תרם לעלייה בשיעור של כ-0.7% בסך כל המאזן של הקבוצה.

סך כל הנכסים בניהול הקבוצה - סך כל המאזן וכן תיקי ניירות ערך של הלקוחות וקופות גמל וקרנות השתלמות לגביהם ניתנים שירותי ניהול תפעולי וניהול פיקדון, מסתכמים בכ-1,533 מיליארד ש"ח, בהשוואה לסך של כ-1,425 מיליארד ש"ח בסוף 2017.

1. להלן ההתפתחות בסעיפי המאזן העיקריים:

	30 בספטמבר		31 בדצמבר	
	2018	2017	2017	השינוי
	במיליוני ש"ח			
	2018	2017	2017	השינוי
	במיליוני ש"ח		במיליוני ש"ח	
סך כל המאזן	450,674	450,838	-	2.4
מזומנים ופיקדונות בבנקים	74,789	82,067	(8.9)	11.7
ניירות ערך	76,861	77,299	(0.6)	(6.4)
אשראי לציבור, נטו ^(א)	275,990	267,952	3.0	3.6
בניינים וציוד	2,736	2,986	(8.4)	(6.7)
פיקדונות הציבור	358,875	362,478	(1.0)	2.5
פיקדונות מבנקים	5,168	5,156	0.2	(2.1)
אגרות חוב, שטרי התחייבות וכתבי התחייבות נדחים	17,805	15,577	14.3	8.5
הון המיוחס לבעלי מניות הבנק	34,759	33,167	4.8	6.0

(א) לרבות האשראי של לאומי קארד אשר החל מיום 31 במרס 2018 מסווג כנכס מוחזק למכירה. למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בתקופה החולפת וביאור 16](#).

2. להלן התפתחות בסעיפים חוץ מאזניים עיקריים:

	30 בספטמבר		31 בדצמבר	
	2018	2017	2017	השינוי
	במיליוני ש"ח			
	2018	2017	2017	השינוי
	במיליוני ש"ח		במיליוני ש"ח	
אשראי תעודות, נטו	1,300	1,202	8.2	8.0
ערבויות להבטחת אשראי, נטו	5,186	5,400	(4.0)	(0.3)
ערבויות לרוכשי דירות, נטו	18,151	19,297	(5.9)	(5.0)
ערבויות והתחייבויות אחרות, נטו	15,714	15,702	0.1	2.6
מכשירים נגזרים ^(א)	749,455	635,790	17.9	9.6
אופציות מכל הסוגים	296,323	155,751	90.3	+

(א) כולל עסקאות "פורוורד", חוזי החלפות פיננסיות, swaps, futures ונגזרי אשראי. למידע נוסף ראה [ביאור 11](#).

3. להלן התפתחות ביתרות הנכסים הכספיים החוץ מאזניים של הלקוחות בקבוצת לאומי:

	30 בספטמבר		31 בדצמבר	
	2018		2017	
	במיליוני ש"ח		במיליוני ש"ח	
תיקי ניירות ערך ^(א)	770,557	692,085	78,472	11.3
נכסים בגינם ניתנים שירותי תפעול: ^{(א)(ב)(ג)}				
קרנות נאמנות	47,340	51,425	(4,085)	(7.9)
קופות גמל ופנסיה	140,202	118,564	21,638	18.3
קרנות השתלמות	124,067	112,356	11,711	10.4

- (א) לרבות שינוי בשווי השוק של ניירות ערך ושווי הניירות שבמשמרת (custody) של קרנות נאמנות וקופות גמל, לגביהם ניתנים שירותי ניהול תפעולי ומשמורת.
 (ב) הקבוצה בארץ אינה מנהלת קרנות נאמנות, קופות גמל וקרנות השתלמות.
 (ג) נכסי לקוחות לגביהם מעניקה הקבוצה שרותי ניהול תפעולי, כולל יתרות הקופות של לקוחות מיועצים בלאומי.

האשראי לציבור, נטו

האשראי לציבור נטו בקבוצת לאומי, לרבות יתרת אשראי של לאומי קארד, אשר החל מיום 31 במרס 2018 מסווג כנכס מוחזק למכירה, הסתכם ב-30 בספטמבר 2018 לסך של כ-276.0 מיליארד ש"ח לעומת 268.0 מיליארד ש"ח בסוף 2017, גידול בשיעור של 3.0% בהשוואה ליום 31 בדצמבר 2017.

יצוין כי השינוי בשערי החליפין של השקל מול כלל מטבעות החוץ תרם לעלייה בשיעור של 0.6% בסך האשראי לציבור לרבות יתרת אשראי של לאומי קארד המסווג כנכס מוחזק למכירה.

בנוסף לאשראי לציבור משקיעה הקבוצה בניירות ערך של חברות המסתכמים ב-30 בספטמבר 2018 ב-16,002 מיליון ש"ח בהשוואה ל-13,241 מיליון ש"ח בסוף 2017, והמגלמים גם כן סיכוני אשראי.

להלן התפתחות האשראי לציבור, לאחר הפרשה להפסדי אשראי לפי ענפי משק עיקריים:

שינוי ללא השפעת הפרשי שער	30 בספטמבר		31 בדצמבר	
	2018		2017	
	במיליוני ש"ח		במיליוני ש"ח	
אנשים פרטיים - הלוואות לדיור	79,486	77,506	1,980	2.5
אנשים פרטיים - אחר	35,946	36,778	(832)	(6.1)
בינוי ונדל"ן	56,692	52,729	3,963	7.2
מסחרי	28,507	26,923	1,584	6.0
תעשייה	20,318	19,263	1,055	5.1
אחר	55,041	54,753	288	0.3
סך הכל	275,990	267,952	8,038	2.5
בניכוי יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה ^(א)	8,310	-		
סך הכל	267,680	267,952		

(א) למידע בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בתקופה החולפת וביאור 16](#).

למידע נוסף בנוגע להתפתחות האשראי וסיכוני האשראי לפי ענפי משק ראה פרק [סיכוני אשראי](#).

סיכון אשראי בעייתי

להלן סיכון אשראי בעייתי לאחר הפרשות פרטניות וקבוצתיות:

31 בדצמבר		30 בספטמבר			
2017		2018			
סך הכל	חוץ מאזני ^(ב)	סך הכל	חוץ מאזני	סך הכל	חוץ מאזני
במיליוני ש"ח					
3,023	100	2,923	2,426	77	2,349
סיכון אשראי פגום, נטו					
768	49	719	413	52	361
סיכון אשראי נחות, נטו					
3,386	876	2,510	3,455	839	2,616
סיכון אשראי בהשגחה מיוחדת, נטו					
-	-	-	(318)	(16)	(302)
בניכוי סיכון אשראי בעייתי של יתרות שסווגו כנכסים המוחזקים למכירה ^(א)					
7,177	1,025	6,152	5,976	952	5,024
סך הכל					

31 בדצמבר		30 בספטמבר			
2017 ^(ב)		2018			
במיליוני ש"ח					
6,850		5,962			
סיכון אשראי בעייתי מסחרי					
1,697		1,850			
סיכון אשראי בעייתי קמעונאי					
-		(377)			
בניכוי סיכון אשראי בעייתי של יתרות שסווגו כנכסים המוחזקים למכירה ^(א)					
8,547		7,435			
סך הכל					
1,370		1,518			
יתרת הפרשה להפסדי אשראי					
-		(59)			
בניכוי יתרת הפרשה להפסדי אשראי של יתרות שסווגו כנכסים המוחזקים למכירה ^(א)					
7,177		5,976			
אשראי בעייתי לאחר הפרשה להפסדי אשראי					

(א) למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בתקופה החולפת וכיאר 16](#).

(ב) סוג מחדש. למידע נוסף ראה [כיאר 6](#).

למידע נוסף בנוגע לאשראי בעייתי ראה פרק [סיכונים אשראי וכיאר 13](#).

סיווג מחדש של יתרות אשראי לאנשים פרטיים (וללא הלוואות לדיור) ואשראי לעסקים קטנים

יצוין כי, בהמשך להטמעת מערכת ייעודית לטיפול בחובות בעייתיים, בוצע לאחרונה פיתוח לזיהוי ממוכן טוב יותר של חובות שאורגנו מחדש חלף חובות תקינים או בעייתיים, ובעקבותיו עדכן הבנק את סכום החובות שאורגנו מחדש.

בעקבות האמור, במסגרת הביאורים לדוחות הכספיים, סווגו מחדש יתרות אשראי לאנשים פרטיים (וללא הלוואות לדיור) ואשראי לעסקים קטנים, ליום 30 בספטמבר 2017 וליום 31 בדצמבר 2017 מחובות לא בעייתיים לחובות בעייתיים. בגין אשראי ברוטו לאנשים פרטיים (וללא הלוואות לדיור) סווג סך של 283 מיליון ש"ח וסך של 282 מיליון ש"ח, בהתאמה. בגין אשראי ברוטו לעסקים קטנים סווג סך של 275 מיליון ש"ח וסך של 273 מיליון ש"ח, בהתאמה.

סך הסיווג לחובות פגומים ברוטו בגין אשראי לאנשים פרטיים עמד על 270 מיליון ש"ח ליום 30 בספטמבר 2017 (כ-206 מיליון ש"ח סיווג מהחובות הלא בעייתיים וכ-64 מיליון ש"ח סיווג מהחובות הבעייתיים שאינם פגומים) ועל סך של 265 מיליון ש"ח ליום 31 בדצמבר 2017 (כ-205 מיליון ש"ח סיווג מהחובות הלא בעייתיים וכ-60 מיליון ש"ח סיווג מהחובות הבעייתיים שאינם פגומים). סך הסיווג לחובות פגומים ברוטו בגין אשראי לעסקים קטנים עמד על 325 מיליון ש"ח ליום 30 בספטמבר 2017 (כ-211 מיליון ש"ח סיווג מהחובות הלא בעייתיים וכ-114 מיליון ש"ח סיווג מהחובות הבעייתיים שאינם פגומים) ועל סך של 317 מיליון ש"ח ליום 31 בדצמבר 2017 (כ-209 מיליון ש"ח סיווג מהחובות הלא בעייתיים וכ-108 מיליון ש"ח סיווג מהחובות הבעייתיים שאינם פגומים). ראה גם [כיאר 6](#).

יצוין גם כי כתוצאה מכך, במהלך הרבעון הראשון של השנה עודכנה הפרשה להפסדי אשראי. השפעת עדכון זה על התוצאות הכספיות לתשעה חודשים הראשונים ולרבעון הראשון של השנה אינה מהותית.

ניירות ערך

השקעות הקבוצה בניירות ערך ב-30 בספטמבר 2018 הסתכמו ב-76.9 מיליארד ש"ח, בהשוואה ל-77.3 מיליארד ש"ח בסוף 2017, קיטון של 0.6%.

ניירות הערך בקבוצה מסווגים לשלוש קטגוריות: ניירות ערך למסחר, ניירות ערך זמינים למכירה וניירות ערך מוחזקים לפדיון.

סיווג נייר ערך הנרכש על ידי הבנק לתיק ניירות ערך למסחר, לתיק ניירות ערך זמינים למכירה או לתיק ניירות ערך מוחזקים לפדיון מתבצע במועד רכישתו ונעשה בהתאם לכוונת הבנק לשימוש בנייר. ניירות שנרכשים לצורכי מסחר (או במטרה לגדר רכיבים אחרים של התיק למסחר) או לצורכי עשיית שוק מסווגים לתיק ניירות ערך למסחר, ניירות הנרכשים במסגרת ניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק מסווגים בתיק הזמין למכירה ואילו ניירות ערך הנרכשים על מנת להחזיקם עד לפדיונם מסווגים בתיק המוחזק לפדיון.

ניירות ערך למסחר מוצגים במאזן לפי שווי הוגן, וההפרש בין השווי ההוגן לעלות המופחתת נזקף לדוח רווח והפסד. ניירות ערך זמינים למכירה מוצגים במאזן לפי שווי הוגן, וההפרש בין השווי ההוגן לעלות המופחתת מוצג בסעיף נפרד בהון ברווח כולל אחר שנקרא "התאמות בגין הצגת ניירות ערך זמינים למכירה לפי שווי הוגן" בניכוי המס המתייחס. בכל מקרה שבו קיימת ירידת ערך שהינה בעלת אופי אחר מזמני ההפרש נזקף לרווח והפסד. ניירות ערך מוחזקים לפדיון מוצגים במאזן לפי עלות מופחתת.

להלן סיווג סעיף ניירות הערך במאזן המאוחד:

30 בספטמבר 2018		31 בדצמבר 2017							
ניירות ערך מוחזקים לפדיון	ניירות ערך זמינים למכירה ^(א)	ניירות ערך מוחזקים לפדיון	ניירות ערך זמינים למכירה ^(א)	סך הכל	סך הכל	סך הכל	סך הכל	סך הכל	סך הכל
במיליוני ש"ח									
אגרות חוב									
של ממשלת ישראל	1,433	30,498	4,567	36,498	35	36,633	3,204	39,872	
של ממשלות זרות	-	9,640	55	9,695	-	10,755	82	10,837	
של מוסדות פיננסיים בישראל	-	12	127	139	-	11	90	101	
של מוסדות פיננסיים זרים ^(ג)	-	11,913	144	12,057	-	9,653	142	9,795	
מגובי נכסים (ABS) או מגובי משכנתאות (MBS)	1,212	9,270	264	10,746	353	8,529	268	9,150	
של אחרים בישראל	-	187	242	429	-	70	111	181	
של אחרים זרים	857	2,871	221	3,949	478	2,352	299	3,129	
מניות וקרנות נאמנות	-	3,343	5	3,348	-	2,927	1,307	4,234	
סך כל ניירות הערך^(ד)	3,502	67,734	5,625	76,861	866	70,930	5,503	77,299	

(א) כולל רווחים (הפסדים) שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן בסך (342) מיליון ש"ח שנרשמו ברווח כולל אחר (31 בדצמבר 2017 - 146 מיליון ש"ח).

(ב) כולל רווחים (הפסדים) שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן בסך (17) מיליון ש"ח שנרשמו ברווח והפסד (31 בדצמבר 2017 - 9 מיליון ש"ח).

(ג) מרבית אגרות החוב של מוסדות פיננסיים זרים הינם מסוג supranational או עם גיבוי מדינות.

(ד) למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בתקופה החולפת וביאור 16](#).

ליום 30 בספטמבר 2018 כ-88.1% מתיק הנוסטרו של הקבוצה סווג כזמין למכירה וכ-7.3% כתיק למסחר. כ-4.4% משווי ניירות הערך הינן השקעות במניות של חברות שאינן מוצגות על בסיס השווי המאזני, אלא לפי עלות או שווי שוק של המניות הנסחרות בבורסה.

למידע בנוגע לשווי ניירות ערך לפי אופן המדידה ראה [ביאור 15](#).

התיק הזמין למכירה

- בתשעה חודשים ראשונים של 2018 היה קיטון כרווח כולל אחר בגין ניירות ערך זמינים למכירה בסך 401 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס) בהשוואה לגידול בסך של 256 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס) בתקופה המקבילה אשתקד.
 - בתשעה חודשים ראשונים של 2018 נזקפו לרווח והפסד הפסדים נטו ממכירת אגרות חוב זמינות למכירה בסך של 7 מיליון ש"ח בהשוואה לרווחים בסך 82 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, ורווחים נטו ממכירת מניות זמינות למכירה בסך 98 מיליון ש"ח בהשוואה לרווחים בסך של 88 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.
- היתרה המצטברת נטו של התאמות לשווי הוגן של ניירות ערך המוחזקים בתיק הזמין למכירה ליום 30 בספטמבר 2018 מסתכמת בסכום שלילי של 188 מיליון ש"ח (לאחר השפעת המס), לעומת סכום חיובי של 75 מיליון ש"ח בסוף 2017. סכומים אלה מייצגים רווחים (הפסדים) נטו שטרם מומשו לתאריכי הדוחות.

למידע בנוגע להתאמות לשווי הוגן של ניירות זמינים למכירה שנזקפו להון ראה [ביאור 5](#).

התיק למסחר

ב-30 בספטמבר 2018, בתיק למסחר יש כ-5.6 מיליארד ש"ח אגרות חוב, לעומת 4.2 מיליארד ש"ח אגרות חוב ב-31 בדצמבר 2017. נכון ל-30 בספטמבר 2018 התיק למסחר מהווה כ-7.3% מסך תיק הנוסטרו של הקבוצה לעומת 7.1% ב-31 בדצמבר 2017.

בגין אגרות חוב למסחר נרשמו בתשעה חודשים ראשונים של 2018 בדוח רווח והפסד הפסדים שמומשו וטרם מומשו בסך של 30 מיליון ש"ח לעומת הפסדים בסך 78 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

למידע נוסף בנוגע להרכב התיק ראה [ביאור 5](#).

השקעות בניירות ערך שהונפקו בחו"ל

א. השקעות בניירות ערך מגובי נכסים שהונפקו בחו"ל

תיק ניירות ערך מגובי נכסים של הקבוצה (משכנתאות ושאינים משכנתאות), שכולו מדורג בדרוג השקעה (Investment Grade), מסתכם בכ-10.7 מיליארד ש"ח (כ-3.0 מיליארד דולר) ל-30 בספטמבר 2018 לעומת 9.2 מיליארד ש"ח בסוף 2017. מתוך התיק הנ"ל ל-30 בספטמבר 2018 כ-9.3 מיליארד ש"ח (כ-2.6 מיליארד דולר) מסווג בתיק הזמין למכירה והיתרה בתיק למסחר ובתיק לפדיון.

התיק הזמין למכירה של השקעות בניירות ערך מגובי נכסים בחו"ל ליום 30 בספטמבר 2018 כולל השקעה באגרות חוב מגובות משכנתאות בסכום של כ-7.1 מיליארד ש"ח. 97% מסך אגרות החוב המגובות משכנתאות שבתיק הזמין הונפקו על ידי סוכנויות פדראליות בארה"ב (FNMA, FHLMC, GNMA) ומדורגות, נכון למועד הדוח, בדירוג AAA.

נכון ליום 30 בספטמבר 2018 הסתכמה ירידת הערך המצטברת נטו שנזקפה להון עצמי הנובעת מתיק אגרות החוב המגובות משכנתאות בכ-223 מיליון ש"ח.

סך אגרות החוב המגובות משכנתאות שאינן בערבות מדינה (ארה"ב) ואינן בחסות מוסדות פדראליים אמריקאים, מסתכם בכ-479 מיליון ש"ח.

התקופה החזויה לפדיון של כל תיק אגרות החוב המגובות משכנתאות היא כ-3.9 שנים בממוצע (מח"מ). בנוסף לאגרות החוב המגובות משכנתאות, כולל התיק הזמין למכירה של הקבוצה גם אגרות חוב אחרות מגובות נכסים שאינם משכנתאות בסך של 2.2 מיליארד ש"ח, מתוכן אגרות חוב מסוג CLO בסך של כ-1.5 מיליארד ש"ח. התקופה החזויה לפדיון של תיק אגרות החוב המגובות נכסים שאינם משכנתאות היא כ-4.6 שנים בממוצע.

למידע נוסף בנוגע להשקעות באגרות חוב מגובות נכסים ראה [ביאור 5](#).

ב. השקעות בניירות ערך שאינם מגובי נכסים שהונפקו בחו"ל

בתיק ניירות הערך של הקבוצה ב-30 בספטמבר 2018 כ-31.3 מיליארד ש"ח (8.6 מיליארד דולר) ניירות ערך שאינם מגובי נכסים שהונפקו בחו"ל. 29.3 מיליארד ש"ח (8.1 מיליארד דולר) מניירות הערך הללו מסווגים בתיק הזמין למכירה והיתרה בתיק למסחר ובתיק לפדיון. 98.6% מסך ניירות הערך הינם בדירוג השקעה והם כוללים בעיקר ניירות ערך של ממשלת ארה"ב, בנקים ומוסדות פיננסיים, אגרות חוב של חברות בדרוג השקעה והיתר בעיקר ניירות ערך של ממשלת ישראל.

למידע נוסף בנוגע לחשיפה מוסדות פיננסיים זרים ראה פרק [סיכוני אשראי](#).

ליום 30 בספטמבר 2018 הסתכמה יתרת ירידת הערך המצטברת בהון העצמי בגין ניירות ערך שאינם מגובי נכסים שהונפקו בחו"ל, ושהם בתיק הזמין למכירה ב-207 מיליון ש"ח (שהם 136 מיליון ש"ח לאחר מס).

כאמור, בנוסף לתיק הזמין למכירה קיימים ניירות ערך שאינם מגובים בנכסים גם בתיק למסחר ובתיק לפדיון. התיק למסחר כולל בעיקר ניירות ערך של מדינות, בנקים ומוסדות פיננסיים. 88.9% מניירות הערך שבתיק למסחר הינם בדירוג השקעה (Investment Grade).

שווי התיק למסחר שאינו מגובה בנכסים ב-30 בספטמבר 2018 הסתכם ב-0.4 מיליארד ש"ח (0.1 מיליארד דולר). ההפרש בין השווי ההוגן לעלות המופחתת, במידה שיש הפרש כזה, נזקף לרווח והפסד.

השקעות באגרות חוב - שהונפקו בישראל

ההשקעות באגרות חוב שהונפקו בישראל הסתכמו ב-30 בספטמבר 2018 ב-34.3 מיליארד ש"ח, מזה סך של 33.7 מיליארד ש"ח אגרות חוב שהונפקו על ידי ממשלת ישראל בשקלים, והיתר אגרות חוב שהונפקו על ידי חברות. כ-35.0% מההשקעות באגרות חוב חברות שהם כ-0.2 מיליארד ש"ח נכללו בתיק הזמין למכירה, והיתר בתיק למסחר.

תיק אגרות החוב של חברות, שבתיק הזמין למכירה בהיקף של 0.2 מיליארד ש"ח כולל קרן הון חיונית בסך של 5 מיליון ש"ח.

כל אגרות החוב של החברות שבתיק למסחר רשומות למסחר וסחירות בבורסה.

השקעות במניות ובקרנות

סך כל ההשקעות במניות ובקרנות מסתכמות ליום 30 בספטמבר 2018 בכ-3,348 מיליון ש"ח, מזה מניות סחירות 2,311 מיליון ש"ח ושאינן סחירות 1,037 מיליון ש"ח. מסך כל ההשקעה 3,343 מיליון ש"ח מסווגים בתיק הזמין למכירה ו-5 מיליון ש"ח מסווגים בתיק למסחר.

ההון הנדרש בגין השקעות אלה עומד ליום 30 בספטמבר 2018 על סך של 460 מיליון ש"ח.

למידע נוסף ראה [ביאור 5](#).

פיקדונות הציבור

פיקדונות הציבור בקבוצה הסתכמו ב-30 בספטמבר 2018 ב-358.9 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-362.5 מיליארד ש"ח בסוף 2017, קיטון בשיעור של 1.0% ובהשוואה לספטמבר 2017 גידול של 2.5%.

השינוי בשערי החליפין של השקל מול כלל מטבעות החוץ הגדיל בשיעור של 1.2% את סך כל פיקדונות הציבור כך שבנטרול השפעת השינוי היה קיטון בפיקדונות הציבור בשיעור של 2.2%.

אגרות חוב, שטרי הון וכתבי התחייבות נדחים

אגרות חוב, שטרי הון וכתבי התחייבויות נדחים הסתכמו ב-30 בספטמבר 2018 ב-17.8 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-15.6 מיליארד ש"ח בסוף 2017, גידול בשיעור של 14.3% ובהשוואה לספטמבר 2017 גידול של 8.5%.

תשקיף מדף והנפקת אגרות חוב

ביום 25 במאי 2018 פרסם הבנק תשקיף מדף בהתאם להיתר שהתקבל מרשות לניירות ערך.

על פי דוח הצעת מדף מיום 19 ביוני 2018, הנפיק הבנק, בתאריך 21 ביוני 2018 סך של כ-1.29 מיליארד ש"ח אגרות חוב סדרה 179. אגרות החוב עומדות לפירעון בשני תשלומים שווים ביום 30 ביוני 2024 וביום 30 ביוני 2026. אגרות החוב צמודות למדד המחירים לצרכן, ונושאות ריבית שנתית בשיעור של 0.83% לשנה, אשר תשולם אחת לשנה ביום 30 ביוני של כל אחת מהשנים 2019 עד 2026 (כולל).

אגרות החוב סדרה 179 אינן מוכרות לצורך הון פיקוחי.

על פי דוח הצעת מדף מיום 5 ביולי 2018, הנפיק הבנק, בתאריך 8 ביולי 2018 סך של 613.8 מיליון ש"ח כתבי התחייבות נדחים סדרה 401 וסך של 209.1 מיליון ש"ח כתבי התחייבות נדחים סדרה 402.

כתבי התחייבות הנדחים סדרה 401 עומדים לפירעון בתשלום אחד ביום 31 ביולי 2028 עם אופציה למנפיק לפירעון מוקדם לא לפני ה-31 ביולי 2023 ולא לאחר ה-31 באוגוסט 2023. כתבי התחייבות צמודים למדד המחירים לצרכן, נושאים ריבית שנתית קבועה בשיעור של 1.64% לשנה, עד ליום 31 ביולי 2023. במועד זה, בהינתן אי מימוש זכותו של הבנק לפדיון מוקדם, תעודכן הריבית הנקובה באגרת בהתאם להפרש בין ריבית העוגן (כהגדרתה בדוח הצעת המדף) במועד ההנפקה לבין זו שבמועד עדכון הריבית.

כתבי התחייבות הנדחים סדרה 402 עומדים לפירעון בתשלום אחד ביום 31 ביולי 2033 עם אופציה למנפיק לפירעון מוקדם לא לפני ה-31 ביולי 2024 ולא לאחר ה-31 באוגוסט 2028. כתבי התחייבות צמודים למדד המחירים לצרכן, נושאים ריבית שנתית קבועה בשיעור של 2.78% לשנה, עד ליום 31 ביולי 2028. במועד זה, בהינתן אי מימוש זכותו של הבנק לפדיון מוקדם, תעודכן הריבית הנקובה באגרת בהתאם להפרש בין ריבית העוגן (כהגדרתה בדוח הצעת המדף) במועד ההנפקה לבין זו שבמועד עדכון הריבית.

בהתקיים נסיבות לאירוע מכונן (אירוע מכונן לאי קיימות או אירוע מכונן לספיגת הפסדי קרן, המוקדם מביניהם), ימרו כתבי התחייבות הנדחים למניות על פי ממוצע שערי הסגירה שנקבעו למניות הבנק בבורסה ב-14 ימי המסחר העוקבים האחרונים לפני היום בו נמסרה הודעת ההמרה או על פי שער הרצפה שנקבע (10.9025 ש"ח למניה), כגבוה מביניהם.

כתבי התחייבות אלו (סדרות 401, 402) כשירים להכלל ברובד 2 החל ממועד ההנפקה.

הון והלימות ההון

ההון המיוחס לבעלי מניות הבנק הסתכם ב-30 בספטמבר 2018 ב-34,759 מיליון ש"ח, לעומת 33,167 מיליון ש"ח בסוף 2017, גידול של 4.8%. העלייה נובעת בעיקר מהרווח הנקי לתקופה ומרווח כולל אחר לאור קיטון בהתאמות השליליות בגין הטבות לעובדים, כתוצאה מעליית ריבית ההיוון. העלייה קוזזה בחלקה על ידי חלוקת דיבידנד במהלך התקופה ורכישה עצמית של מניות הבנק.

הון זה מהווה בסיס לחישוב ההון הפיקוחי המשמש לחישוב יחס הלימות ההון של הבנק בתוספת מכשירים הוניים והתאמות פיקוחיות כפי שנקבע בהוראת ניהול בנקאי תקין 202 של הפיקוח על הבנקים.

יחס הון למאזן ב-30 בספטמבר 2018 הגיע ל-7.7% בהשוואה ל-7.4% ב-31 בדצמבר 2017.

מבנה הלימות ההון

31 בדצמבר		30 בספטמבר	
2017	2017	2018	2018
במיליוני ש"ח			
הון לצורך חישוב יחס ההון			
34,653	34,180	35,450	הון עצמי רובד 1, לאחר התאמות פיקוחיות וניכויים
10,811	11,166	10,827	הון רובד 2, לאחר ניכויים
45,464	45,346	46,277	סך הכל הון כולל
יתרות משוקללות של נכסי סיכון^(א)			
277,344	275,318	288,449	סיכון אשראי
4,464	5,018	4,059	סיכוי שוק
21,484	20,867	22,485	סיכון תפעולי
303,292	301,203	314,993	סך הכל יתרות משוקללות של נכסי סיכון
יחס ההון לרכיבי סיכון			
11.43%	11.35%	11.25%	יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון
14.99%	15.05%	14.69%	יחס ההון הכולל לרכיבי סיכון

(א) למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בתקופה החולפת וכיאר 16](#).

מבנה ההון הפיקוחי

במאי 2013 פרסם הפיקוח על הבנקים את ההוראות הסופיות ליישום באזל 3 בישראל, וזאת על ידי תיקון הוראות ניהול בנקאי תקין 201-211. הוראות אלה נכנסו לתוקף ביום 1 בינואר 2014 בכפוף להוראות המעבר שנכללו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 299 של הפיקוח על הבנקים.

על פי הוראות אלו, רכיבי ההון בקבוצה לצורך חישוב הלימות ההון משויכים לשני רבדים:

1. הון רובד 1, הכולל הון עצמי רובד 1 והון רובד 1 נוסף.
2. הון רובד 2.

סיכום הרבדים האלו מכונה "בסיס ההון לצורך הלימות ההון" או "ההון הפיקוחי" או "ההון הכולל".

הון עצמי רובד 1 והון רובד 1 נוסף

הון עצמי רובד 1 כולל את ההון המיוחס לבעלי מניות התאגיד הבנקאי בתוספת חלק מזכויות המיעוט (זכויות שאינן מקנות שליטה בהון של חברות בת שאוחדו) ובניכוי מוניטין, נכסים בלתי מוחשיים אחרים, והתאמות פיקוחיות וניכויים נוספים.

בנוסף לאלו, נכללות התאמות להון עצמי רובד 1, אשר נובעות מיישום תוכניות התייעלות תפעולית וכן מאופן חישוב ריבית ההיוון שמשמשת לחישוב ההתחייבות לזכויות עובדים, כמפורט בהמשך.

הון רובד 1 נוסף, מורכב ממכשירי הון העומדים בקריטריונים שנקבעו בהוראת ניהול בנקאי תקין 202. בקבוצת לאומי לא קיימים מכשירי הון ברובד זה.

הון רוברד 2

הון רוברד 2 כולל בעיקר מכשירי הון ויתרת הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי בכפוף לתקרה שנקבעה בהוראות.

לגבי מכשירי ההון שהיו כלולים בהון רוברד 2 בתאריך 31 בדצמבר 2013 נקבעו הוראות מעבר ותקרת הכרה, כך שהסכום המוכר בגינם בפועל הינו הנמוך מבין סכומם המופחת של המכשירים עצמם ותקרת הכרה המתבססת על יתרת מכשירי ההון שהיו כלולים בהון רוברד 2 ביום 31 בדצמבר 2013 אשר מופחתת בתחילת כל שנה ב-10% עד ליום 1 בנואר 2022. בשנת 2018 תקרת ההכרה הינה 40%.

מכשירי הון המונפקים מתחילת שנת 2014 נדרשים לעמוד בקריטריונים המפורטים בהוראת ניהול בנקאי תקין 202. לצורך הכללתם בהון הקריטריונים העיקריים שעל המכשיר לכלול הינם: (1) מנגנון לספיגת הפסדי קרן על ידי המרה למניות רגילות או הפחתת המכשיר כאשר יחס הון עצמי רוברד 1 של התאגיד הבנקאי יורד מ-5%; (2) סעיף הקובע שבהתרחש האירוע המכונן לא-קיימות (כמוגדר בנספח ה' להוראת ניהול בנקאי תקין 202), יומר המכשיר באופן מיידי למניות רגילות או יימחק.

תיאור המאפיינים העיקריים של מכשירי הון פיקוחי שהונפקו מוצג באתר האינטרנט של הבנק בכתובת: www.leumi.co.il בפרק אודות > מידע כספי < גילוי לפי נדבך 3 של באזל ומידע נוסף על סיכונים.

מגבלות על מבנה ההון

בהוראת ניהול בנקאי תקין 202 נקבעו מגבלות על מבנה ההון.

למידע נוסף בדבר מבנה ההון הפיקוחי והמגבלות על מבנה ההון ראה [דוח הדירקטוריון וההנהלה לשנת 2017](#).

הלימות ההון

יחסי ההון מחושבים כיחס שבין ההון לנכסי הסיכון המשוקללים. יחס הון עצמי רוברד 1 מחושב כיחס שבין סכום הון עצמי רוברד 1 לנכסי הסיכון המשוקללים, ויחס ההון הכולל מחושב כיחס שבין סכום ההון הכולל לנכסי הסיכון המשוקללים.

יעדי הלימות ההון שנקבעו על ידי בנק ישראל:

לפי הוראת ניהול בנקאי תקין 201 "מדידה והלימות הון - מבוא, תחולה וחישוב דרישות", תאגיד בנקאי גדול, שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד מהווה לפחות 20% מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית בישראל, נדרש לעמוד ביחס הון עצמי רוברד 1 מזערי בשיעור של 10%, וביחס הון כולל מזערי בשיעור של 13.5%. זאת החל מיום 1 בינואר 2017. דרישה זו חלה על לאומי.

כמו כן, על פי תיקון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 329 "מגבלות למתן הלוואות לדויר" התאגיד הבנקאי נדרש להגדיל את יעד הון עצמי רוברד 1 ואת יעד ההון הכולל, בשיעור המבטא 1% מיתרת הלוואות לדויר. השפעת דרישה זו לתקופת הדיווח עומדת על כ-0.25% ביחס ההון.

לאור זאת, דרישות ההון המינימליות שחלות על הבנק ליום 30 בספטמבר 2018 הינן 10.25% ליחס הון עצמי רוברד 1 ו-13.75% ליחס ההון הכולל.

תכנון ההון ויעדי הלימות ההון שנקבעו על ידי הבנק:

תכנון ההון בקבוצת לאומי משקף ראייה צופה פני עתיד של תיאבון ופרופיל הסיכון, האסטרטגיה העסקית והלימות ההון הנדרשת כתוצאה מכך. תכנון ההון מאושר על ידי ההנהלה ודירקטוריון הבנק ולוקח בחשבון את הצמיחה בפעילות של מרכזי הרווח השונים בקבוצה וגורמים נוספים המשפיעים על עמידת הבנק בדרישות ההון, כגון: תחזיות רווח, שינויים ברווח כולל אחר, התאמות פיקוחיות, השפעת הוראות מעבר ושיעור הגידול בנכסי הסיכון. תחזית יחסי ההון נבחנת גם תחת מבחני רגישות ותרחישי קיצון שונים.

מדיניות הקבוצה שאושרה על ידי הדירקטוריון, הינה להחזיק רמת הלימות הון הגבוהה מהסף המזערי שיוגדר מעת לעת על ידי בנק ישראל ואשר לא תפחת משיעור ההון הנדרש לכיסוי הסיכונים כפי שהם מוערכים בתהליך ה-ICAAP. בנוסף, הוגדרו יעדים שהקבוצה תרצה לעמוד בהם בעת אירוע תרחיש קיצון.

במסגרת הליך הסקירה הפיקוחי, הנחה הפיקוח על הבנקים על קביעת יעדי הון פנימיים אשר יהלמו את פרופיל הסיכון של הבנק. בהמשך לכך, דירקטוריון הבנק אישר להגדיל את יעד ההון העצמי רוברד 1 הפנימי של הבנק באופן שמיום 31 בדצמבר 2017 יעמוד על 10.5%.

התאמות להון עצמי רוברד 1:

מדידת ההתחייבות בגין זכויות עובדים

התקינה בדבר זכויות עובדים אשר יושמה לראשונה בינואר 2015, הינה גורם המשפיע באופן מהותי על הון עצמי רוברד 1 של לאומי, בעיקר בשל העובדה שמדידת ההתחייבות הינה בהתאם לריביות שוק שהינן ברמות נמוכות היסטוריות וכן בשל התנודתיות הרבה שמדידה מעין זו יוצרת בהון הפיקוחי של הבנק.

ביוני 2016 קיבל הבנק אישור פרטני מאת בנק ישראל לענין אופן חישוב ריבית ההיוון שתשמש לחישוב ההתחייבות לזכויות עובדים לצורך מדידת ההון הפיקוחי. בהתאם לאישור, ריבית ההיוון מחושבת על פי ממוצע נע של תשואות השוק, לתקופה של שמונה רבעונים שהסתיימה במועד הדיווח. השינוי מיושם החל מהדוחות הכספיים לתקופה שהסתיימה ביום 30 ביוני 2016 ועד לדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2020 (כולל). שינוי השיטה ממתן באופן משמעותי את התנודתיות בהון הפיקוחי של הבנק הנובעת משינויים בריבית להיוון.

למידע נוסף בנוגע למתודולוגית ההיוון ראה פרק [מדיניות חשבונאית ואומדנים בנושאים קריטיים](#).

הקלה בגין תוכניות התייעלות תפעולית

בינואר 2016 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל". על פי מכתב זה, תאגיד בנקאי שיעמוד בתנאים שהוגדרו, יקבל הקלה לפיה יוכל לפרוס את השפעת התכנית על יחסי ההון ויחס המינוף על פני חמש שנים בקו ישר.

ביוני 2016 אישר דירקטוריון הבנק תכנית התייעלות שעלותה הסתכמה בכ-438 מיליון ש"ח (לאחר מס). נכון ליום 30 בספטמבר 2018 מיוחסים להון הפיקוחי 45% מעלויות תכנית זו.

ביוני 2017 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב נוסף בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל - התייעלות בתחום הנדל"ן". המכתב האריך את תוקף ההקלה בגין התייעלות בכך אדם עד לסוף יוני 2018.

ביוני 2017, אישר דירקטוריון הבנק תכנית התייעלות נוספת שעלותה הסתכמה בכ-204 מיליון ש"ח (לאחר מס). נכון ליום 30 בספטמבר 2018 מיוחסים להון הפיקוחי 25% מעלויות תכנית זו.

בספטמבר 2018 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב על הארכת תוקף שני המכתבים בשנה וחצי נוספות, עד ליום 31 בדצמבר 2019, במטרה לאפשר יישום של תוכניות התייעלות נוספות.

שינויים רגולטוריים ונוספים במדידת דרישות ההון

התפתחויות בהוראות ועדת באזל לפיקוח על הבנקים בנוגע למדידת הלימות ההון

במהלך חודש דצמבר 2017 סיימה ועדת באזל לפיקוח על הבנקים את עבודתה לעדכון המסגרת הכוללת להלימות ההון. במסגרת העדכונים, אשר לעתים מקבלים את המונח "באזל 4", נקבעו עדכונים משמעותיים בנוגע לאופן החישוב של נכסי סיכון שבגינם נדרש לחשב את דרישות ההון בנדבך הראשון. בין היתר, נקבעו שינויים באופן החישוב של דרישות ההון על פי הגישה הסטנדרטית לסיכון אשראי, נקבעה גישה סטנדרטית אחידה לגבי הסיכון התפעולי וכן נקבעו שינויים במסגרת מדידת סיכוני השוק. על פי הוראות ועדת באזל, שינויים אלה אמורים להיכנס לתוקף באופן מדורג החל מה-1 בינואר 2022 ועד 1 בינואר 2027. בשלב זה, לא ידוע באיזה אופן ומתי יאומצו הוראות אלה על ידי הפיקוח על הבנקים בישראל.

חוזרים לתיקון הוראות ניהול בנקאי תקין בעקבות החוק להגברת התחרותיות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (חוק שטרום)

במהלך חודש יולי 2018 פרסם בנק ישראל חוזרים לתיקון הוראות ניהול בנקאי תקין, שמטרתן להקל על חברות כרטיסי האשראי ביום שלאחר היפרדותן מהבנקים. בין היתר, תיקון בהקשר לכך שבנקים ישקלו אשראי שניתן לחברות כרטיסי אשראי באופן דומה לאשראי שניתן לבנקים.

למידע נוסף בנוגע לעיקרי התיקונים המוצעים בטייטה ראה פרק [חקיקה ורגולציה הנוגעת למערכת הבנקאית](#).

טייטה לעדכון הוראת ניהול בנקאי תקין מס' 332 בנושא רכישה עצמית על ידי תאגידי בנקאיים

ביום 16 ביולי 2018 פרסם בנק ישראל להערות הציבור טייטה לעדכון הוראת ניהול בנקאי תקין 332 בנושא רכישה עצמית על ידי תאגידי בנקאיים. הטייטה מבטלת את האיסור על רכישה עצמית ומאפשרת לתאגידי בנקאיים לבצע רכישה של מניותיהם בכפוף לתנאים מסוימים. בנוסף, כוללת הטייטה עדכון של המגבלות החלות על מתן מימון בביטחון ניירות ערך שהונפקו על ידי התאגיד הבנקאי.

טייטה לעדכון הוראת ניהול בנקאי תקין מס' 203 בנושא מדידה והלימות הון - הגישה הסטנדרטית - סיכון אשראי והוראת ניהול בנקאי תקין מס' 313 בנושא מגבלות על חבות לווה וקבוצת לווים

ביום 1 בנובמבר 2018 פרסם בנק ישראל טייטה לעדכון הוראות ניהול בנקאי תקין 203 ו-313. על פי הטייטה, מקדם ההמרה לאשראי על ערבויות להבטחת השקעות של רוכשי דירות שניתנו על פי חוק המכר (דירות) (הבטחת השקעות של רוכשי דירות), התשל"ה-1974, יעמוד על 30% חלף 50%, אם הדירה טרם נמסרה למשתכן.

מכירת 15% מ-BLC

ביום 22 במאי 2018, הושלמה העסקה להכנסת שותפים אסטרטגיים ל-BLUSA. בהתאם לתנאי ההסכם, רכשו כל אחד מהשותפים 7.5% מהון המניות של Bank Leumi Corporation, תאגיד אמריקאי באמצעותו מחזיק הבנק את השליטה ב-BLUSA. בהתאם לתנאי ההסכם, התמורה ששולמה עבור המניות שנמכרו הינה כ-141 מיליון דולר. העסקה סופלה כעסקה הונית והפער בין התמורה לחלק המיעוט בהון נזקף ישירות להון.

למידע נוסף ראה פרק [חברות מוחזקות עיקריות, Bank Leumi USA](#).

מכירת חברת לאומי קארד בע"מ

בהתאם להוראות החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (תיקוני חקיקה) התשע"ז-2017, הבנק נדרש למכור את החזקותיו בחברת לאומי קארד בע"מ עד ליום 1 בפברואר 2020. ביום 28 ביולי 2018 נחתם הסכם בין הבנק ועזריאלי ("המוכרים") לבין Warburg Pincus Financial Holdings (Israel LTD), תאגיד בשליטת קרן ההשקעות Warburg Pincus, למכירת מלוא החזקות המוכרים בלאומי קארד. ההסכם כולל מספר תנאים מתלים ובכללם קבלת האישרים הרגולטוריים הנדרשים על פי דין.

למידע נוסף ראה פרק [חברות מוחזקות עיקריות, לאומי קארד וביאור 16](#).

להלן ניתוח רגישות לגורמים העיקריים המשפיעים על הלימות ההון של קבוצת לאומי:

- שינוי היקף נכסי סיכון – נכסי הסיכון של לאומי מסתכמים לסוף ספטמבר 2018 בכ-315 מיליארד ש"ח. כל גידול של 1% בנכסי הסיכון (כ-3 מיליארד ש"ח), יקטין את יחס הון עצמי רובד 1 ב-0.11% ואת יחס ההון הכולל ב-0.15%.
- רווח שייצבר או שינוי בקרן ההון – הון עצמי רובד 1 של לאומי לסוף ספטמבר 2018 מסתכם בכ-35.5 מיליארד ש"ח. ההון הכולל מסתכם בכ-46.3 מיליארד ש"ח. כל צבירת רווח נקי ו/או תנועה חיובית בקרן ההון בהיקף של 1 מיליארד ש"ח, תשפר את יחס הון עצמי רובד 1 ואת יחס ההון הכולל ב-0.32%.
- התחייבויות בדבר זכויות עובדים – ההתחייבות האקטוארית לעובדים מהוונת על פי ממוצע נע של שמונה רבעונים של תשואות השוק המושפעות מעקום אג"ח ממשלת ישראל ומרווח אג"ח קונצרני AA בארה"ב. שינוי של 0.1% לאורך עקום הריבית להיוון, בהנחה שהעקום עולה ויורד בצורה אחידה, משמעותה השפעה מצטברת של 0.07% ביחס הון עצמי רובד 1 וביחס ההון הכולל. מזה על פי חישוב ממוצע נע לשמונה רבעונים, עליה של כ-0.01% ביחס הון עצמי רובד 1 וביחס ההון הכולל, לרבעון השוטף.

המידע הנ"ל לגבי הלימות ההון וניהולה מתייחס לפעולות עתידיות של הבנק, והוא בגדר "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה ראה פרק [מידע צופה פני עתיד](#).

מדיניות חלוקת דיבידנד

ביום 29 במרס 2017 אישר דירקטוריון הבנק מדיניות חלוקת דיבידנד, החל ממועד פרסום הדוחות הכספיים לרבעון הראשון של שנת 2017. בהתאם למדיניות זו, הבנק יחלק מדי רבעון, דיבידנד בגובה 20% מהרווח הנקי של הבנק בהתאם לדוחות הכספיים של הבנק לרבעון שחלף ובכפוף, בין היתר, לכך שהבנק יעמוד ביעדי הלימות ההון שלו, גם לאחר חלוקת הדיבידנד.

ביום 20 בנובמבר 2017 אישר דירקטוריון הבנק שינוי במדיניות חלוקת הדיבידנד לפיו מדי רבעון יחולק דיבידנד בגובה של עד 40% מהרווח הנקי של הבנק, בהתאם לדוחות הכספיים של הבנק לרבעון שחלף. זאת, בכפוף, בין היתר, לכך שהבנק יעמוד ביעדי הלימות ההון שלו, גם לאחר חלוקת הדיבידנד. חלוקת הדיבידנד בפועל כפופה להחלטות פרטניות של הדירקטוריון בטרם כל חלוקה, ובכפוף להוראות הדין שחלות על חלוקת דיבידנד ובכלל זה הוראות חוק החברות והוראות בנק ישראל.

בהתאם למדיניות המעודכנת, ביום 12 בנובמבר 2018, אישר הדירקטוריון בגין הרבעון השלישי של שנת 2018 דיבידנד בגובה של 40% מהרווח הנקי של הרבעון. סכום הדיבידנד שאושר הסתכם לסך של כ-375 מיליון ש"ח, המהווה 25.04 אג' לכל מניה בת 1 ש"ח ע.ג. הדירקטוריון קבע את יום 27 בנובמבר 2018 כיום הקובע לעניין תשלום דיבידנד ואת יום 10 בדצמבר 2018 כיום התשלום. סכום הדיבידנד הסופי למניה כפוף לשינויים עקב רכישה עצמית של מניות הבנק.

פרטים בדבר דיבידנד ששולם

מועד ההכרזה	מועד תשלום	דיבידנד למניה באגורות	דיבידנד ששולם במזומן במיליוני ש"ח
25 במאי 2017	22 ביוני 2017	8.17	124
15 באוגוסט 2017	11 בספטמבר 2017	11.50	175
21 בנובמבר 2017	21 בדצמבר 2017	21.51	328
6 במרס 2018	28 במרס 2018	22.41	342
24 במאי 2018	19 ביוני 2018	19.18	292
14 באוגוסט 2018	6 בספטמבר 2018	23.96 ¹	361

תכנית לרכישה עצמית של מניות הבנק

בהמשך לאמור בדוח לרבעון הראשון לשנת 2018 ולדוח לרבעון השני לשנת 2018, בדבר היערכות הבנק לביצוע רכישה עצמית בהיקף של עד 700 מיליון ש"ח על פי מנגנון הגנת נמל מבטחים שפרסמה הרשות לניירות ערך (עמדה משפטית מספר 8-199), ולכך שב-2 באוגוסט 2018 הסתיים השלב הראשון של ביצוע הרכישה העצמית על פי התכנית האמורה, במסגרתו נרכשו באמצעות חבר בורסה חיצוני, כ-13,667,294 מניות בהיקף של כ-303 מיליון ש"ח, ולכך שבשלב השני (שהחל במחצית אוגוסט) הועבר לחבר הבורסה החיצוני סך נוסף של כ-397 מיליון ש"ח ("היתרה") לצורך המשך ביצוע הרכישה העצמית על פי התכנית:

במסגרת השלב השני ועד ליום 8 בנובמבר 2018 רכש הבנק (באמצעות חבר הבורסה החיצוני האמור) כ-14,348,602 מניות בהיקף של 339 מיליון ש"ח. סך הכל נרכשו על פי התכנית האמורה 28,015,896 מניות בהיקף כספי כולל של 642 מיליון ש"ח (נכון ליום 8 בנובמבר 2018). יתרת הסכום שהועברה לחבר הבורסה החיצוני בשלב השני תשמש אותו להמשך ביצוע הרכישות על פי תנאי התכנית, והכל עד לקרות אחד האירועים הבאים, המוקדם מביניהם: (א) יום 31 במרס 2019; (ב) עם השלמת רכישת מניות הבנק בהיקף הכספי הכולל של היתרה; (ג) קיומה של מניעה חוקית להמשך קיומו של ההסכם עם חבר הבורסה; (ד) הודעת הבנק כי חדל להתקיים התנאי באישור בנק ישראל לתכנית הרכישה בדבר דרישות הלימות ההון של הבנק.

¹ בהמשך לדיווח המשלים מיום 27 באוגוסט 2018.

מגזרי פעילות - גישת הנהלה

דיווח מגזרי פעילות על פי גישת ההנהלה מציג את תוצאות הבנק בחלוקה לקווי עסקים, בהתאם למבנה הארגוני של הבנק. קווי העסקים מתמחים במתן שירות למגזרי לקוחות בעלי מאפיינים וצרכים דומים.

למידע נוסף בדבר קווי עסקים בגישת הנהלה ראה פרק [מגזרי פעילות בדוחות הכספיים לשנת 2017](#).

להלן תמצית תוצאות הפעילות לפי גישת הנהלה:

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2018												
במיליוני ש"ח												
סך הכל	חברות כנות בחו"ל	חברות כנות בארץ	בנק									
			אחר והתאמות	שוקי הון	נדל"ן	עסקית	מסחרית	סך הכל בנקאית	משכנתאות	עסקים קטנים	ובנקאות פרטית	
2,196	274	98	(2)	179	134	150	290	1,073	232	334	507	הכנסות (הוצאות) ריבית נטו
1,503	64	380	53	323	77	48	98	460	1	123	336	הכנסות שאינן מריבית
3,699	338	478	51	502	211	198	388	1,533	233	457	843	סך כל ההכנסות (הוצאות) בגין הפסדי אשראי
198	36	22	(2)	1	(7)	5	8	135	12	79	44	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
2,065	219	229	223	82	41	72	161	1,038	62	289	687	רווח (הפסד) לפני מס
1,436	83	227	(170)	419	177	121	219	360	159	89	112	הוצאות (הכנסות) מס
515	16	73	(16)	142	61	41	75	123	54	31	38	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק
936	59	174	(154)	280	116	80	144	237	105	58	74	

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2017												
במיליוני ש"ח												
סך הכל	חברות כנות בחו"ל	חברות כנות בארץ	בנק									
			אחר והתאמות	שוקי הון	נדל"ן	עסקית	מסחרית	סך הכל בנקאית	משכנתאות	עסקים קטנים	ובנקאות פרטית	
1,918	248	77	(7)	38	117	151	265	1,029	217	331	481	הכנסות (הוצאות) ריבית נטו
1,306	65	244	46	253	79	63	104	452	(2)	123	331	הכנסות (הוצאות) שאינן מריבית
3,224	313	321	39	291	196	214	369	1,481	215	454	812	סך כל ההכנסות (הוצאות) בגין הפסדי אשראי
3	16	20	(4)	1	(140)	(23)	17	116	3	61	52	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
2,076	213	174	220	140	31	68	181	1,049	70	254	725	רווח (הפסד) לפני מס
1,145	84	127	(177)	150	305	169	171	316	142	139	35	הוצאות (הכנסות) מס
376	22	38	(75)	53	108	59	60	111	50	49	12	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק
820	62	139	(102)	98	197	110	111	205	92	90	23	

לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2018

במיליוני ש"ח

בנק קמעונאות, פרימים ובנקאות פרטית	עסקים קטנים	משכנתאות	סך הכל בנקאית	מסחרית	עסקית	נדל"ן	שוקי הון	אחר והתאמות	חברות	חברות	סך הכל
									בנות בארץ	בנות בחו"ל	
הכנסות ריבית נטו	1,509	1,001	680	3,190	848	435	385	-	280	803	6,616
הכנסות שאינן מריבית	1,010	372	3	1,385	304	155	232	115	488	217	3,786
סך כל ההכנסות הוצאות (הכנסות) בנין הפסדי אשראי	2,519	1,373	683	4,575	1,152	590	617	115	1,163	1,170	10,402
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות	2,083	831	198	3,112	524	219	104	276	681	652	6,216
רווח (הפסד) לפני מס הוצאות (הכנסות) מס	285	350	464	1,099	631	432	598	883	(557)	334	3,872
רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק	188	230	306	724	415	285	393	586	(411)	247	2,569

יתרות ליום 30 בספטמבר 2018

אשראי לציבור, נטו	29,608	26,620	80,574	136,802	37,211	34,462	23,580	4,549	5,669	(495) ^(א)	24,912	267,680
פיקדונות הציבור	155,197	35,870	-	191,067	44,541	20,454	5,479	70,967	227	- ^(ב)	26,140	358,875
נכסים בניהול	178,990	20,010	-	199,000	24,070	19,965	1,090	504,074	27,069	288,867	18,031	1,082,166

(א) לא כולל יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה בסך 8,310 מיליון ש"ח.
 (ב) לא כולל יתרות שסווגו כהתחייבויות מוחזקות למכירה בסך 84 מיליון ש"ח.

לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2017

במיליוני ש"ח

בנק קמעונאות, פרימים ובנקאות פרטית	עסקים קטנים	משכנתאות	סך הכל בנקאית	מסחרית	עסקית	נדל"ן	שוקי הון	אחר והתאמות	חברות	חברות	סך הכל
									בנות בארץ	בנות בחו"ל	
הכנסות (הוצאות) ריבית נטו	1,426	971	629	3,026	748	435	337	(3)	201	720	5,956
הכנסות (הוצאות) שאינן מריבית	986	365	(1)	1,350	310	172	244	96	566	211	3,813
סך כל ההכנסות הוצאות (הכנסות) בנין הפסדי אשראי	2,412	1,336	628	4,376	1,058	607	581	93	1,058	931	9,769
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות	2,174	746	213	3,133	521	203	95	264	681	615	6,146
רווח (הפסד) לפני מס הוצאות (הכנסות) מס	103	396	419	918	511	492	661	809	(523)	277	3,477
רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק	67	257	272	596	332	320	429	525	(378)	195	2,318

יתרות ליום 30 בספטמבר 2017

אשראי לציבור, נטו	30,429	27,384	78,612	136,425	36,043	32,680	19,861	3,956	5,679	8,804	22,910	266,358
פיקדונות הציבור	155,718	35,544	-	191,262	41,736	20,901	5,484	66,043	73	88	24,614	350,201
נכסים בניהול	169,634	18,880	-	188,514	24,693	21,016	1,694	410,992	23,112	245,875	18,842	934,738

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2017

במיליוני ש"ח

סך הכל	חברות בנות בחו"ל	חברות בנות בארץ	בנק קמעונאות, פרימיום ובנקאות פרטית									
			אחר והתאמות	שוקי הון	נדל"ן	עסקית	מסחרית	סך הכל בנקאית	משכנתאות	עסקים קטנים	סך הכל	
8,046	969	279	-	668	461	581	1,014	4,074	843	1,308	1,923	הכנסות ריבית נטו
5,428	291	1,113	371	877	325	227	407	1,817	5	492	1,320	הכנסות שאינן מריבית
13,474	1,260	1,392	371	1,545	786	808	1,421	5,891	848	1,800	3,243	סך כל ההכנסות הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
172	54	77	(27)	(13)	(316)	(72)	26	443	13	273	157	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
8,501	835	953	876	360	132	280	725	4,340	296	1,060	2,984	רווח (הפסד) לפני מס
4,801	371	362	(478)	1,198	970	600	670	1,108	539	467	102	הוצאות (הכנסות) מס
1,692	153	89	(143)	420	340	210	235	388	189	163	36	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק

יתרות ליום 31 בדצמבר 2017

267,952	23,204	8,773	5,712	4,437	20,684	33,152	35,712	136,278	78,626	27,438	30,214	אשראי לציבור, נטו
362,478	25,300	65	93	76,065	6,425	21,614	43,484	189,432	-	35,369	154,063	פיקדונות הציבור
974,430	19,282	260,155	22,448	432,806	1,293	21,228	24,432	192,786	-	19,750	173,036	נכסים בניהול

מגזרי פעילות פיקוחיים

לגבי תיאור מגזרי הפעילות העיקריים ראה פרק [מגזרי פעילות פיקוחיים בדוחות הכספיים לשנת 2017](#).

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2018

במיליוני ש"ח

סך הכל	פעילות חו"ל	פעילות ישראל								
		אחר	ניהול פיננסי	גופים מוסדיים	עסקים גדולים	עסקים בינוניים	עסקים קטנים וזעירים	בנקאות פרטית	משקי בית	
2,196	274	1	91	33	353	186	536	28	694	הכנסות ריבית נטו
1,503	64	14	472	49	156	78	201	43	426	הכנסות שאינן מריבית
3,699	338	15	563	82	509	264	737	71	1,120	סך כל ההכנסות
198	36	(1)	(4)	(4)	28	7	61	-	75	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
2,065	219	165	59	64	119	131	383	31	894	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
1,436	83	(149)	508	22	362	126	293	40	151	רווח (הפסד) לפני מס
515	16	8	164	6	121	45	104	13	38	הוצאות מס
936	59	(154)	380	16	240	81	188	27	99	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2017

במיליוני ש"ח

סך הכל	פעילות חו"ל	פעילות ישראל								
		משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים קטנים וזעירים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	אחר	
1,918	248	-	(16)	18	315	171	521	28	633	הכנסות (הוצאות) ריבית נטו
1,306	67	39	251	47	171	84	203	38	406	הכנסות שאינן מריבית
3,224	315	39	235	65	486	255	724	66	1,039	סך כל ההכנסות
3	16	-	9	(9)	(165)	12	80	-	60	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
2,076	213	174	72	62	122	130	372	25	906	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
1,145	86	(135)	154	12	529	113	272	41	73	רווח (הפסד) לפני מס
376	22	(44)	41	3	190	41	103	14	6	הוצאות (הכנסות) מס
820	64	(90)	174	9	339	72	168	27	57	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק

לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2018

במיליוני ש"ח

סך הכל	פעילות חו"ל	פעילות ישראל								
		משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים קטנים וזעירים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	אחר	
6,616	803	1	473	89	982	560	1,586	86	2,036	הכנסות ריבית נטו
3,786	217	67	660	148	465	245	616	124	1,244	הכנסות שאינן מריבית
10,402	1,020	68	1,133	237	1,447	805	2,202	210	3,280	סך כל ההכנסות
314	34	(5)	6	(4)	(1)	(129)	225	-	188	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
6,216	652	520	205	202	363	405	1,172	91	2,606	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
3,872	334	(447)	922	39	1,085	529	805	119	486	רווח (הפסד) לפני מס
1,298	74	(76)	291	12	363	183	297	40	114	הוצאות (הכנסות) מס
2,569	247	(368)	680	28	720	345	506	79	332	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק

יתרה ליום 30 בספטמבר 2018

279,364	25,239	-	-	1,253	60,968	26,206	59,829	468	105,401	אשראי לציבור ברוטו ^(א)
358,959	26,139	-	-	65,084	49,474	35,501	50,187	25,446	107,128	פיקדונות הציבור ^(ב)
1,082,166	18,031	-	51,450	744,969	82,113	21,427	43,010	49,149	72,017	נכסים בניהול

(א) כולל יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה בסך 8,462 מיליון ש"ח.
 (ב) כולל יתרות שסווגו כהתחייבויות מוחזקות למכירה בסך 84 מיליון ש"ח.

לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2017

במיליוני ש"ח

סך הכל	פעילות חו"ל	פעילות ישראל								
		אחר	ניהול פיננסי	גופים מוסדיים	עסקים גדולים	עסקים בינוניים	עסקים קטנים וזעירים	בנקאות פרטית	משקי בית	
5,956	720	-	341	51	888	498	1,514	69	1,875	הכנסות ריבית נטו
3,813	211	73	739	135	503	245	603	113	1,191	הכנסות שאינן מריבית
9,769	931	73	1,080	186	1,391	743	2,117	182	3,066	סך כל ההכנסות
146	39	-	(4)	(6)	(208)	(13)	200	-	138	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
6,146	615	520	219	187	386	382	1,125	82	2,630	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
3,477	277	(447)	865	5	1,213	374	792	100	298	רווח (הפסד) לפני מס
1,220	82	(108)	293	1	425	132	273	35	87	הוצאות (הכנסות) מס
2,318	195	(338)	658	4	788	242	518	65	186	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק
יתרה ליום 30 בספטמבר 2017										
269,584	23,277	-	-	1,303	55,302	25,951	59,185	430	104,136	אשראי לציבור, ברוטו
350,201	24,612	-	-	62,563	49,968	33,024	47,222	26,009	106,803	פיקדונות הציבור
934,738	18,842	-	38,277	620,564	81,548	18,944	38,923	44,684	72,956	נכסים בניהול

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2017

במיליוני ש"ח

סך הכל	פעילות חו"ל	פעילות ישראל								
		אחר	ניהול פיננסי	גופים מוסדיים	עסקים גדולים	עסקים בינוניים	עסקים קטנים וזעירים	בנקאות פרטית	משקי בית	
8,046	969	-	541	72	1,174	679	2,011	87	2,513	הכנסות ריבית נטו
5,428	291	370	1,026	179	673	326	802	154	1,607	הכנסות שאינן מריבית
13,474	1,260	370	1,567	251	1,847	1,005	2,813	241	4,120	סך כל ההכנסות
172	54	-	-	2	(297)	(14)	249	-	178	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
8,501	835	710	299	264	541	530	1,546	117	3,659	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
4,801	371	(340)	1,268	(15)	1,603	489	1,018	124	283	רווח (הפסד) לפני מס
1,692	153	(94)	434	(5)	557	173	356	44	74	הוצאות (הכנסות) מס
3,172	218	(243)	927	(10)	1,045	316	661	80	178	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק
יתרה ליום 31 בדצמבר 2017										
271,165	23,507	-	-	2,087	56,452	25,837	58,428	465	104,389	אשראי לציבור, ברוטו
362,478	25,299	-	-	70,496	55,179	33,300	46,783	25,706	105,715	פיקדונות הציבור
974,430	19,282	-	39,236	655,592	80,419	19,408	40,859	46,815	72,819	נכסים בניהול

חברות מוחזקות עיקריות

קבוצת לאומי פועלת בארץ ובחו"ל באמצעות חברות בנות שהינן: בנקים, חברות למימון וחברות לשירותים פיננסיים. כמו כן משקיעה הקבוצה בתאגידים ריאליים העוסקים בפעילות לא בנקאית.

סך כל השקעות הבנק בחברות מוחזקות (כולל השקעות בשטרי הון) הסתכם ב-30 בספטמבר 2018 בכ-11.6 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-11.5 מיליארד ש"ח ב-31 בדצמבר 2017 והתרומה של החברות המוחזקות בתשעה חודשים ראשונים של 2018 לרווח הנקי של הקבוצה הסתכמה ברווח בסך 601 מיליון ש"ח לעומת רווח בסך 484 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

חברות מאוחדות בארץ

סך כל השקעות הבנק (כולל השקעות בשטרי הון) בחברות המאוחדות בארץ הסתכם ב-30 בספטמבר 2018 ב-7,505 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-7,166 מיליון ש"ח ב-31 בדצמבר 2017. התרומה שלהן לרווח הנקי של הקבוצה הסתכמה בתשעה חודשים ראשונים של 2018 בכ-330 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-299 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, גידול של 10.4%. תשואת הקבוצה על ההשקעה בחברות מאוחדות בארץ היתה בתשעה חודשים ראשונים של 2018 7.2% לעומת 6.8% בתקופה המקבילה אשתקד.

לאומי קארד בע"מ

הבנק מחזיק, בעקיפין, באמצעות תאגידים בשליטתו המלאה, ב-80% ממניות לאומי קארד בע"מ ("לאומי קארד" או "החברה") וקבוצת עזריאלי מחזיקה ב-20% ממניות החברה.

בהתאם להוראות החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (תיקוני חקיקה), התשע"ז-2017, הבנק נדרש למכור את החזקותיו בחברה עד ליום 1 בפברואר 2020.

מכירת החברה

בהתאם להוראות החוק האמור ולאחר בחינת החלופות השונות, ובתום תהליך למכירת החזקות הבנק בחברה, נחתם ביום 28 ביולי 2018 הסכם בין הבנק ועזריאלי ("המוכרים") לבין Warburg Pincus Financial Holdings (Israel LTD.), תאגיד בשליטת קרן ההשקעות Warburg Pincus ("הקונה"), למכירת מלוא החזקות המוכרים בלאומי קארד.

להלן עיקרי ההסכם:

1. התמורה שתשולם למוכרים עבור מלוא מניות לאומי קארד הינה 2.5 מיליארד ש"ח (חלקו של הבנק 2 מיליארד ש"ח).
 2. למעט התאמה לחלוקת דיבידנד, אם וככל שלאומי קארד תחלק דיבידנד לבעלי מניותיה בתקופה שעד למועד השלמת העסקה, סכום התמורה הינו ללא התאמות.
 3. סכום התמורה ישולם בשלושה תשלומים. שני התשלומים הנדחים שיושלמו לאחר מועד ההשלמה יובטחו בערבות בנקאית אוטונומית (או ערבות אוטונומית מקבילה של חברת ביטוח), שתימסר במועד ההשלמה למוכרים להבטחת התשלומים כאמור.
- להלן פרטי התשלומים:
- סך של 1,047 מיליון ש"ח ישולם במועד השלמת העסקה.
 - סך של 342 מיליון ש"ח ישולם בתום שנה ממועד ההשלמה.
 - סך של 1,111 מיליון ש"ח ישולם בתום שנתיים ממועד ההשלמה.
4. ההסכם כולל מספר תנאים מתלים ובכללם קבלת האישורים הרגולטוריים הנדרשים על פי דין, נקבעה תקופה של 3 חודשים לקיום התנאים המתלים, עם אפשרות הארכה ב-3 חודשים נוספים לפי דרישת כל אחד מהצדדים שלאחריהם רק לבנק תוקנה הזכות להאריך את התקופה בעד שלושה חודשים נוספים. נקבע גם מנגנון לקיצור התקופה וביטול ההסכם במקרה שיתברר שסביר שלא ניתן יהיה לקבל את האישורים הרגולטוריים. ככל שהעסקה לא תושלם עד ליום 31 בדצמבר 2018, כל סכום התמורה יישא, החל מה-1 בינואר 2019, ריבית שנתית בשיעור של 8% עד להשלמת העסקה.
 5. ההסכם כולל מצגים כמקובל בעסקאות למכירת חברות וכן מנגנון שיפוי בגין הפרת מצגים. מנגנון השיפוי קובע רף תחתון להפעלת המנגנון בשיעור של 1.5% מהתמורה והוא מוגבל לשיפוי מצטבר מקסימאלי של 10% מסכום העסקה (למעט בגין הפרת מצגים יסודיים או במקרה של תרמית).
 6. ההסכם כולל נספח המתאר את עיקר תנאי המימון שהבנק יאות להעניק ללאומי קארד, לצורך פעילותה השוטפת, לאחר השלמת העסקה. מתן המימון בפועל כפוף להתקשרות בהסכם נפרד בין לאומי קארד לבין הבנק, ולקבלת אישור האורגנים המוסמכים לכך בבנק ובחברה.

כחלק מהמשא ומתן עם הקונה, הבנק הסכים למספר תנאים אותם התחייב שיסכים לכלול בהסכם הפעילות שייחתם בין הבנק לבין לאומי קארד ("הסכם הפעילות"). עבור הסכמת הבנק להכללת תנאים אלו ישולם לבנק בתום שש שנים ממועד כניסתו לתוקף של הסכם הפעילות סך של 50 מיליון ש"ח עד 128 מיליון ש"ח.

כתלות בתוצאות עודפות של פעילות לאומי קארד, ביחס למודל העסקי שהוצג לקונה במסגרת הליך המכירה, ישולם לבנק בתום חמש שנים ממועד כניסתו לתוקף של הסכם הפעילות סך של עד 145 מיליון ש"ח. בהתקיים נסיבות מסוימות, ניתן יהיה לדחות את התשלום כאמור, אם וככל שיגיע לבנק, לתקופה של עד שנתיים, תמורת תשלום ריבית.

הקונה העניק ללאומי פרטנרס, חברה בת בבעלות מלאה של הבנק, אופציה לרכישת עד 20% מהתאגיד שבאמצעותו ירכוש הקונה את לאומי קארד, ובאותם תנאים בהם ירכוש הקונה את לאומי קארד, ובלבד שאם תמומש האופציה, ההחזקה של לאומי פרטנרס תהיה החזקה פיננסית, פאסיבית וללא השפעה על הכוונת פעילותה של החברה. מימוש האופציה כאמור, כפוף, בין היתר, לקבלת האישרים הרגולטוריים שנדרשים לשם כך. מימוש או אי מימוש האופציה כאמור או השלמת עסקה על פי האופציה לא ישפיעו על ביצוע הסכם המכירה של לאומי קארד.

בכפוף להשלמת העסקה ותחת ההנחה שהמכירה תעמוד בתנאים הנדרשים להכרה חשבונאית כבר במועד ההשלמה, וזאת לאור קבלת ערבויות בנקאיות אוטונומיות לתשלומים הנדחים, ובהתחשב בהוצאות הכרוכות בעסקה, לרבות מענקים שצפוי שישולמו בקשר עם העסקה, הבנק צפוי לרשום, בהתבסס על נתוני 30 ביוני 2018 ובהתעלם מהתמורה המותנית, רווח נטו מסמ, בסך של כ-234 מיליון ש"ח. הרווח הסופי שירשם, ייקבע במועד השלמת העסקה בהתבסס על הון לאומי קארד לאותו מועד ולתנאים הנוספים שנקבעו בהסכם.

ביום 1 באוגוסט 2018 הודיעה המפקחת על הבנקים לבנק, כי בנק ישראל מתנגד למימושה של האופציה שניתנה על ידי הקונה ללאומי פרטנרס לרכישת עד 20% מהתאגיד שבאמצעותו ירכוש הקונה את לאומי קארד. אי מימוש האופציה כאמור לא ישפיע על יישום הסכם המכירה של לאומי קארד.

כאמור, השלמת ההסכם מותנית בקיום תנאים מתלים שונים. ביום 28 באוקטובר 2018 הוארך בשלושה חודשים המועד להתקיימות התנאים המתלים שנקבעו בהסכם (לפרטים נוספים ראה דיווח מיידי שפרסם הבנק ביום 29 באוקטובר 2018 - אסמכתא 101664-01-2018).

ביום 16 בספטמבר 2018 הגישה לאומי קארד לרשות ניירות ערך טיוטה שלישית של תשקיף הנפקה ראשונה לציבור ותשקיף מדף. טרם נקבעו תנאי הנפקה ולא ניתן להעריך, בשלב זה, אם הנפקה כאמור תצא לפועל.

ביום 23 באוקטובר 2018 גייסה לאומי קארד מגופים מוסדיים אגרות חוב לא סחירות (סדרה א') בסך של כ-1.13 מיליארד ש"ח בריבית שקלית של 2.19%. אגרות החוב (סדרה א') הינן שקליות בריבית קבועה ובעלות מח"מ של כ-3.1 שנים.

לפירוט נוסף לעניין ההיערכות ליישום החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (תיקוני חקיקה), התשע"ז-2017, ראה [דוח כספי לשנת 2017, פרק חברות מוחזקות עיקריות, לאומי קארד](#) וכן [בביאור 10](#).

רגולציה

במהלך שנת 2018 פורסמו הוראות שונות בתחום כרטיסי החיוב, לרבות לעניין מועדי הסליקה של עסקאות בכרטיסי חיוב.

לפירוט ראה פרק [חוקי רגולציה הנוגעת למערכת הבנקאית](#).

הסכם להנפקת כרטיסי אשראי ללקוחות שופרסל

ביום 29 באוגוסט 2017 הודיעה שופרסל בע"מ (להלן - "שופרסל") ללאומי קארד, כי אין ברצונה לחדש את ההסכם ביניהן משנת 2006 להנפקת כרטיסי האשראי ללקוחות שופרסל ובהמשך דיווחה שופרסל לבורסה כי חתמה על מסמך עקרונות עם חברה אחרת להנפקה ותפעול של כרטיסי האשראי ללקוחות המועדון. בהתאם להסכם בין שופרסל ללאומי קארד, הסתיים ההסכם ביום 18 בינואר 2018 כאשר לאומי קארד ממשיכה להפעיל את כרטיסי המועדון עד תום תוקף הכרטיס או עד ביטולם על ידי הלקוחות, לפי המוקדם.

בנוסף, ביום 19 באוקטובר 2017 הודיעה שופרסל על כוונתה לפעול למימוש אופציית CALL לרכישת כל החזקות לאומי קארד בשופרסל פיננסיים וזאת בהתאם להערכת שווי לשופרסל פיננסיים שותפות מוגבלת בע"מ, בה רוכזה הפעילות הקשורה לכרטיסי אשראי שופרסל, שתבוצע על ידי מעריך שווי מוסכם. בין לאומי קארד לבין שופרסל מתנהלים הליכים משפטיים בקשר לתוקף האופציה ופרשנותה, ומהות הנכס העסקי נשוא האופציה.

משא ומתן לרכישת החזקות

לאומי קארד נמצאת במשא ומתן מתקדם לרכישת אמצעי החזקה בחברה המציעה פתרונות תשלום לעסקים. בשלב זה אין וודאות כי העסקה תצא לפועל.

לאומי פרטנרס בע"מ

ביום 25 ביולי 2018 הושלמה מכירת מלוא החזקותיה של לאומי פרטנרס בע"מ באבגול תעשיות 1953 בע"מ (להלן - "החברה") ל-Indorama Ventures Spain S.L., חברה פרטית המאוגדת בספרד. המניות הנמכרות מהוות כ-14.96% מהזכויות בהון ובהצבעה בחברה. הבנק רשם בגין העסקה רווח לפני מס, בדוחות הכספיים לרבעון השלישי של 2018, בסך של כ-121 מיליון ש"ח.

בהמשך לאמור בדוח לשנת 2017 בדבר עסקה בין לאומי פרטנרס בע"מ ובין ביטוח ישיר השקעות פיננסיות בע"מ, העסקה לא תושלם, לאור העובדה שהתנאים המתלים לעסקה לא התקיימו עד ליום 31 ביולי 2018.

ביום 16 באוגוסט 2018 התקשרה לאומי פרטנרס בע"מ, בהסכם עם ביטוח ישיר השקעות פיננסיות בע"מ, לפיו תקבל לאומי פרטנרס, בדרך של הקצאה פרטית, מניות רגילות של השקעות פיננסיות, בנות 1 ש"ח ע.ג. כל אחד בתמורה למלוא החזקותיה של לאומי פרטנרס במימון ישיר מקבוצת ישיר (2006) בע"מ, המהוות כ-19.23% מהונה המונפק והנפרע של מימון ישיר. השלמת העסקה כפופה לקיומם של תנאים מתלים כמקובל עד ליום 31 בדצמבר 2018 או עד מועד מאוחר יותר עליו יסכימו הצדדים. הבנק צפוי לרשום בגין מימוש מניות מימון ישיר במסגרת העסקה רווח לפני מס של כ-76 מיליון ש"ח. למידע נוסף ראה דיווח מידי מיום 16 באוגוסט 2018.

חברה לנאמנות של בנק לאומי לישראל בע"מ

ביום 17 באפריל 2018 הושלמה העסקה בין הבנק להרמטיק למכירת 75% ממניות החברה לנאמנות. להשלמת העסקה לא היתה השפעה מהותית על התוצאות הכספיות.

יודאה ניהול השקעות מקבוצת לאומי בע"מ

ביום 17 ביוני 2018 קיבלה יודאה ניהול השקעות מקבוצת לאומי בע"מ, חברה בת בבעלות מלאה של הבנק, רישיון מאת רשות ניירות ערך לעסוק בניהול תיקי השקעות.

ביום 8 באוקטובר 2018 החלה החברה בפעילותה. החברה פועלת כחברת ניהול תיקי השקעות דיגיטלית ומציעה את שירותיה ללקוחות כל הבנקים. במסגרת זו, ובהמשך לעדכון שנערך לאחרונה בהוראות ניהול בנקאי תקין 367 ו-462, תינתן אפשרות ללקוחות החברה לחתום באופן מקוון על יפויי כוח לניהול תיקים לטובת החברה, בכפוף ליישום אפשרות זו בתאגיד הבנקאי שבו מתנהל חשבון הלקוח.

חברות מאוחדות בחו"ל

סך כל ההשקעות של הבנק (כולל השקעות בשטרי הון) בשלוחות בחו"ל כ-30 בספטמבר 2018 הסתכם ב-4,011 מיליון ש"ח בהשוואה ל-4,143 מיליון ש"ח בסוף 2017.

התרומה של השלוחות בחו"ל לרווח הנקי בשקלים של הקבוצה בתשעה חודשים ראשונים של 2018 הסתכמה ברווח בסך 266 מיליון ש"ח לעומת רווח בסך 183 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

למידע נוסף בנוגע לתביעות משפטיות ונושאים אחרים הקשורים לחברות מאוחדות ראה [ביאור 10](#).

Bank Leumi USA

ביום 22 בינואר 2018 התקשר הבנק בהסכם להכנסת שני שותפים אסטרטגיים ל-BLUSA. בהתאם לתנאי ההסכם רכשו כל אחד מהשותפים 7.5% מהון המניות של Bank Leumi Corporation, תאגיד אמריקאי באמצעותו מחזיק הבנק את השליטה ב-BLUSA. ביום 22 במאי 2018, הושלמה העסקה, לאחר שהתקיימו התנאים המתלים שנקבעו בהסכם לשם השלמתה. בהתאם לתנאי ההסכם, התמורה ששולמה עבור המניות שנמכרו הינה כ-141 מיליון דולר. העסקה טופלה כעסקה הונית והפער בין התמורה לחלק המיעוט בהון נזקף ישירות להון. למידע נוסף ראה דיווח מידי מיום 22 במאי 2018.

בנק לאומי רומניה

ביום 14 ביוני 2018 לאומי חתם על הסכם מחייב עם קרן ההשקעות הבריטית Argo Capital Management Limited, למכירת מלוא אחזקותיו של הבנק בבנק לאומי רומניה. השלמת העסקה, כפופה למספר תנאים מתלים, לרבות אישורים רגולטוריים. לביצוע העסקה לא צפויה השפעה מהותית על התוצאות הכספיות של הבנק. למידע נוסף ראה דיווח מידי מיום 14 ביוני 2018.

החשיפה לסיכונים ודרכי ניהולם

פרק זה נכתב בפירוט רב [בדוח הדירקטוריון והנהלה לשנת 2017](#) ו**בדוח על הסיכונים לשנת 2017** על כן יש לקרוא את הפרק בהמשך לכתוב בדוחות אלו.

ניהול סיכונים והשאת תשואה הולמת כנגדם עומדים בבסיס הפעילות העסקית של הבנק. הסיכונים המרכזיים אותם מנהל הבנק הינם סיכונים פיננסיים: סיכוני אשראי שהינם אינטגרליים בעיסוק הליבה של הבנק וכן סיכוני שוק ונזילות. כמו כן, לצד ניהול הסיכונים העסקיים, פעילות הבנק מייצרת סיכונים נלווים אשר ניהולם הנו תנאי הכרחי לעמידה במטרות השוטפות ובמטרות ארוכות הטווח של הקבוצה. בין סיכונים אלה נכללים סיכונים תפעוליים, לרבות סיכונים טכנולוגיים וסייבר, סיכונים משפטיים, סיכוני רגולציה, סיכוני מוניטין, סיכוני ציות, סיכוני הבנקאות ההוגנת (conduct) וסיכון אסטרטגי. המטרות העיקריות של ניהול הסיכונים בלאומי הינן שמירה על יציבות הקבוצה ותמיכה בהשגת היעדים העסקיים. מטרות אלו מושגות תוך עמידה בתיאבון הסיכון שהוגדר, במדיניות ובמגבלות הנגזרות מהם, אשר יוצרים גבולות גזרה לפעילות העסקית. מסגרת זו מנוהלת בכפוף למנגנוני בקרה ודיווח נאותים. בבנק מתבצעת פעילות מתמדת לשדרוג תשתית ניהול הסיכונים וניתוח תמונת הסיכון, דבר המאפשר קבלת החלטות באופן מושכל.

במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים בחומרת גורמי הסיכון ביחס [לטבלה שפורסמה בדוח השנתי לשנת 2017](#).

סיכוני אשראי

מתן וניהול אשראי מהווים פעילות ליבה מרכזית של הבנק והקבוצה.

סיכון האשראי הינו סיכון של הבנק להפסד כתוצאה מהאפשרות שלווה/צד נגדי לא יעמוד בהתחייבויותיו כלפי התאגיד הבנקאי כפי שסוכמו.

פעילויות היוצרות סיכון אשראי כוללות סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות: אשראי לציבור, אשראי לבנקים, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים, השקעות באגרות חוב, החזקות הוניות, עסקאות במכשירים נגזרים, ערבויות, התחייבויות לא מנוצלות למתן אשראי ומסגרות לא מנוצלות.

הבנק מיישם מדיניות כוללת לניהול סיכון האשראי בהתאם לנדרש בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 311 ובהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 314 ובכלל זה האחריות של ההנהלה והדירקטוריון. כמו כן, הבנק מקפיד על ניהול הסיכון בהתאם להנחיות ודרישות נוספות שנכללות בהוראות הפיקוח על הבנקים תוך יישום ממשל תאגידי שכולל שלושה "קווי הגנה".

מסמך מדיניות אשראי וסיכוני אשראי ברמה קבוצתית מהווה ביטוי מרכזי לאסטרטגיית סיכון האשראי של הבנק ומתווה את המסגרת ואת עקרונות העל למסמכי המדיניות של הבנק ושל כל אחת מחברות הבנות בקבוצה, בארץ ובחו"ל. בנוסף, כולל מסמך זה את המגבלות בתחום האשראי שמוגדרות ומנוהלות ברמה הקבוצתית.

במסגרת ניהול סיכוני אשראי מנטר הבנק את איכות תיק האשראי, לרבות נאותות כוללת של הפרשה להפסדי אשראי לכיסוי ההפסדים הגלומים בתיק האשראי, ריכוזיות תיק האשראי ופעילות לפי מוצרים עיקריים. כגון: אשראי לענף בינוי ונדל"ן, אשראי לאנשים פרטיים, הלוואות לדיור ואשראי ממונף.

במהלך התקופה המדווחת לא חל שינוי מהותי בפרופיל הסיכון של תיק האשראי.

למידע נוסף ופירוט לגבי התפתחויות שחלו בתיק האשראי ומדדים איכותיים המאפיינים את התיק ניתן לראות בהמשך לפרק זה וכן [בדוח על הסיכונים](#).

סיכון אשראי בעייתי ונכסים שאינם מבצעים

30 בספטמבר 2018		
מאזני	חוץ מאזני	כולל
במיליוני ש"ח		
1. סיכון אשראי בעייתי: ^(א)		
2,947	224	3,171
517	58	575
3,138	928	4,066
בניכוי סיכון אשראי בעייתי של יתרות שסווגו כנכסים המוחזקים למכירה ^(ג)		
(361)	(16)	(377)
6,241	1,194	7,435
מזה: חובות שאינם פגומים, בפיגור של 90 ימים או יותר ^(ב)		
982	-	982
2. נכסים שאינם מבצעים:		
חובות פגומים		
2,661	-	2,661
נכסים שהתקבלו בגין אשראים שסולקו		
10	-	10
בניכוי חובות פגומים של יתרות שסווגו כנכסים המוחזקים למכירה ^(ג)		
(37)	-	(37)
2,634	-	2,634

30 בספטמבר 2017		
מאזני	חוץ מאזני	כולל
במיליוני ש"ח		
1. סיכון אשראי בעייתי: ^(א)		
3,750	282	4,032
1,008	66	1,074
2,703	1,010	3,713
7,461	1,358	8,819
מזה: חובות שאינם פגומים, בפיגור של 90 ימים או יותר ^(ב)		
836	-	836
2. נכסים שאינם מבצעים:		
חובות פגומים		
3,075	-	3,075
נכסים שהתקבלו בגין אשראים שסולקו		
14	-	14
3,089	-	3,089

31 בדצמבר 2017		
מאזני	חוץ מאזני	כולל
במיליוני ש"ח		
1. סיכון אשראי בעייתי: ^(א)		
3,462	253	3,715
915	52	967
2,915	950	3,865
7,292	1,255	8,547
מזה: חובות שאינם פגומים, בפיגור של 90 ימים או יותר ^(ב)		
886	-	886
2. נכסים שאינם מבצעים:		
חובות פגומים		
2,716	-	2,716
נכסים שהתקבלו בגין אשראים שסולקו		
13	-	13
2,729	-	2,729

הערה: סיכון אשראי מאזני וחוף מאזני מוצג לפני השפעת הפרשה להפסדי אשראי ולפני השפעת ביטחונות המותרים לניכוי לצורך חבות של לווה ושל קבוצת לווים.

- (א) סיכון אשראי פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת.
- (ב) לרבות בנין הלוואות לדיוור שבנינו קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור ובגין הלוואות לדיוור שבנינו לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
- (ג) למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בתקופה החולפת וכיאר 16](#).
- (ד) סווג מחדש. למידע נוסף ראה [כיאר 6](#).

להלן פירוט מדדי סיכון האשראי

31 בדצמבר		30 בספטמבר		
2017 ^(ב)	2017 ^(ב)	2018 ^(א)		
באחוזים				
1.27	1.38	1.05	שיעור יתרת אשראי לציבור פגום מיתרת האשראי לציבור	
0.33	0.31	0.35	שיעור יתרת אשראי לציבור שאינו פגום שנמצא בפיגור של 90 ימים או יותר מיתרת האשראי לציבור	
2.15	2.22	1.90	שיעור סיכון אשראי בעייתי בגין הציבור מסיכון אשראי כולל בגין הציבור	
1.00	1.14	0.95	שיעור אשראי לציבור פגום שאינו צובר הכנסות ריבית (NPL) מסך האשראי לציבור	
0.06	0.05	0.12	שיעור ההוצאות בגין הפסדי אשראי מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור	
(0.15)	(0.14)	(0.07)	שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת האשראי לציבור הממוצעת	

(א) כולל יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה. למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בתקופה החולפת](#) וביאור 16.
 (ב) סווג מחדש. למידע נוסף ראה [ביאור 6](#).

להלן פירוט מדדי סיכון הפרשה להפסדי אשראי:

31 בדצמבר		30 בספטמבר		
2017 ^(ב)	2017 ^(ב)	2018 ^(א)		
באחוזים				
1.4	1.4	1.4	שיעור יתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור מיתרת האשראי לציבור	
107.0	99.7	130.8	שיעור יתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור מיתרת אשראי לציבור פגום	
85.2	81.4	98.0	שיעור יתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור, מיתרת אשראי לציבור פגום כתוספת יתרת אשראי לציבור אשר נמצא בפיגור של 90 ימים או יותר	
(11.1)	(10.0)	(5.3)	שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור	

(א) כולל יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה. למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בתקופה החולפת](#) וביאור 16.
 (ב) סווג מחדש. למידע נוסף ראה [ביאור 6](#).

ריכוזיות האשראי

פיזור תיק האשראי בין ענפי המשק השונים

תיק האשראי של הבנק מפוצל בין ענפי המשק השונים במטרה לפזר את הסיכון הגלום במצב של ריכוז גבוה בענף אחד. בענפי משק המאופיינים ברמת סיכון נמוכה יחסית, אנו שואפים להגיע לשיעור מימון גבוה מחלקנו במערכת.

מדיניות האשראי של הבנק לגבי מגזרי פעילות שונים ולגבי ענפי משק שונים משתנה מעת לעת בהתאם לסכיבה העסקית, למיקוד העסקי של הבנק, לתיאבון הסיכון של הבנק ולהנחיות כלליות וספציפיות של בנק ישראל.

סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק

30 בספטמבר 2018									
סיכון אשראי כולל ^(א)			חובות ^(ב) וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ^(ג)				סיכון אשראי כולל ^(א)		
הפסדי אשראי ^(ד)			מזה: ¹						
יתרת הפרשה להפסדי אשראי	מחיקות חשבוניות נטו	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	פגום	בעייתי ^(ה)	חובות ^(ב)	סך הכל ¹	בעייתי ^(ה)	דירוג ביצוע אשראי ^(ו)	סך הכל
במיליוני ש"ח									
בנין פעילות לזרים בישראל									
ציבור-מסחרי									
(27)	-	(24)	39	82	1,753	2,077	82	1,996	2,078
(1)	-	(2)	1	1	358	880	1	992	993
(464)	(51)	(22)	413	748	15,451	24,036	748	23,584	24,332
(346)	(2)	-	305	813	21,438	52,628	813	51,961	52,774
(381)	(81)	(87)	450	633	24,800	28,064	633	27,522	28,155
(86)	1	31	218	410	2,781	4,320	410	4,001	4,411
(291)	112	81	316	758	24,639	29,096	760	28,467	29,227
(51)	(1)	20	94	113	2,765	3,204	113	3,102	3,215
(63)	19	19	69	358	6,349	7,776	358	7,483	7,841
(36)	(2)	(6)	34	71	3,829	5,325	71	5,495	5,566
(180)	-	(9)	5	15	11,395	14,669	24	24,316	24,340
(184)	30	56	97	256	7,508	10,695	256	10,588	10,844
(77)	11	23	36	99	7,689	9,298	99	9,215	9,314
(2,187)	36	80	2,077	4,357	130,755	192,068	4,368	198,722	203,090
(467)	4	27	-	806	79,465	81,218	807	80,411	81,218
(767)	125	161	372	979	36,086	64,612	979	63,638	64,617
168	-	-	(37)	(377)	(8,462)	(19,743)	(377)	(19,365)	(19,742)
(3,253)	165	268	2,412	5,765	237,844	318,155	5,777	323,406	329,183
(1)	-	(2)	-	-	1,112	1,135	-	2,550	2,550
-	-	-	-	-	(33)	(33)	-	(33)	(33)
(1)	-	(2)	-	-	1,079	1,102	-	2,517	2,517
-	-	-	-	-	72	72	-	38,034	38,034
(3,254)	165	266	2,412	5,765	238,995	319,329	5,777	363,957	369,734

- (א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות, אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 238,995, 36,999, 1,465, 3,226, 89,049 מיליון ש"ח בהתאמה.
- (ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.
- (ג) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.
- (ד) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").
- (ה) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדירוג שביגין קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדירוג שביגין לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
- (ו) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
- (ז) כולל הלוואות לדירוג, שהועמדו לקבוצות רכישת מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.
- (ח) יתרת החובות המסחריים כוללת יתרת הלוואות לדירוג, בסך 1,087 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישת הנמצאות בהליכי בנייה.
- (ט) למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בתקופה החולפת וביאור 1.16](#).

סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק (המשך)

30 בספטמבר 2018										
הפסדי אשראי ^(ד)			חובות ^(ב) וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ^(ג)				סיכון אשראי כולל ^(א)			
מזה ¹ :										
יתרת הפרשה להפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	פגום	בעייתית ^(ה)	חובות ^(ב)	סך הכל ¹	בעייתית ^(ה)	דירוג ביצוע אשראי ^(ו)	סך הכל	במיליוני ש"ח
כגין פעילות לווים בחו"ל										
ציבור-מסחרי										
-	-	-	-	-	59	83	-	83	83	חקלאות
-	-	-	-	-	30	103	-	103	103	כרייה וחציבה
(42)	(1)	2	118	257	5,315	7,312	257	8,645	8,902	תעשייה
(186)	10	16	364	960	11,091	13,747	960	13,287	14,247	בינוי ונדל"ן ^(ז)
-	-	-	-	-	9	69	-	209	209	אספקת חשמל ומים
(33)	24	27	5	5	4,166	5,892	5	6,207	6,212	מסחר
(14)	-	(6)	-	2	2,011	2,060	2	2,071	2,073	בתי מלון, שרותי הארחה ואוכל
(1)	6	5	15	15	58	67	15	67	82	תחבורה ואחסנה
(30)	-	3	17	75	1,089	1,929	75	2,320	2,395	תקשורת ושרותי מחשב
(31)	-	(2)	76	76	2,347	3,133	76	18,684	18,760	שרותים פיננסיים
(70)	(2)	6	83	204	5,456	6,192	204	7,073	7,277	שרותים עסקיים ואחרים
(3)	-	(1)	-	-	330	517	-	519	519	שרותים ציבוריים וקהילתיים
(410)	37	50	678	1,594	31,961	41,104	1,594	59,268	60,862	סך הכל מסחרי
(6)	-	(1)	30	30	494	529	30	499	529	אנשים פרטיים - הלואות לדיר
(5)	-	(1)	4	34	603	647	34	613	647	אנשים פרטיים - אחר
(421)	37	48	712	1,658	33,058	42,280	1,658	60,380	62,038	סך הכל ציבור - פעילות בחו"ל
-	-	-	-	-	8,189	9,022	-	33,886	33,886	בנקים בחו"ל בניכוי יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה ^(ח)
-	-	-	-	-	8,155	8,988	-	33,852	33,852	סך הכל בנקים בחו"ל
-	-	-	-	-	570	1,010	-	10,706	10,706	ממשלות בחו"ל
(421)	37	48	712	1,658	41,783	52,278	1,658	104,938	106,596	סך הכל פעילות בחו"ל
(3,675)	202	314	3,124	7,423	280,778	371,607	7,435	468,895	476,330	סך הכל

(א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות, אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 4,178,336,514,601,698 מיליון ש"ח בהתאמה.

(ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.

(ג) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.

(ד) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").

(ה) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלואות לדיר שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלואות לדיר שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

(ו) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לכיצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(ז) כולל הלואות לדיר, שהועמדו לקבוצות רכישת מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.

(ח) למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בתקופה החולפת וכיאר 1.16](#).

סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק (המשך)

30 בספטמבר 2017									
סיכון אשראי כולל ^(א)					חובות ^(ב) וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ^(ג)				
סך הכל	דירוג ביצועי אשראי ^(ד)	בעייתי ^(ה)	סך הכל ¹	חובות ^(ב)	בעייתי ^(ה)	פגום	הפסדי אשראי ^(ד)		מזלזל
							הוצאות (הכנסות)	מחיקות נטו	
2,255	2,112	143	2,254	1,935	143	72	3	3	(54)
922	921	1	899	427	1	-	-	-	(1)
23,002	21,672	1,330	22,734	15,364	1,611	1,132	139	97	(458)
49,327	47,949	1,378	49,219	17,987	1,465	309	33	75	(368)
27,207	26,325	882	27,110	24,082	799	664	(131)	(186)	(394)
4,371	4,020	351	4,306	2,913	351	242	6	(7)	(53)
28,838	28,031	807	28,706	24,001	535	36	90	19	(248)
3,058	2,889	169	3,038	2,603	169	60	(5)	(4)	(28)
8,328	8,094	234	8,262	6,961	221	153	13	24	(58)
5,410	5,314	96	5,101	3,616	96	86	2	(33)	(33)
20,346	20,314	32	13,433	10,555	11	4	(51)	(68)	(194)
10,229	10,099	130	10,208	7,516	130	55	34	24	(142)
8,928	8,859	69	8,905	7,563	69	25	13	17	(59)
192,221	186,599	5,622	184,175	125,523	5,601	2,838	146	(39)	(2,090)
79,141	78,436	705	79,141	77,608	704	-	5	(15)	(442)
66,749	65,842	907	66,744	36,602	899	406	181	153	(744)
338,111	330,877	7,234	330,060	239,733	7,204	3,244	332	99	(3,276)
4,189	4,189	-	1,683	1,589	-	-	-	-	(1)
44,821	44,821	-	150	150	-	-	-	-	-
387,121	379,887	7,234	331,893	241,472	7,204	3,244	332	99	(3,277)

- (א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות, אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 241,472, 97,260, 3,457, 872, 44,060 מיליון ש"ח בהתאמה.
- (ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.
- (ג) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.
- (ד) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").
- (ה) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדירי שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדירי שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
- (ו) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע המדיניות הבנק.
- (ז) כולל הלוואות לדירי, שהועמדו לקבוצות רכישת מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.
- (ח) יתרת החובות המסחריים כוללת יתרת הלוואות לדירי, בסך 983 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישת הנמצאות בהליכי בנייה.
- (ט) הנתונים סווגו מחדש בעקבות מהלך טיוב שבוצע בשנת 2018.

סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק (המשך)

30 בספטמבר 2017										
סיכון אשראי כולל ^(א)										
חובות ^(ב) וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ^(ג)										
הפסדי אשראי ^(ד)										
מזה:										
סך הכל	דירוג ביצועי אשראי ^(ה)	בעייתי ^(ה)	סך הכל ¹	חובות ^(ב)	בעייתי ^(ה)	פגום	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו	יתרת הפרשה להפסדי אשראי	סך הכל
במיליוני ש"ח										
כגון פעילות לווים בחו"ל										
ציבור-מסחרי										
חקלאות	76	75	1	46	1	1	-	-	(1)	76
כרייה וחציבה	24	24	-	11	-	-	-	-	-	24
תעשייה	7,485	7,026	459	6,248	459	109	(2)	1	(37)	7,485
בינוי ונדל"ן ^(ו)	14,879	14,078	801	14,134	801	405	5	8	(177)	14,879
אספקת חשמל ומים	229	229	-	79	-	-	-	-	-	229
מסחר	6,542	6,521	21	6,279	21	21	19	4	(81)	6,542
בתי מלון, שרותי הארחה ואוכל	1,801	1,798	3	1,784	3	-	2	1	(12)	1,801
תחבורה ואחסנה	126	104	22	103	83	22	18	19	(19)	126
תקשורת ושרותי מחשב	1,974	1,961	13	1,648	13	13	5	-	(6)	1,974
שרותים פיננסיים	16,391	16,273	118	2,089	1505	120	(3)	2	(45)	16,391
שרותים עסקיים ואחרים	6,342	6,241	101	6,081	5,379	32	7	3	(38)	6,342
שרותים ציבוריים וקהילתיים	602	602	-	600	396	-	-	-	(17)	602
סך הכל מסחרי	56,471	54,932	1,539	39,142	28,820	723	51	38	(433)	56,471
אנשים פרטיים - הלוואות לדיר	529	499	30	529	528	29	(3)	1	(7)	529
אנשים פרטיים - אחר	595	579	16	595	503	16	(1)	-	(2)	595
סך הכל ציבור - פעילות בחו"ל	57,595	56,010	1,585	40,266	29,851	768	47	39	(442)	57,595
בנקים בחו"ל	30,230	30,230	-	10,678	9,555	-	-	-	-	30,230
ממשלות בחו"ל	15,069	15,069	-	1,218	545	-	-	-	-	15,069
סך הכל פעילות בחו"ל	102,894	101,309	1,585	52,162	39,951	768	47	39	(442)	102,894
סך הכל	490,015	481,196	8,819	384,055	281,423	4,012	146	371	(3,719)	490,015

(א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות, אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 35,239,39,951 ש"ח, 7,503, 20,201 מיליון ש"ח בהתאמה.

(ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.

(ג) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.

(ד) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").

(ה) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיר שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיר שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות כפיגור של 90 ימים או יותר.

(ו) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(ז) כולל הלוואות לדיר, שהועמדו לקבוצות רכישת מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.

סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק (המשך)

31 בדצמבר 2017										
הפסדי אשראי ^(ד)			חובות ^(ב) וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ^(ג)				סיכון אשראי כולל ^(א)			
יתרת הפרשה להפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	מזה:			סך הכל ¹	בעייתיות ^(ה)	דירוג ביצועי ^(ו) אשראי	סך הכל	במיליוני ש"ח
			פגום	בעייתיות ^(ה)	חובות ^(ב)					
בנין פעילות לווים בישראל										
ציבור-מסחרי										
(61)	2	9	70	157	1,914	2,214	158	2,057	2,215	חקלאות
(1)	-	-	-	1	516	934	1	960	961	כרייה וחציבה
(472)	148	104	577	1,009	15,130	22,945	1,013	22,165	23,178	תעשייה
(354)	47	72	309	1,202	19,167	49,859	1,202	48,718	49,920	בנין ונדל"ן - בינוי ^(ז)
(399)	(252)	(302)	672	754	24,438	27,611	754	26,941	27,695	בנין ונדל"ן - פעילות בנדל"ן
(55)	6	(7)	237	345	2,812	4,193	345	3,928	4,273	אספקת חשמל ומים
(309)	87	57	335	719	22,872	27,519	964	26,683	27,647	מסחר
(29)	(8)	(6)	59	162	2,813	3,266	162	3,130	3,292	בתי מלון, שרותי הארחה ואוכל
(64)	22	38	250	451	6,860	8,167	458	7,770	8,228	תחבורה ואחסנה
(38)	3	(28)	50	61	3,694	5,076	62	5,219	5,281	תקשורת ושרותי מחשב
(145)	(56)	(76)	3	8	11,253	14,085	14	21,770	21,784	שרותים פיננסיים
(154)	40	42	56	137	7,464	10,250	137	10,139	10,276	שרותים עסקיים ואחרים
(62)	22	28	19	62	7,604	9,074	62	9,026	9,088	שרותים ציבוריים וקהילתיים
(2,143)	61	(69)	2,637	5,068	126,537	185,193	5,332	188,506	193,838	סך הכל מסחרי^(ח)
(443)	8	(10)	-	984	77,448	79,034	721	78,313	79,034	אנשים פרטיים - הלוואות לדירוג
(733)	229	188	372	933	36,956	67,204	941	66,269	67,210	אנשים פרטיים - אחר
(3,319)	298	109	3,009	6,985	240,941	331,431	6,994	333,088	340,082	סך הכל ציבור - פעילות בישראל^(ט)
(3)	-	2	-	-	1,650	1,701	-	3,921	3,921	בנקים בישראל
-	-	-	-	-	129	129	-	41,161	41,161	ממשלת ישראל
(3,322)	298	111	3,009	6,985	242,720	333,261	6,994	378,170	385,164	סך הכל פעילות בישראל

- (א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות, אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 242,722,102, 1,161,40, 3,286, 97,893 מיליון ש"ח בהתאמה.
- (ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.
- (ג) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.
- (ד) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן) בסעיף "התחייבויות אחרות".
- (ה) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדירוג שביגין קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדירוג שביגין לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
- (ו) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע בהתאם למדיניות הבנק.
- (ז) כולל הלוואות לדירוג, שהועמדו לקבוצות רכישת מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.
- (ח) יתרת החובות המסחריים כוללת יתרת הלוואות לדירוג, בסך 1,066 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.
- (ט) הנתונים סווגו מחדש בעקבות מהלך טיוב שבוצע בשנת 2018.

סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק (המשך)

31 בדצמבר 2017										
סיכון אשראי כולל ^(א) חובות ^(ב) וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ^(ג)										
הפסדי אשראי ^(ד)			מזה:				סך הכל			
יתרת הפרשה להפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	פגום	בעייתיות ^(ה)	חובות ^(ב)	סך הכל ¹	בעייתיות ^(ה)	דירוג ביצועי אשראי ^(ו)	סך הכל	במיליוני ש"ח
כגון פעילות לווים בחו"ל										
ציבור-מסחרי										
(1)	-	-	-	-	60	98	-	100	100	חקלאות
-	-	-	-	-	30	35	-	35	35	כרייה וחציבה
(32)	5	(5)	78	315	4,567	6,420	315	7,249	7,564	תעשייה
(136)	80	19	431	910	9,748	13,496	910	13,313	14,223	בינוי ונדל"ן ^(ז)
-	-	-	-	-	22	87	-	260	260	אספקת חשמל ומים
(71)	3	19	21	21	4,406	6,203	21	6,350	6,371	מסחר
(15)	1	5	-	-	2,056	2,234	-	2,250	2,250	בתי מלון, שרותי הארחה ואוכל
(15)	8	18	21	21	50	67	21	63	84	תחבורה ואחסנה
(9)	-	8	21	21	875	1,596	21	1,808	1,829	תקשורת ושרותי מחשב
(43)	1	(5)	79	79	1,527	2,135	79	15,992	16,071	שרותים פיננסיים
(28)	15	6	14	151	5,411	6,160	151	6,279	6,430	שרותים עסקיים ואחרים
(17)	-	-	-	-	441	618	-	627	627	שרותים ציבוריים וקהילתיים
(367)	113	65	665	1,518	29,193	39,149	1,518	54,326	55,844	סך הכל מסחרי
(7)	1	(3)	29	30	509	509	30	480	510	אנשים פרטיים - הלוואות לדיר
(4)	-	(1)	5	5	522	608	5	603	608	אנשים פרטיים - אחר
(378)	114	61	699	1,553	30,224	40,266	1,553	55,409	56,962	סך הכל ציבור - פעילות בחו"ל
-	-	-	-	-	10,214	11,251	-	31,247	31,247	בנקים בחו"ל
-	-	-	-	-	586	1,210	-	12,047	12,047	ממשלות בחו"ל
(378)	114	61	699	1,553	41,024	52,727	1,553	98,703	100,256	סך הכל פעילות בחו"ל
(3,700)	412	172	3,708	8,538	283,744	385,988	8,547	476,873	485,420	סך הכל

- (א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות, אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 32,963,41,022, - מיליון ש"ח בהתאמה.
- (ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.
- (ג) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.
- (ד) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").
- (ה) סיכון אשראי מאזני וחוף מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיר שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיר שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות כפיגור של 90 ימים או יותר.
- (ו) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
- (ז) כולל הלוואות לדיר, שהועמדו לקבוצות רכישת מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.

הפעילות ומגבלות הסיכון בענף הבינוי והנדל"ן

ענף הבינוי והנדל"ן הינו תחום הפעילות שבו לבנק חשיפת האשראי הגדולה ביותר מבין ענפי המשק העסקיים. בדומה ליתר ענפי המשק, מוגדרים במדיניות האשראי מתודולוגיות ופרמטרים למימון עסקאות בכל אחד מענפי המשנה של תחום הנדל"ן.

המעקב אחר תיק האשראי בתחום הנדל"ן מבוצע באופן הדוק. בנוסף לבחינת העמידה במגבלות הפנימיות והרגולטוריות, נבחנות המגמות והתפתחות הסיכון, ובכלל זה המאפיינים המאקרו-כלכליים של המשק, הענף וענפי המשנה לרבות התפלגות הדירוגים הפנימיים, החלוקה בין קווי העסקים השונים, פרמטרים מרכזיים, הערכה צופה פני עתיד לגבי רמת הסיכון הצפויה ועוד. בנוסף למגבלה הרגולטורית ובמטרה לנהל באופן אפקטיבי את התמהיל הפנימי של סיכון האשראי, הבנק מקפיד על פיזור בין איזורים גיאוגרפיים שבהם מוקמים הפרויקטים בהתאם לביקושים, ובין ענפי המשנה השונים.

התפלגות סיכון האשראי לבינוי ונדל"ן בבנק, לפי היקף האשראי ללווה בודד

31 בדצמבר		30 בספטמבר			
2017		2017	2018		
		יתרת סיכון האשראי		היקף סיכון האשראי ללווה בודד באלפי ש"ח	
		במיליוני ש"ח		טד	-מ-
1,777	1,740	2,112	300	-	-
1,846	1,868	1,877	600	300	300
3,012	3,057	2,614	1,200	600	600
2,338	2,354	2,284	2,000	1,200	1,200
3,483	3,543	3,414	4,000	2,000	2,000
4,309	4,283	4,407	8,000	4,000	4,000
6,614	6,417	6,718	20,000	8,000	8,000
6,624	6,317	6,773	40,000	20,000	20,000
22,504	22,949	22,965	200,000	40,000	40,000
12,752	11,574	11,836	400,000	200,000	200,000
11,520	11,352	11,427	800,000	400,000	400,000
3,045	4,797	3,774	1,200,000	800,000	800,000
1,232	-	-	1,600,000	1,200,000	1,200,000
-	-	1,856	2,000,000	1,600,000	1,600,000
-	-	2,365	2,400,000	2,000,000	2,000,000
81,056	80,251	84,422		סך הכל	

קבוצות לווים¹

הקבוצה מקיימת תהליכי מעקב סדורים על מנת לוודא כי היא ממלאת אחר מגבלות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 313. ליום 30 בספטמבר 2018, הבנק עומד במגבלות אלה. ליום 30 בספטמבר 2018, אין לקבוצה חשיפת אשראי לקבוצת לווים שחבותם עולה על 15% מהון הבנק (כהגדרתו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 313).

¹ קבוצת לווים הם כל אלה יחד: הלווה, אדם השולט בו וכל מי שנשלט על ידי אלה, למעט בנקים. כאשר תאגיד נשלט על ידי יותר מאדם אחד יש לכלול בקבוצת לווים אחת את אותם שולטים שהתאגיד הנשלט הוא מהותי עבורם (כגון: מבחינה הונית), לרבות התאגיד הנשלט וכל מי שנשלט על ידם. כאשר תאגיד מוחזק על ידי יותר מאדם אחד, יש לכלול מחזיק שאין לו שליטה, שהתאגיד המוחזק הוא מהותי עבורו (כגון: מבחינה הונית), יחד עם התאגיד המוחזק וכן כל מי שנשלט על ידם בקבוצת לווים אחת. לווים הקשורים באופן שפגיעה ביציבות הפיננסית של אחד מהם עלולה להשליך על היציבות הפיננסית של האחר, או שאותם גורמים עלולים להשליך על היציבות הפיננסית של שניהם.

חשיפה למדינות זרות

חלק א' - מידע בדבר סך כל החשיפות למדינות זרות, ובדבר חשיפות למדינות שסך סכום החשיפה לכל אחת מהן הוא מעל 1% מסך הנכסים או מעל 20% מסך ההון לצורך חישוב יחס ההון, לפי הנמוך ביניהם:

30 בספטמבר 2018						
חשיפה מאזנית ^(א)						
חשיפה מאזנית של שלוחות הבנק במדינה זרה לתושבים מקומיים			חשיפה מאזנית מעבר לגבול			
חשיפה מאזנית נטו	חשיפה מאזנית לפני ניכוי	חשיפה מאזנית התחייבויות מקומיות	חשיפה מאזנית לפני ניכוי התחייבויות מקומיות	לאחרים	לבנקים ^(א)	למשלות ^(א)
במיליוני ש"ח						
המדינה						
10,890	13,487	24,377	12,980	3,112	5,459	ארצות הברית
3,811	1,894	5,705	2,377	5,087	54	בריטניה
-	-	-	242	1,146	1,010	צרפת
-	22	22	279	1,713	-	שוויץ
-	-	-	161	841	4,106	גרמניה
501	548	1,049	5,468	7,191	3,028	אחרות
15,202	15,951	31,153	21,507	19,090	13,657	סך כל החשיפה למדינות זרות ^(א)
496	542	1,038	1,062	1,274	458	סך כל החשיפה למדינות LDC
-	-	-	56	65	471	סך כל החשיפה למדינות ה-GIPS ^(א)

30 בספטמבר 2018						
חשיפה מאזנית ^(א)			חשיפה חוץ מאזנית ^{(א)(ב)}			
חשיפה מאזנית מעבר לגבול			חשיפה מאזנית מעבר לגבול			
מזל: יתרת חובות פגומים	מזל: סך החשיפה החוץ מאזנית	מזל: סך החשיפה החוץ מאזנית	מזל: סך החשיפה החוץ מאזנית	מזל: סך החשיפה החוץ מאזנית	מזל: סך החשיפה החוץ מאזנית	מזל: סך החשיפה החוץ מאזנית
מזל: סך החשיפה החוץ מאזנית	מזל: סך החשיפה החוץ מאזנית	מזל: סך החשיפה החוץ מאזנית	מזל: סך החשיפה החוץ מאזנית	מזל: סך החשיפה החוץ מאזנית	מזל: סך החשיפה החוץ מאזנית	מזל: סך החשיפה החוץ מאזנית
במיליוני ש"ח						
המדינה						
12,426	9,125	-	6,611	517	988	32,441
3,977	3,541	78	9,199	121	175	11,329
918	1,480	-	1,843	6	14	2,398
567	1,425	-	1,677	-	78	1,992
3,505	1,603	-	1,968	-	45	5,108
9,917	5,770	-	2,508	86	95	16,188
31,310	22,944	78	23,806	730	1,395	69,456
2,459	335	-	1,366	69	70	3,290
434	158	-	219	-	8	592

[ראה הערות בעמוד 51](#)

חלק א' - מידע בדבר סך כל החשיפות למדינות זרות, ובדבר חשיפות למדינות שסך סכום החשיפה לכל אחת מהן הוא מעל 1% מסך הנכסים או מעל 20% מסך ההון לצורך חישוב יחס ההון, לפי הנמוך ביניהם (המשך):

30 בספטמבר 2017						
חשיפה מאזנית ^(א)						
חשיפה מאזנית של שלוחות הבנק במדינה זרה לתושבים מקומיים			חשיפה מאזנית מעבר לגבול			
חשיפה מאזנית נטו לאחר ניכוי התחייבויות מקומיות	חשיפה מאזנית לפני ניכוי התחייבויות מקומיות	ניכוי בגין התחייבויות מקומיות	לאחרים	לבנקים ^(א)	למשלות ^(א)	
מקומיות	מקומיות	מקומיות			במיליוני ש"ח	
המדינה						
11,245	11,296	22,541	9,963	2,539	4,156	
ארצות הברית						
4,110	1,938	6,048	3,524	3,618	176	
בריטניה						
-	-	-	249	1,673	4,578	
צרפת						
18	62	80	581	626	-	
שוויץ						
-	-	-	425	946	3,610	
גרמניה						
555	522	1,077	5,675	5,350	3,627	
אחרות						
15,928	13,818	29,746	20,417	14,752	16,147	
סך כל החשיפה למדינות זרות						
543	519	1,062	948	1,191	219	
סך כל החשיפה למדינות LDC						
-	-	-	178	15	329	
סך כל החשיפה למדינות ה-GIPS ^(א)						

30 בספטמבר 2017							
חשיפה מאזנית ^(א)			חשיפה מאזנית ^(א)				
חשיפה מאזנית מעבר לגבול			חשיפה מאזנית מעבר לגבול				
תקופת פירעון			מזה: סיכון חוץ מאזני בעייתי	מזה: יתרת חובות פגומים	מזה: סיכון אשראי מאזני בעייתי	מזה: סיכון חוץ מאזני בעייתי	
מטל שנה	עד שנה	מטל שנה	סך החשיפה החוץ מאזנית	סך החשיפה החוץ מאזנית	סך כל החשיפה המאזנית	סך כל החשיפה המאזנית	
במיליוני ש"ח							
המדינה							
12,126	4,532	-	6,504	468	1,291	27,903	
ארצות הברית							
3,726	3,592	-	7,220	180	180	11,428	
בריטניה							
839	5,661	-	2,113	12	13	6,500	
צרפת							
641	566	-	1,929	-	-	1,225	
שוויץ							
2,468	2,513	-	2,133	-	-	4,981	
גרמניה							
6,996	7,656	-	2,880	108	115	15,207	
אחרות							
26,796	24,520	-	22,779	768	1,599	67,244	
סך כל החשיפה למדינות זרות							
1,968	390	-	2,022	96	100	2,901	
סך כל החשיפה למדינות LDC							
64	458	-	213	-	-	522	
סך כל החשיפה למדינות ה-GIPS ^(א)							

[ראה הערות בעמוד 51](#)

חלק א' - מידע בדבר סך כל החשיפות למדינות זרות, ובדבר חשיפות למדינות שסך סכום החשיפה לכל אחת מהן הוא מעל 1% מסך הנכסים או מעל 20% מסך ההון לצורך חישוב יחס ההון, לפי הנמוך ביניהם (המשך):

31 בדצמבר 2017						
חשיפה מאזנית ^(א)						
חשיפה מאזנית של שלוחות הבנק במדינה זרה לתושבים מקומיים			חשיפה מאזנית מעבר לגבול			
חשיפה מאזנית נטו לאחר ניכוי התחייבויות מקומיות	חשיפה מאזנית לפני ניכוי התחייבויות מקומיות	ניכוי בגין התחייבויות מקומיות	לאחרים	לבנקים ^(א)	למשלות ^(א) במיליוני ש"ח	
המדינה						
10,735	12,345	23,080	11,073	1,461	7,668	ארצות הברית
4,302	1,729	6,031	2,901	4,534	174	בריטניה
-	-	-	210	1,012	1,624	צרפת
3	41	44	554	710	92	שוויץ
-	-	-	674	221	3,063	גרמניה
533	544	1,077	5,280	7,994	996	אחרות
15,573	14,659	30,232	20,692	15,932	13,617	סך כל החשיפה למדינות זרות
522	543	1,065	1,062	1,201	237	סך כל החשיפה למדינות LDC
-	-	-	231	74	470	סך כל החשיפה למדינות ה-GIPS ^(א)

31 בדצמבר 2017						
חשיפה חוץ מאזנית ^{(א)(ב)}				חשיפה מאזנית ^(א)		
חשיפה מאזנית מעבר לגבול						
תקופת פירעון						
מעל שנה	עד שנה	מזה: סיכון אשראי חוץ מאזני בעייתי	מזה: סיכון החשיפה החוץ מאזנית ^(ה)	מזה: יתרת חובות פגומים	מזה: סיכון אשראי מאזני בעייתי	סך כל החשיפה המאזנית
במיליוני ש"ח						
המדינה						
13,535	6,667	-	5,855	418	1,190	30,937
3,320	4,289	-	7,129	160	160	11,911
1,295	1,551	-	1,761	12	13	2,846
590	766	-	1,898	-	-	1,359
1,747	2,211	-	2,147	-	-	3,958
7,227	7,043	-	2,730	111	117	14,803
27,714	22,527	-	21,520	701	1,480	65,814
2,107	393	-	1,833	93	96	3,022
116	659	-	234	-	-	775
סך כל החשיפה למדינות זרות						
סך כל החשיפה למדינות LDC						
סך כל החשיפה למדינות ה-GIPS ^(א)						

[ראה הערות בעמוד 51](#)

- (א) סיכון אשראי מאזני וחוזי מאזני, סיכון אשראי מסחרי בעייתי וחובות פגומים מוצגים לפני השפעת ההפרשה להפסדי אשראי ולפני השפעת הביטחונות המתירים לניכוי לצורך מגבלות על חבות של לווה וקבוצת לווים ולפני השפעת קיזוז דו צדדי בגין נגזרים.
- (ב) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, לפני השפעת קיזוז דו צדדי בגין נגזרים.
- (ג) כולל ממשלות, מוסדות רשמיים ובנקים מרכזיים.
- (ד) החשיפה למדינות ה-GIPS כוללת את המדינות: פורטוגל, איטליה, יוון וספרד.
- (ה) כולל יתרות בגין נכסים המוחזקים למכירה בסך 33 מיליון ש"ח.

הערות:

1. שורת "סך הכל חשיפה למדינות LDC" כוללת את סך החשיפה למדינות המוגדרות כמדינות פחות מפותחות (LDC), שהינן ארצות המסווגות על ידי הבנק העולמי כבעלות הכנסה נמוכה או בינונית.
2. חשיפה מאזנית למדינה זרה כוללת חשיפה מאזנית מעבר לגבול וחשיפה מאזנית של שלוחות הבנק במדינה זרה לתושבים מקומיים. חשיפה מאזנית מעבר לגבול כוללת חשיפה מאזנית של משרדי הבנק בישראל לתושבי המדינה הזרה וחשיפה מאזנית של שלוחות בחו"ל של הבנק לתושבים שאינם תושבי המדינה שבה ממוקמת השלוחה. חשיפה מאזנית של שלוחות הבנק במדינה זרה לתושבים מקומיים כוללת חשיפה מאזנית של שלוחות הבנק באותה מדינה זרה לתושביה, בניכוי התחייבויות אותן שלוחות (הניכוי מבוצע עד גובה החשיפה).
3. החשיפה למדינות זרות מוצגת על בסיס סיכון סופי.

חלק ב' - ליום 30 בספטמבר 2018 ולתקופות השוואה אין חשיפה מאזנית מצרפית למדינות זרות שסך החשיפה לכל אחת מהן הינו בין 0.75% לבין 1% מסך הנכסים במאוחד או בין 15% לבין 20% מההון, לפי הנמוך.

חלק ג' - סכום החשיפה למדינות זרות עם בעיות נזילות כפי שהוגדר על ידי בנק ישראל (מדינה אשר מקבלת סיוע כספי מ-IMF או שהתחייבויותיה מדורגות בדירוג אשראי CCC או נמוך יותר) מסתכם בסך 525 מיליון ש"ח ומתייחס ל-8 מדינות (ב-30 בספטמבר 2017 מסתכם בסך 639 מיליון ש"ח והתייחס ל-10 מדינות וב-31 בדצמבר 2017 מסתכם בסך 610 מיליון ש"ח והתייחס ל-9 מדינות).

חשיפת אשראי למוסדות פיננסיים זרים

חשיפת האשראי למוסדות פיננסיים זרים מתייחסת לבנקים מסחריים, לחברות החזקה בנקאיות, בנקים להשקעות, חברות ביטוח וגופים מוסדיים.

החשיפה כוללת בעיקר פיקדונות בבנקים הזרים לתקופות קצרות עד שבוע ואגרות חוב בדרך כלל לתקופה של עד 5 שנים. הבנק מנהל מעקב הדוק אחר מצבם של בנקים בעולם ומנתח באופן תדיר את איתנותם הפיננסית. הבנק מנהל רשימה מצומצמת של בנקים איכותיים שבהם הבנק והשלוחות בחו"ל מבצעים פיקדונות.

להלן חשיפת אשראי למוסדות פיננסיים זרים^(א):

ליום 30 בספטמבר 2018		
סיכון אשראי מאזני ^(ב)	סיכון אשראי חוץ מאזני נוכחי ^(א)	חשיפת אשראי נוכחית
במיליוני ש"ח		
חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים^(ד)		
17,623	790	18,413
3,861	538	4,399
311	215	526
28	9	37
1	-	1
186	-	186
22,010	1,552	23,562
-	-	-

[ראה הערות בעמוד הבא](#)

ליום 30 בספטמבר 2017			
חשיפת אשראי נוכחית	סיכון אשראי חוץ מאזני נוכחי ^(ב)	סיכון אשראי מאזני ^(א)	
במיליוני ש"ח			
חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים^(ד)			
14,834	969	13,865	AA- עד AAA
4,722	631	4,091	A- עד A+
453	198	255	BBB- עד BBB+
19	15	4	B- עד BB+
13	1	12	נמוך מ: B-
264	-	264	ללא דרוג
20,305	1,814	18,491	סך הכל חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים
-	-	-	סיכון אשראי בעייתי

ליום 31 בדצמבר 2017			
חשיפת אשראי נוכחית	סיכון אשראי חוץ מאזני נוכחי ^(ב)	סיכון אשראי מאזני ^(א)	
במיליוני ש"ח			
חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים^(ד)			
15,896	913	14,983	AA- עד AAA
4,360	613	3,747	A- עד A+
579	298	281	BBB- עד BBB+
21	11	10	B- עד BB+
32	18	14	נמוך מ: B-
397	1	396	ללא דרוג
21,285	1,854	19,431	סך הכל חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים
-	-	-	סיכון אשראי בעייתי

- (א) מוסדות פיננסיים זרים כוללים: בנקים, בנקים להשקעות, דילרים/ברוקרים, חברות ביטוח וגופים מוסדיים.
- (ב) פיקדונות בבנקים, אשראי לציבור, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים אחרים בגין מכשירים נגזרים (שווי הוגן של נגזרים) והשקעות באגרות חוב כולל אגרות חוב של בנקים מסוג Subordinated ב-30 בספטמבר 2018 בשווי של 294 מיליון ש"ח (ב-30 בספטמבר 2017 - 284 מיליון ש"ח וב-31 בדצמבר 2017 - 253 מיליון ש"ח).
- (ג) בעיקר ערבויות והתחייבויות למתן אשראי (ללא נגזרים חוץ מאזניים).
- (ד) הבנק משתמש בדירוג של סוכנות S&P ו-Moody's כלכד לדירוג המוסדות הפיננסיים הזרים אליהם קיימת חשיפת אשראי.
- (ה) כולל יתרות שסווגו כנכסים והתחייבויות מוחזקים למכירה בסך 33 מיליון ש"ח.

הערות:

1. חשיפות האשראי אינן כוללות השקעות בניירות ערך מגובי נכסים (למידע נוסף ראה [ביאור 5](#)).
2. חלק מהבנקים קיבלו תמיכות ממשלתיות באופנים שונים, ובכלל זה בהשקעה ישירה בהון הבנק, בערבות ממשלתית לתיקי נכסים מסוימים של הבנקים, בערבויות לגיוס מקורות לבנקים, וכו'.
3. למידע נוסף לגבי הרכב חשיפות האשראי בגין מכשירים נגזרים מול בנקים ודילרים/ברוקרים (מקומיים וזרים) ראה [ביאור 11](#) בדוח הכספי.

סיכונים בתיק הלוואות לדיור

התפתחויות בסיכונים אשראי

במהלך התקופה המדווחת חל גידול בהעמדות אשראי חדש ("ביצועים") בקשר עם ביקושים לאשראי לדיור בישראל הן למטרת מגורים והן למטרת השקעה.

לאור המגמות בשנים האחרונות, ועל מנת לוודא ניהול סיכונים אפקטיבי, מנוטר תיק הלוואות לדיור באופן שוטף, תוך ניתוח המגמות במאפייני ובמוקדי הסיכון בעיקר במאפיינים הבאים: שיעורי המימון, יכולת החזר חודשי, דירוגי אשראי בהתאם למודל הסטטיסטי הפנימי של הבנק.

הבנק מקפיד על מדיניות חיתום מאוזנת הלוקחת בחשבון את יכולת החזר של הלווה, שיעור המימון, בסיס ההצמדה והריבית, ועוד. זאת, תוך עמידה בכל דרישות הפיקוח על הבנקים.

במסגרת העמדת הלוואות לדיור, מועמדות גם הלוואות פרטניות למשתתפים בקבוצת רכישה. מימון במסגרת קבוצת רכישה נותן מענה לביקושי שוק של התארגנויות פרטיות, עמותות, בעלי קרקע היסטוריים וכיו"ב. מהיבט הסיכון, המימון ניתן לאוכלוסיות שונות, בפיזור גיאוגרפי, ולאחר שכל לווה עובר בדקת יכולת סילוק להלוואה.

להלן נתונים על ביצועי הלוואות חדשות שניתנו והלוואות שמוחזרו לרכישת דירת מגורים ובמשכון דירת מגורים בישראל

שיעור השינוי	לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר		
	2017	2018	
ב-%	במיליוני ש"ח		
43.9	5,917	8,513	מכספי הבנק
75.6	41	72	מכספי האוצר
44.1	5,958	8,585	סך כל הלוואות חדשות
62.3	833	1,352	הלוואות שמוחזרו
46.3	6,791	9,937	סך כל ביצועים

גילוי על הלוואות לדיור

להלן הנתונים בנוגע למאפייני הסיכון של הלוואות לדיור, ההתפתחויות בסיכונים האשראי ואופן ניהולם, לרבות התייחסות לצעדים שננקטו על ידי הבנק לצורך התמודדות עם מאפייני סיכון אלה.

התפתחות יתרת האשראי לדיור נטו בישראל

שיעור השינוי	יתרת תיק האשראי		
	במיליוני ש"ח	ב-%	
(2.4)	78,184		31 בדצמבר 2016
(1.5)	77,005		31 בדצמבר 2017
2.6	78,998		30 בספטמבר 2018

במהלך התקופה המדווחת נרשמה עלייה קלה בהיקף האשראי לדיור שמעמיד הבנק.

נתונים המתייחסים לאשראי חדש לדיור בישראל

במהלך התקופה המדווחת הועמדו הלוואות חדשות לדיור בסך של כ-8.5 מיליארד ש"ח מכספי הבנק. במהלך שנת 2017 הועמדו הלוואות חדשות לדיור בסך של כ-8.0 מיליארד ש"ח מכספי הבנק.

הלוואה הממוצעת שהועמדה מכספי בנק בתקופה המדווחת הייתה 732 אלפי ש"ח זאת לעומת 529 אלפי ש"ח בשנת 2017 ו-555 אלפי ש"ח בשנת 2016.

יובהר כי ב-31 בדצמבר 2017 הסתיים שיתוף העמדת האשראי עם הראל (להלן: "השיתוף"). הנתונים בגין שנת 2017 ושנת 2016 מתייחסים לחשיפת הבנק בתקופת השיתוף ואינם מתייחסים לחשיפת הלקוח שהייתה גבוהה יותר (חשיפת הלקוח בשנת 2017 הינה 708 אלפי ש"ח). עם סיום השיתוף הנתון בגין תשעה חודשים ראשונים בשנת 2018, הינו חשיפת הלקוח אשר זהה לחשיפת הבנק.

התפתחות יתרת האשראי לדיור נטו לפי בסיסי הצמדה בישראל

סך הכל התיק	שיעור מתיק האשראי	שיעור מתיק האשראי	צמוד מדד	שיעור מתיק האשראי	לא צמוד	
במיליוני ש"ח	ב-%	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	ב-%	במיליוני ש"ח	
78,184	1.6	1,243	31,986	40.9	44,955	31 בדצמבר 2016
77,005	1.3	1,010	30,407	39.5	45,588	31 בדצמבר 2017
78,998	1.2	978	30,710	38.9	47,310	30 בספטמבר 2018

התפתחות יתרת תיק האשראי לדיור נטו, בריבית משתנה וקבועה בישראל

סך תיק האשראי	משתנה		קבועה			
	מט"ח	צמוד	לא צמוד	צמוד		
במיליוני ש"ח						
78,184	1,243	20,194	31,249	11,792	13,706	31 בדצמבר 2016
77,005	1,010	18,405	31,730	12,002	13,858	31 בדצמבר 2017
78,998	978	18,372	32,770	12,338	14,540	30 בספטמבר 2018

התפתחות האשראי החדש לדיור על פי מסלולי ריבית בישראל

להלן התפתחות ביצועי האשראי החדש על פי מסלולי ריבית משתנה וקבועה (הלוואה בריבית משתנה הינה הלוואה שהריבית שהיא נושאת עשויה להשתנות לאורך תקופת חיי הלוואה):

2016		2017				2018		
ממוצע שנת	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	
שיעור מביצוע באחוזים								
18.7	16.6	15.1	15.9	13.9	15.0	15.8	17.7	קבועה - צמודה
13.3	16.1	16.8	16.9	15.7	15.6	16.6	17.5	משתנה כל 5 שנים ומעלה - צמודה
0.6	0.2	0.1	0.1	0.1	-	0.1	-	משתנה עד 5 שנים - צמודה
30.2	28.0	30.0	28.5	31.8	31.3	28.8	26.1	קבועה - לא צמודה
7.7	7.3	7.0	6.4	7.0	6.3	5.9	5.2	משתנה כל 5 שנים ומעלה - לא צמודה
29.2	31.2	30.8	32.0	31.0	31.2	32.7	33.1	משתנה עד 5 שנים - לא צמודה
0.3	0.6	0.2	0.2	0.5	0.6	0.1	0.4	משתנה - מט"ח

שיעור האשראי החדש שהעמיד הבנק בהלוואות לדיור בריבית משתנה במהלך התקופה המדווחת עמד על 55.0% בדומה לשנת 2017. הנתונים מתייחסים לכל מסלולי הריבית המשתנה ומגזרי ההצמדה השונים לרבות הלוואות בהן הריבית משתנה מדי תקופה של חמש שנים ומעלה. בנטרול הלוואות בהן שיעור הריבית המשתנה, משתנה מדי תקופה של 5 שנים ומעלה, אשר הוראת המפקח מחריגה אותה מהגדרת הלוואות בריבית משתנה, שיעור האשראי לדיור בריבית משתנה שהועמד במהלך התקופה המדווחת הינו 32.6% לעומת 31.7% בכל שנת 2017.

להלן יתרת תיק הלוואות לדיור והיתרות מעל 90 יום פיגור בישראל

שנת דיווח	סכום בפיגור	יתרת חוב רשומה	שיעור הסכום בפיגור
		במיליוני ש"ח	ב-%
31 בדצמבר 2016	747	78,645	0.9
31 בדצמבר 2017	743	77,448	1.0
30 בספטמבר 2018	805	79,465	1.0

ההפרשה להפסדי אשראי ליום 30 בספטמבר 2018, הכוללת את ההפרשה הקבוצתית על הלוואות לדיור הינה 467 מיליון ש"ח המהווה 0.59% מיתרת האשראי לדיור, בהשוואה ל-443 מיליון ש"ח ליום 31 בדצמבר 2017, המהווה 0.57% מיתרת האשראי לדיור.

התפתחות ביתרות אשראי חדש שניתן בישראל בשיעור מימון מעל 60%

להלן התפתחות האשראי החדש שהעמיד הבנק בשיעור מימון הגבוה מ-60% (שיעור מימון הינו היחס בין שיעור האשראי שאושר ללווה, אף אם טרם הועמד כולו או חלקו בפועל, לבין שווי הנכס המשועבד, בעת העמדת מסגרת האשראי):

2016		2017			2018			שיעור מימון
ממוצע שנתי	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני	רביעי שלישי	
							באחוזים ^(א)	
16.1	15.7	16.9	19.8	19.8	18.0	18.0	16.7	מעל 60 ועד 70 כולל
14.7	14.3	17.8	15.9	16.8	13.0	16.3	16.6	מעל 70 ועד 80 כולל
0.12	0.10	0.04	0.08	0.17	0.20	0.05	0.07	מעל 80

(א) מסך האשראי החדש שהעמיד הבנק.

ב-15 במרס 2018 תוקן סעיף 72 להוראה 203 של בנק ישראל, כך שהקצאת ההון על הלוואות שניתנו ממועד זה, לרכישת דירה בשיעור 60% מימון ומעלה, הופחתה מ-75% ל-60%.

התפתחות שיעור מימון, יתרת תיק האשראי בישראל

שיעור המימון הממוצע של יתרת תיק האשראי ליום 30 בספטמבר 2018 עומד על 45.7% לעומת 46.0% בשנת 2017.

התפתחות באשראי חדש, בו יחס ההחזר נמוך מ-2.5 בישראל

שיעור הלוואות בהן יחס ההחזר נמוך מ-2.5 במועד אישור האשראי שהועמדו בתקופה המדווחת, עמד על 0.5% מסך העמדות האשראי החדשות לעומת 1.4% בשנת 2017.

חישוב זה תואם את הנחיות בנק ישראל לצורך הדיווח על פי הוראה 876.

התפתחות באשראי חדש, בו מועדי הפירעון ארוכים מ-25 שנה בישראל

שיעור האשראי החדש של הלוואות לדיור, בהן מועדי הפירעון על פי חוזי הלוואה ארוכים מ-25 שנה, עמד בתקופה המדווחת בממוצע על כ-36.6% מסך האשראי החדש שהועמד, לעומת שיעור ממוצע של כ-34.9% במהלך שנת 2017 ושל כ-35.9% בשנת 2016.

סיכון אשראי לאנשים פרטיים (ללא הלוואות לדיור)

האשראי הפרטי, אשר יכולת ההחזר שלו מבוססת בעיקרה על כושר ההשתכרות של משק הבית, מאופיין בפיזור נרחב מאוד של לווים, במגוון של מוצרי אשראי (הלוואות לסוגיהן, עו"ש, כרטיסי אשראי) ובהיקף נמוך (בממוצע) של אשראי ללקוח בודד. פעילות הלקוחות הפרטיים מרוכזת, רובה ככולה, בחטיבה הבנקאית.

על מנת לוודא ניהול סיכונים אפקטיבי, הבנק פועל תחת מגבלות ניהוליות פנימיות הדוקות בעיקר במאפיינים הבאים: יכולת החזר חודשי, דירוגי אשראי בהתאם למודל הסטטיסטי הפנימי של הבנק.

מדיניות האשראי הפרטי, אותה מגבשת החטיבה לניהול סיכונים בשיתוף החטיבה הבנקאית, מהווה נדבך חשוב בהתוויית תיאבון הסיכון ובהכוננת הניהול השוטף של פעילות זאת.

הלן התפתחות יתרות סיכון האשראי (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

יתרת סיכון אשראי במיליוני ש"ח	
49,987	31 בדצמבר 2016
47,059	31 בדצמבר 2017 ^(א)
45,981	30 בספטמבר 2018

(א) סווג מחדש. למידע נוסף ראה [ביאור 6](#).

הלן התפלגות של סיכון האשראי המאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק לפי התקופה הנוותרת לפירעון (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

31 בדצמבר 2017 ^(א)		30 בספטמבר 2018		
שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	
19.3	5,629	19.3	5,511	עד שנה
17.0	4,981	17.9	5,111	מעל שנה עד 3 שנים
30.5	8,917	32.7	9,358	מעל 3 שנים עד 5 שנים
21.7	6,342	19.4	5,569	מעל 5 שנים עד 7 שנים
1.9	549	1.5	442	מעל 7 שנים
9.6	2,815	9.2	2,645	ללא תקופת פירעון ^(ב)
100.0	29,233	100.0	28,636	סך הכל

(א) סווג מחדש. למידע נוסף ראה [ביאור 6](#).

(ב) יתרה זאת כוללת יתרות חובה בחשבונות עובר ושב ויתרות אשראי בפיגור.

הלן התפלגות סיכון האשראי הכולל (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק לפי גודל החבות ללווה בודד (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

31 בדצמבר 2017 ^(א)		30 בספטמבר 2018		גודל סיכון האשראי באלפי ש"ח	
שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	מ-	עד
10.5	4,945	11.1	5,140	-	25
15.1	7,128	15.3	7,035	25	50
14.1	6,651	14.2	6,517	50	75
12.6	5,915	12.5	5,729	75	100
18.0	8,457	17.9	8,212	100	150
11.2	5,282	11.2	5,147	150	200
10.9	5,139	10.4	4,775	200	300
7.6	3,542	7.4	3,426	300	מעל 300
100.0	47,059	100.0	45,981	סך הכל סיכון אשראי כולל	

(א) סווג מחדש. למידע נוסף ראה [ביאור 6](#).

להלן התפלגות סיכון האשראי הכולל (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק לפי מוצרי אשראי עיקריים (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדוור)

30 בספטמבר 2018		31 בדצמבר 2017 ^(א)	
במיליוני ש"ח	שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	שיעור מהתיק ב-%
6,746	14.7	6,928	15.1
1,825	4.0	2,090	4.6
20,065	43.6	20,215	43.6
28,636	62.3	29,233	63.3
6,654	14.5	6,870	14.2
10,406	22.6	10,617	21.9
285	0.6	339	0.6
17,345	37.7	17,826	36.7
45,981	100.0	47,059	100.0

(א) סווג מחדש. למידע נוסף ראה [ביאור 6](#).

להלן התפלגות סיכון האשראי המאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק בחלוקה למגזרי הצמדה ובסיסי ריבית (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדוור)

30 בספטמבר 2018				
לא צמוד	צמוד	מט"ח	האשראי המאזני	שיעור מהתיק
במיליוני ש"ח				
ב-%				
2,154	-	6	2,160	7.5
4,529	-	57	4,586	16.1
20,657	41	13	20,711	72.3
27,340	41	76	27,457	95.9
1,100	42	37	1,179	4.1
28,440	83	113	28,636	100.0

31 בדצמבר 2017 ^(א)				
לא צמוד	צמוד	מט"ח	האשראי המאזני	שיעור מהתיק
במיליוני ש"ח				
ב-%				
2,306	-	11	2,317	7.9
4,807	-	43	4,850	16.6
21,002	33	17	21,052	72.0
28,115	33	71	28,219	96.5
927	60	27	1,014	3.5
29,042	93	98	29,233	100.0

(א) סווג מחדש. למידע נוסף ראה [ביאור 6](#).

להלן יתרות תיק הנכסים הפיננסיים של האנשים הפרטיים בבנק בעלי סיכון אשראי כולל (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדויר)

30 בספטמבר		31 בדצמבר ^(א)	
2018		2017	
במיליוני ש"ח			
פיקדונות הציבור	99,910	99,232	
תיקי ניירות ערך	69,713	69,414	
סך תיק הנכסים הפיננסיים	169,623	168,646	
סך החבות הכוללת ללקוחות בעלי תיק נכסים פיננסיים	35,124	35,938	

(א) סווג מחדש. למידע נוסף ראה [ביאור 6](#).

להלן התפלגות סיכון האשראי המאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק לפי גובה ההכנסה הקבועה^(א) לחשבון (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדויר)

30 בספטמבר 2018		31 בדצמבר 2017 ^(א)		
במיליוני ש"ח	ב-%	במיליוני ש"ח	ב-%	
2,198	7.7	2,621	9.0	חשבונות ללא הכנסה קבועה לחשבון
1,517	5.3	1,949	6.7	מזה חשבונות לפירעון אשראי ^(ב)
9,088	31.7	9,474	32.4	נמוכה מ-10 אלפי ש"ח
9,675	33.8	9,410	32.2	הגבוהה מ-10 אלפי ש"ח ונמוכה מ-20 אלפי ש"ח
7,675	26.8	7,728	26.4	בגובה 20 אלפי ש"ח ומעלה
28,636	100.0	29,233	100.0	סך הכל

(א) הכנסה קבועה לחשבון (לפי תעודת זהות) כוללת את הזיכויים הקבועים בחשבון לקוח ובכלל זה משכורת, העברות מבנק/מחשבון אחר, הפקדות מזומן וצ'קים ועוד. ההכנסה הקבועה החודשית מחושבת על בסיס ממוצע ההכנסה במשך מספר חודשים רצופים, ובנטרול זיכויים חריגים.

(ב) חשבונות לפירעון אשראי הינם חשבונות שהפעילות היחידה המבוצעת בהם הינה פירעון הלוואה בלבד, בעוד שטיקר פעילותו השוטפת של הלקוח מרוכזת בבנק אחר.

(ג) סווג מחדש. למידע נוסף ראה [ביאור 6](#).

כאמור לעיל, מדיניות האשראי של הבנק לאנשים פרטיים מבוססת על יכולת שירות החוב של הלווה מתוך ההכנסות. בהלימה לכך, למעלה מ-90% מהאשראי המאזני הינו בקרב בעלי הכנסה קבועה, כאשר קרוב ל-60% הינו בקרב בעלי הכנסה קבועה הגבוהה מ-10 אלפי ש"ח לחודש.

להלן התפלגות סיכון האשראי המאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדויר)

30 בספטמבר		31 בדצמבר	
2018		2017 ^(א)	
במיליוני ש"ח			
אשראי לא בעייתי	28,034	28,687	
אשראי בעייתי לא פגום	264	135	
אשראי בעייתי פגום	338	411	
סך הכל סיכון אשראי מאזני	28,636	29,233	
שיעור סיכון האשראי הבעייתי מסך סיכון אשראי מאזני לאנשים פרטיים	2.1%	1.9%	

(א) סווג מחדש. למידע נוסף ראה [ביאור 6](#).

למידע נוסף ובכלל זה הנוגע לחובות בעייתיים והוצאות בגין הפסדי אשראי ראה [ביאור 6](#) ו**ביאור 13** ובפרק החשיפה לסיכונים, סיכונים אשראי סעיף **סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק**.

חשיפת הבנק למימון ממונף

בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 311 נקבע כי מדיניות אשראי של בנק תתייחס, בין היתר, למימון ממונף. הבנק פועל על פי עקרונות ייחודיים במדיניות האשראי לסגמנט זה, ובכלל זה בהיבט של פרמטרים פיננסיים, סמכויות אשראי ועוד.

מימון ממונף מוגדר ומנוהל על ידי הבנק בהלימה ובהרחבה להוראות העדכניות.

יתרות האשראי המצרפיות ללווים ממונפים אשר לכל אחד מהם יתרת אשראי בסכום המהווה לפחות 0.5% מהון רוברד 1 של הבנק

31 בדצמבר			30 בספטמבר						
2017			2017			2018			
סך הכל	חוץ מאזני	מאזני	סך הכל	חוץ מאזני	מאזני	סך הכל	חוץ מאזני	מאזני	
									ענף משק
									במיליוני ש"ח
380	101	279	380	152	228	331	251	80	כרייה וחציבה
442	16	426	462	19	443	682	26	656	תעשייה וחרושת
699	409	290	688	408	280	938	616	322	אספקת חשמל, גז, קיטור ומיזוג אוויר
211	13	198	516	16	500	497	33	464	מסחר
223	15	208	233	15	218	195	15	180	תחבורה ואחסנה
281	-	281	-	-	-	274	-	274	בתי מלון, שירותי הארחה ואוכל
-	-	-	-	-	-	179	160	19	בינוי ונדל"ן
-	-	-	-	-	-	243	31	212	שירותים ציבוריים וקהילתיים
-	-	-	497	25	472	191	-	191	שירותים פיננסיים
2,236	554	1,682	2,776	635	2,141	3,530	1,132	2,398	סך הכל

סיכוני שוק

סיכון שוק מוגדר כסיכון להפסד בפוזיציות מאזניות וחוץ מאזניות הנובע משינוי בשווי הוגן של מכשיר פיננסי עקב שינוי בתנאי שוק (שינוי ברמת מחירים בשווקים שונים, תנודתיות בשיעורי ריבית, שערי חליפין, אינפלציה, מחירי מניות וסחורות ומדדים כלכליים נוספים). החשיפה לסיכוני שוק מתבטאת בתוצאות העסקיות, בשווי ההוגן של הנכסים וההתחייבויות, בהון העצמי ובתזרימי המזומנים.

הבנק פועל בהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים בנושא ניהול סיכוני השוק של הקבוצה, לרבות הוראות ניהול בנקאי תקין מספר 333 בנושא "ניהול סיכון ריבית" ומספר 339 בנושא "ניהול סיכוני שוק". במסגרת יישום הוראות אלה נקבעו עקרונות יסוד לאופן ניהול הסיכונים ובקרתם, ובכלל זה האחריות של ההנהלה והדירקטוריון, הגדרת אמצעי הבקרה והכלים למדידת הסיכונים ואמצעי הבקרה והפיקוח על סיכונים אלה, תוך יישום ממשל תאגידי שכולל שלושה "קווי הגנה".

מדיניות ניהול סיכוני השוק

מדיניות ניהול סיכוני השוק מהווה ביטוי לאסטרטגיית ניהול סיכון השוק של הקבוצה. זאת, לצד הנהלים הקיימים לזיהוי, מדידה, מעקב, פיתוח ובקרה אחר סיכוני השוק. המדיניות נועדה מחד לתמוך בהשגת היעדים העסקיים תוך הערכת הסיכונים והסיכויים שיכולים לבצוע מהחשיפה לסיכונים וזאת בהשוואה לרווח הצפוי מהם, ומאידך, נועדה להפחית את רמת הסיכון הנובעת מהפעילות השוטפת של הבנק, ובכלל זה לשמור על רמת נזילות גבוהה.

המדיניות מהווה כלי חשוב להגדרת תיאבון הסיכון של הבנק בתחום הנוסטרו, חדרי העסקות וחשיפות השוק בכלל קבוצת לאומי. המדיניות מגדירה את הממשל התאגידי, חלוקת האחריות הארגונית ומנגנוני האסקלציה.

החשיפות לסיכוני שוק מנוהלות באופן שוטף ברמת הקבוצה. חברות הבת בחו"ל קובעות מדיניות לניהול סיכוני שוק בהלימה עם המדיניות הקבוצתית ומסגרות הסיכון שאושרו בה. המידע על מצב החשיפות בפועל בהתאם למסגרות שנקבעו מתקבל מהחברות הבנות ומובא בחשבון בניהול הכולל של החשיפות בקבוצה.

ניהול סיכוני השוק מתבצע בשני מוקדי סיכון עיקריים: התיק הבנקאי והתיק למסחר. הגדרת התיק למסחר נגזרת מהוראות באזל והיא כוללת את תיק ניירות הערך הסחיר של הבנק ועסקות נגזרים בפעילות הסחירה. הגדרת התיק הבנקאי כוללת את העסקות אשר אינן כוללות בתיק למסחר.

חשיפה לסיכוני שוק הנובעים מההתחייבויות הפנסיוניות לעובדים

הבנק מיישם את כללי החשבונאות בארה"ב בנושא זכויות עובדים, כפי שנקבעו על ידי בנק ישראל. ניהול סיכוני השוק בגין המחויבות לעובדים מבוצע בחלקו במסגרת התיק הבנקאי ובחלקו הנוסף מנוהל באופן נפרד ועצמאי אל מול "נכסי תכנית", אשר נועדו לשאת תשואה לאורך זמן, במטרה לשרת את ערך ההתחייבות. המחויבות האקטוארית לעובדים בעלת מח"מ ארוך ומשפעת באופן משמעותי משינויים בריבית ההיוון. שיעור ההיוון המשמש לחישוב ההתחייבויות האקטואריות לזכויות עובדים נעשה על בסיס תשואת אגרות חוב ממשלתיות בישראל בתוספת עקום מרווח קבוע של אגרות חוב קונצרניות בדירוג בינלאומי AA התואם למח"מ ההתחייבויות לזכויות עובדים.

סיכון הריבית

סיכון הריבית הינו הסיכון להפסד כתוצאה משינויים בשערי ריבית חסרת סיכון במטבעות השונים והוא נובע ממספר מקורות, כגון: פערים בין מועדי שינוי הריבית או הפירעון (כמוקדם מביניהם) של הנכסים וההתחייבויות בכל אחד ממגזרי הצמדה וסיכון המרווח, ה-Basis Spread.

מדיניות החשיפות בריבית הנה להגביל את מידת ההשפעה של שינויים אפשריים בריבית על השחיקה הפוטנציאלית של השווי הכלכלי¹ ושל הרווח המימוני לשנה הקרובה.

סיכון הריבית נמדד ומנוהל בפועל על בסיס הנחות התנהגותיות שונות באשר לזמני הפירעון של הנכסים וההתחייבויות. על פי ניסיון העבר, הבנק מתייחס לחלק מיתרות העו"ש כהתחייבות לזמן ארוך. כמו כן, קיימות הנחות בהתייחס לפירעונות המוקדמים במשכנתאות על בסיס מודל סטטיסטי המנסה לחזות את הפירעונות המוקדמים כתלות בריבית. להערכות אלו חשיבות גדולה בניהול סיכוני הריבית, בין היתר בשל הגידול המשמעותי בירתות אלו בשנים האחרונות.

מדידת החשיפה לשינויים בריבית מבוצעת הן לעליה והן לירידת ריבית בכל מגזר הצמדה. מדידה זו נועדה לבחון את רגישות מבנה שווי הנכסים וההתחייבויות הקיים לשינויי ריבית, ולכן החישוב המבוצע נעשה מבלי לשנות את מבנה הנכסים וההתחייבויות.

¹ השווי הכלכלי של ההון מוגדר כהפרש בין הערך הנוכחי של הנכסים וההתחייבויות. בחישוב הערך הנוכחי מנכים את התזרימים בעקום התשואה חסר סיכון אשראי ואת התזרימים המט"חיים בלייבור.

להלן תמצית החשיפות לשינויים בלתי צפויים בריבית ברמת הקבוצה (לפני מס ובמיליוני ש"ח)^(א):

השינוי הפוטנציאלי בשווי הכלכלי כתוצאה מתרחיש									
תרחיש	ליום 30 בספטמבר 2018			ליום 30 בספטמבר 2017			ליום 31 בדצמבר 2017		
	עליה של 1%	ירידה של 1%	עליה של 0.1%	עליה של 1%	ירידה של 1%	עליה של 0.1%	עליה של 1%	ירידה של 1%	עליה של 0.1%
במט"י									
תיק בנקאי	(619)	538	(63)	(403)	304	(41)	(411)	306	(41)
תיק למסחר	(15)	(1)	(1)	(83)	81	(9)	(38)	25	(3)
במט"ח									
תיק בנקאי	(37)	(97)	(1)	170	(256)	20	175	(249)	22
תיק למסחר	9	19	(1)	77	87	3	32	47	2

(א) חישוב החשיפה לירידת ריבית ב-1% מבוסס על הורדת שיעור הריבית על האשראי והפיקדונות בשיעור זה. מאחר ושיעור הריבית על רוב הפיקדונות כיום נמוך מ-1%, ומאחר וקיימת הסתברות נמוכה שהריבית על הפיקדונות תרד מתחת ל-0.0%, יש לראות בחישוב החשיפה המוצג לעיל אמת מידה בהתאם לסטנדרטים המקובלים.

להלן חשיפת ההון לעליה/ירידה מיידית בריבית (לפני השפעת המס ובמיליוני ש"ח):

חשיפת ההון לעליה/ירידה מיידית בריבית ^(א)	חשיפה במט"י			חשיפה במט"ח		
	עליה של 1%	ירידה של 1%	עליה של 0.1%	עליה של 1%	ירידה של 1%	עליה של 0.1%
ליום 30 בספטמבר 2018						
	1,562	(1,992)	174	(587)	568	(59)
ליום 30 בספטמבר 2017						
	1,403	(1,859)	158	(321)	426	(36)
ליום 31 בדצמבר 2017						
	1,615	(2,083)	180	(349)	352	(34)

(א) מדידה זו כוללת את החשיפה לשינוי מידי בריבית של תיקי הנוסטרו המשוערכים לפי שווי שוק והמחויבות האקטואריות לעובדים. מדידה זו אינה כוללת את השפעת הרגישות של נכסי התוכנית לשינויים בריבית אשר נאמדת ב-30 בספטמבר 2018 בירידה בשווי הנכסים של כ-120 מיליון ש"ח (ב-30 בספטמבר 2017 כ-149 מיליון ש"ח, ב-31 בדצמבר 2017 כ-134 מיליון ש"ח) בתרחיש עליה של 1% בריבית. כמו כן, המדידה אינה כוללת את ההשפעות של הוראות המעבר של תקן זכויות עובדים, לפיהן מחושב יחס הלימות ההון.

רגישות השווי ההוגן של הנכסים וההתחייבויות לריבית

שווי הוגן נטו של מכשירים פיננסיים לפני השפעת שינויים פוטנציאליים בריבית:

30 בספטמבר 2018						
מטבע חוץ לרבות מטבע ישראלי צמוד מט"ח				מטבע ישראלי		
סך הכל	אחרים	אירו	דולר	צמוד מדד	לא צמוד	במיליוני ש"ח
425,685	10,028	7,974	73,071	45,464	289,148	נכסים פיננסיים
592,806	35,326	58,258	231,690	8,260	259,272	סכומים לקבל בגין מכשירים פיננסיים נגזרים וחוזי מאזניים
409,798	7,049	12,389	98,102	49,590	242,668	התחייבויות פיננסיות ^(א)
593,216	39,080	54,175	208,964	12,691	278,306	סכומים לשלם בגין מכשירים פיננסיים נגזרים וחוזי מאזניים
15,477	(775)	(332)	(2,305)	(8,557)	27,446	שווי הוגן נטו של מכשירים פיננסיים
30 בספטמבר 2017						
מטבע חוץ לרבות מטבע ישראלי צמוד מט"ח				מטבע ישראלי		
סך הכל	אחרים	אירו	דולר	צמוד מדד	לא צמוד	במיליוני ש"ח
412,176	9,560	16,185	61,466	45,507	279,458	נכסים פיננסיים
558,375	26,957	62,375	197,487	6,526	265,030	סכומים לקבל בגין מכשירים פיננסיים נגזרים וחוזי מאזניים
400,142	6,755	12,813	92,579	49,740	238,255	התחייבויות פיננסיות ^(א)
559,489	30,506	66,151	168,010	11,500	283,322	סכומים לשלם בגין מכשירים פיננסיים נגזרים וחוזי מאזניים
10,920	(744)	(404)	(1,636)	(9,207)	22,911	שווי הוגן נטו של מכשירים פיננסיים
31 בדצמבר 2017						
מטבע חוץ לרבות מטבע ישראלי צמוד מט"ח				מטבע ישראלי		
סך הכל	אחרים	אירו	דולר	צמוד מדד	לא צמוד	במיליוני ש"ח
423,868	8,431	10,565	66,379	45,077	293,416	נכסים פיננסיים
507,691	30,790	55,422	195,057	7,058	219,364	סכומים לקבל בגין מכשירים פיננסיים נגזרים וחוזי מאזניים
411,639	6,749	13,111	93,530	50,252	247,997	התחייבויות פיננסיות ^(א)
507,449	33,236	53,188	169,824	12,297	238,904	סכומים לשלם בגין מכשירים פיננסיים נגזרים וחוזי מאזניים
12,471	(764)	(312)	(1,918)	(10,414)	25,879	שווי הוגן נטו של מכשירים פיננסיים

(א) כולל שווי הוגן של ההתחייבויות האקטואריות לעובדים ואינו כולל את שווי נכסי התכנית.

השפעת שינויים פוטנציאליים בשיעורי הריבית על שווי הוגן^(א) נטו של מכשירים פיננסיים:

30 בספטמבר 2018								
שווי הוגן נטו של מכשירים פיננסיים לאחר השפעת שינויים בשיעורי הריבית ^(א)								
שינוי בשווי ההוגן								
מטבע ישראל								
מטבע ישראל								
צמוד מט"ח								
מטבע חוץ לרבות מטבע ישראלי								
לא צמוד								
צמוד מדד								
דולר ^(ב)								
אירו								
אחרים								
סך הכל								
במיליוני ש"ח								
במיליוני ש"ח באחוזים								
גידול מיידי מקביל של 1%	26,316	(7,089)	(3,175)	(357)	(789)	14,906	(571)	(3.69)
גידול מיידי מקביל של 0.1%	27,328	(8,392)	(2,392)	(335)	(777)	15,432	(45)	(0.29)
קיטון מיידי מקביל של 1%	28,557	(10,445)	(1,514)	(307)	(760)	15,531	54	0.35

30 בספטמבר 2017								
שווי הוגן נטו של מכשירים פיננסיים לאחר השפעת שינויים בשיעורי הריבית ^(א)								
שינוי בשווי ההוגן								
מטבע ישראל								
מטבע ישראל								
צמוד מט"ח								
מטבע חוץ לרבות מטבע ישראלי								
לא צמוד								
צמוד מדד								
דולר ^(ב)								
אירו								
אחרים								
סך הכל								
במיליוני ש"ח								
במיליוני ש"ח באחוזים								
גידול מיידי מקביל של 1%	21,941	(7,544)	(2,179)	(402)	(751)	11,065	145	1.33
גידול מיידי מקביל של 0.1%	22,811	(9,022)	(1,689)	(405)	(745)	10,950	30	0.27
קיטון מיידי מקביל של 1%	23,856	(11,361)	(1,163)	(381)	(736)	10,215	(705)	(6.46)

31 בדצמבר 2017								
שווי הוגן נטו של מכשירים פיננסיים לאחר השפעת שינויים בשיעורי הריבית ^(א)								
שינוי בשווי ההוגן								
מטבע ישראל								
מטבע ישראל								
צמוד מט"ח								
מטבע חוץ לרבות מטבע ישראלי								
לא צמוד								
צמוד מדד								
דולר ^(ב)								
אירו								
אחרים								
סך הכל								
במיליוני ש"ח								
במיליוני ש"ח באחוזים								
גידול מיידי מקביל של 1%	24,819	(8,690)	(2,404)	(317)	(771)	12,637	166	1.33
גידול מיידי מקביל של 0.1%	25,771	(10,222)	(1,964)	(312)	(765)	12,508	37	0.30
קיטון מיידי מקביל של 1%	26,912	(12,610)	(1,403)	(310)	(757)	11,832	(639)	(5.12)

- (א) מדידה זו כוללת את החשיפה לשינוי מיידי בריבית של תיקי הנוסטרו המשוערכים לפי שווי שוק והמחויבות האקטוארית לעובדים. מדידה זו אינה כוללת את השפעת הרגישות של נכסי התכנית לשינויים בריבית אשר נאמדת ב-30 בספטמבר 2018 בירידה בשווי הנכסים של כ-120 מיליון ש"ח (ב-30 בספטמבר 2017 כ-111 מיליון ש"ח וב-31 בדצמבר 2017 כ-134 מיליון ש"ח) בתרחיש עליה של 1% בריבית. כמו כן, המדידה אינה כוללת את ההשפעות של הוראות המעבר של תקן זכויות עובדים, לפיהן מחושב יחס הלימות ההון.
- (ב) מזה: השפעת נכסים פיננסיים מורכבים: גידול מיידי מקביל של 1% - (373) מיליון ש"ח (ב-30 בספטמבר 2017 - (276) מיליון ש"ח וב-31 בדצמבר 2017 - (283) מיליון ש"ח), קיטון מיידי מקביל של 1% - 297 מיליון ש"ח (ב-30 בספטמבר 2017 - 195 מיליון ש"ח וב-31 בדצמבר 2017 - 199 מיליון ש"ח), גידול מיידי מקביל של 2% - (774) מיליון ש"ח (ביום 30 בספטמבר 2017 - (578) מיליון ש"ח וב-31 בדצמבר 2017 - (592) מיליון ש"ח), קיטון מיידי מקביל של 2% - 470 מיליון ש"ח (ביום 30 בספטמבר 2017 - 310 מיליון ש"ח וב-31 בדצמבר 2017 - 317 מיליון ש"ח בהתאמה).
- (ג) לא כולל אומדן שווי הכנסות בגין עמלת פירעון מוקדם.

החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית

30 בספטמבר 2018						
מטב	מטב	מטב	מטב	מטב	מטב	מטב
עד עשרים	עד עשר	עד חמש	עד שלושה	עד שלושה	עד שלושה	עד עשרים
שנה	שנים	שנים	שנים	שנה	שנה	שנה
במיליוני ש"ח						
מטבע ישראלי לא צמוד						
נכסים פיננסיים, סכומים לקבל בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים						
2,332	7,182	8,450	14,141	28,491	11,054	216,395
208	16,938	20,701	46,368	57,090	72,322	39,480
-	45	1	879	2,824	1,157	1,206
-	-	-	-	-	-	-
2,540	24,165	29,152	61,388	88,405	84,533	257,081
התחייבויות פיננסיות, סכומים לשלם בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים						
102	1,827	1,721	18,208	9,350	4,485	206,975
195	17,599	19,344	39,483	68,292	73,351	52,865
15	143	5	482	1,516	2,706	2,239
-	-	-	-	45	-	-
312	19,569	21,070	58,173	79,203	80,542	262,079
מכשירים פיננסיים, נטו						
2,228	4,596	8,082	3,215	9,202	3,991	(4,998)
26,316	24,088	19,492	11,410	8,195	(1,007)	(4,998)
מטבע ישראלי צמוד למדד						
נכסים פיננסיים, סכומים לקבל בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים						
2,745	5,000	10,240	13,719	7,841	1,866	2,154
-	1,518	1,577	2,518	1,840	152	655
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
2,745	6,518	11,817	16,237	9,681	2,018	2,809
התחייבויות פיננסיות, סכומים לשלם בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים						
836	3,887	5,939	14,801	4,739	1,126	1,688
-	1,245	3,001	5,431	2,289	316	291
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	118	-	-
836	5,132	8,940	20,232	7,146	1,442	1,979
מכשירים פיננסיים, נטו						
1,909	1,386	2,877	(3,995)	2,535	576	830
6,118	4,209	2,823	(54)	3,941	1,406	830

(א) למעט יתרות מאזניות של מכשירים פיננסיים נגזרים, שווי הוגן של מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים ושווי הוגן של מכשירים פיננסיים מורכבים. בטור "ללא תקופת פירעון" מוצגות היתרות המאזניות שאינן מהוונות, כולל יתרות שזמן פירעון עבר בסך 849 מיליון ש"ח ליום 30 בספטמבר 2018.

(ב) ממוצע משוקלל לפי שווי הוגן של משך החיים הממוצע האפקטיבי.

ליום 31 בדצמבר 2017			ליום 30 בספטמבר 2017							
משך חיים ממוצע אפקטיבי ^(ב)	שיעור תשואה פנימי	סך הכל שווי הוגן	משך חיים ממוצע אפקטיבי ^(ב)	שיעור תשואה פנימי	סך הכל שווי הוגן	משך חיים ממוצע אפקטיבי ^(ב)	שיעור תשואה פנימי	סך הכל שווי הוגן	ללא תקופת פירעון	מעל עשרים שנה
בשנים	באחוזים		בשנים	באחוזים		בשנים	באחוזים			
0.59	2.97	293,416	0.60	3.18	279,458	0.60	3.14	289,148	559	544
1.48	-	211,445	1.64	-	256,991	1.33	-	253,160	-	53
0.76	-	7,919	0.86	-	8,039	0.51	-	6,112	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
0.96	2.97	512,780	1.09	3.18	544,488	0.94	3.14	548,420	559	597
0.27	0.85	247,997	0.31	0.59	238,255	0.26	0.96	242,668	-	-
1.34	-	231,365	1.53	-	275,858	1.22	-	271,155	-	26
0.77	-	7,509	0.83	-	7,440	0.46	-	7,106	-	-
0.50	-	30	0.50	-	24	0.30	-	45	-	-
0.79	0.85	486,901	0.95	0.59	521,577	0.76	0.96	520,974	-	26
									571	
									26,887	
4.09	2.42	45,077	3.88	2.55	45,507	4.17	2.21	45,464	10	1,889
2.38	-	7,058	2.65	-	6,526	2.70	-	8,260	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.85	2.42	52,135	3.72	2.55	52,033	3.94	2.21	53,724	10	1,889
2.97	0.47	32,634	2.95	0.61	32,555	2.90	0.49	33,016	-	-
2.57	-	12,170	2.52	-	11,371	2.55	-	12,573	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	127	-	-	129	-	-	118	-	-
2.85	0.47	44,931	2.83	0.61	44,055	2.80	0.49	45,707	-	-
									1,889	
									8,007	

החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית

30 בספטמבר 2018						
מטב	מטב	מטב	מטב	מטב	מטב	מטב
עד עשר	עד חמש	עד שלוש	עד שנה	עד שלוש	עד חודש	עד חודש
שנה	שנים	שנים	שנים	שנה	שנה	שנה
במיליוני ש"ח						
מטבע חוץ וצמוד מטבע חוץ^(א)						
נכסים פיננסיים, סכומים לקבל בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים						
1,869	8,226	5,391	10,214	10,087	13,097	41,405
1,087	2,278	1,900	1,281	514	501	3,067
216	16,583	12,682	26,262	100,582	86,640	73,998
-	-	(22)	(7)	2,027	3,619	2,608
-	-	-	-	-	-	-
2,085	24,809	18,051	36,469	112,696	103,356	118,011
התחייבויות פיננסיות, סכומים לשלם בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים						
4	47	496	2,085	15,581	11,139	87,787
390	20,940	13,279	24,564	94,972	81,724	58,683
97	16	(15)	844	3,105	1,761	1,472
-	-	-	-	11	-	-
491	21,003	13,760	27,493	113,669	94,624	147,942
מכשירים פיננסיים, נטו						
1,594	3,806	4,291	8,976	(973)	8,732	(29,931)
(3,505)	(5,099)	(8,905)	(13,196)	(22,172)	(21,199)	(29,931)
חשיפה כוללת לשינויים בשיעורי הריבית						
נכסים פיננסיים, סכומים לקבל בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים						
6,946	20,408	24,081	38,074	46,419	26,017	259,954
424	35,039	34,960	75,148	159,512	159,114	114,133
-	45	(21)	872	4,851	4,776	3,814
-	-	-	-	-	-	-
7,370	55,492	59,020	114,094	210,782	189,907	377,901
התחייבויות פיננסיות, סכומים לשלם בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים						
942	5,761	8,156	35,094	29,670	16,750	296,450
585	39,784	35,624	69,478	165,553	155,391	111,839
112	159	(10)	1,326	4,621	4,467	3,711
-	-	-	-	174	-	-
1,639	45,704	43,770	105,898	200,018	176,608	412,000
מכשירים פיננסיים, נטו						
5,731	9,788	15,250	8,196	10,764	13,299	(34,099)
28,929	23,198	13,410	(1,840)	(10,036)	(20,800)	(34,099)
5,547	3,501	1,377	1,315	562	125	62

(א) למעט יתרות מאזניות של מכשירים פיננסיים נגזרים, שווי הוגן של מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים ושווי הוגן של מכשירים פיננסיים מורכבים. בטור "ללא תקופת פירעון" מוצגות היתרות המאזניות שאינן מהוונות, כולל יתרות שזמן פרעוןן עבר בסך 849 מיליון ש"ח ליום 30 בספטמבר 2018.

(ב) ממוצע משוקלל לפי שווי הוגן של משך החיים הממוצע האפקטיבי.

(ג) כולל פריטים לא כספיים המוצגים בטור "ללא תקופת פירעון".

(ד) לרבות מטבע ישראלי צמוד למטבע חוץ.

(ה) אינו כולל שווי הוגן של ההתחייבויות האקטואריות לעובדים ואינו כולל את שווי נכסי התכנית.

ליום 31 בדצמבר 2017			ליום 30 בספטמבר 2017							
מסך חיים ממוצע אפקטיבי ^(ב)	שיעור תשואה פנימי	סך הכל שווי הוגן	מסך חיים ממוצע אפקטיבי ^(ב)	שיעור תשואה פנימי	סך הכל שווי הוגן	מסך חיים ממוצע אפקטיבי ^(ב)	שיעור תשואה פנימי	סך הכל שווי הוגן	ללא תקופת פירעון	מעל עשרים שנה
בשנים	באחוזים		בשנים	באחוזים		בשנים	באחוזים			
1.21	2.21	85,375	1.15	2.76	87,211	1.61	2.77	91,073	292	492
3.49	2.60	9,150	3.49	2.60	9,309	4.37	2.57	10,717	-	89
1.05	-	273,787	1.02	-	276,274	0.95	-	317,049	-	86
0.32	-	7,482	0.75	-	10,545	0.17	-	8,225	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.07	2.21	366,644	1.03	2.76	374,030	1.08	2.77	416,347	292	578
0.14	1.83	113,013	0.16	1.17	111,772	0.13	2.03	117,146	6	1
1.29	-	248,447	1.24	-	253,524	1.15	-	294,928	-	376
1.21	-	7,785	1.64	-	11,123	0.56	-	7,280	-	-
0.50	-	16	0.50	-	20	0.08	-	11	-	-
0.94	1.83	369,261	0.89	1.17	376,439	0.85	2.03	419,365	6	377
										201
										(3,304)
1.06	2.60	429,634	1.07	2.86	416,344	1.20	2.72	429,854	5,030	2,925
1.26	-	494,645	1.34	-	541,924	1.14	-	580,793	2,324	139
0.55	-	15,641	0.80	-	19,021	0.31	-	14,536	199	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.16	2.60	939,920	1.20	2.86	977,289	1.15	2.72	1,025,183	7,553	3,064
0.46	0.77	395,323	0.49	0.69	384,043	0.44	0.87	393,651	827	1
1.35	-	495,111	1.41	-	542,623	1.21	-	580,400	1,744	402
0.99	-	15,342	1.32	-	18,643	0.51	-	14,424	38	-
0.09	-	364	0.08	-	354	0.10	-	353	179	-
0.95	0.77	906,140	1.01	0.69	945,663	0.89	0.87	988,828	2,788	403
										2,661
										31,590
14.24	2.36	17,995	15.52	2.21	17,560	15.10	2.27	16,968	-	4,479

הערות כלליות:

1. בלוח זה, הנתונים לפי תקופות מציגים את הערך הנוכחי של תזרמים עתידיים כשהם מהווים לפי שיעור התשואה הפנימי שמנכה אותם לשווי ההוגן הכלול בגין המכשיר הפיננסי בעקביות להנחות שלפיהן חושב השווי ההוגן של המכשיר הפיננסי.
לפירוט נוסף בדבר ההנחות ששימשו לחישוב השווי ההוגן של המכשירים הפיננסיים ראה [ביאור 15 א](#).
2. שיעור תשואה פנימי הינו שיעור הריבית המנכה את תזרמי המזומנים הצפויים ממכשיר פיננסי אל השווי ההוגן הכלול בגינו.
3. משך חיים ממוצע אפקטיבי של קבוצת מכשירים פיננסיים מהווה קירוב לשינוי באחוזים בשווי ההוגן של קבוצת המכשירים הפיננסיים שייגרם כתוצאה משינוי קטן (גידול של 0.1%) בשיעור התשואה הפנימי של כל אחד מהמכשירים הפיננסיים.
4. השפעת עסקאות גידור כלולה בסך כל הנכסים או סך ההתחייבויות, לפי העניין.
5. בחישוב מח"מ הנכסים ומח"מ ההתחייבויות נלקח בחשבון אומדן פירעונות מוקדמים במשכנתאות ואומדן משיכות בפקדונות הציבור בהתאמה. בניטרול ההשפעה של המודלים המח"מ המקורי כלהלן: במגזר הצמוד למדד - מח"מ הנכסים מגיע ל-4.72 שנים, מח"מ ההתחייבויות מגיע ל-2.87 שנים ופער השת"פ מסתכם ב-1.32%. במגזר השקלי הלא צמוד - מח"מ הנכסים מגיע ל-0.94 שנים, מח"מ ההתחייבויות מגיע ל-1.03 שנים ופער השת"פ 2.04%. בנוסף, בניהול חשיפות הריבית הבנק מתייחס לחלק מיתרות העו"ש בשקלים ובמט"ח, כהתחייבות ארוכה (הנפרסת בין שנה לעשר שנים), ולא עד חודש לפי הוראות הדיווח.
6. פירוט נוסף על החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית בכל מגזר של הנכסים הפיננסיים ושל ההתחייבויות הפיננסיות, לפי סעיפי המאזן השונים, יימסרו לכל מבקש.

סיכון הנזילות

סיכון הנזילות הוא הסיכון הנוצר בשל אי הוודאות ביחס לאפשרות לגייס מקורות ו/או למימוש נכסים, באופן בלתי צפוי ותוך פרק זמן קצר, מבלי שיגרם הפסד מהותי. מדיניות ניהול סיכון הנזילות מהווה חלק אינטגרלי מהניהול העסקי האסטרטגי של קבוצת לאומי והיא מותאמת לדרישות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 342 בנושא "ניהול סיכון נזילות" ודרישות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 221 בנושא "יחס כיסוי הנזילות", המאמצת את המלצות ועדת באזל 3, לחישוב יחס מזערי לנזילות (Liquidity Coverage Ratio - LCR), תוך ביצוע התאמות למשק הישראלי. יחס כיסוי הנזילות המזערי שהבנק והקבוצה נדרשים לעמוד בו הינו 100%.

לאומי שומר על רמת נזילות נאותה, באמצעות השקעת תיק הנוסטרו בנכסים איכותיים ומפוזרים בשקלים ובמט"ח אשר תאפשר לו לעמוד בכל צורכי הנזילות במגוון תרחישי קיצון, ובאמצעות מדיניות גיוס של מקורות יציבים ומגוונים ולטווחי זמן שונים בדגש על גיוס פיקדונות מקמעונאים וכן גיוס של אג"ח לתקופות ארוכות.

לאומי מקיים מעקב שוטף אחר מצב הנזילות שלו באמצעות מדדים המיועדים להתריע על שינויים במצב הנזילות, בין היתר באמצעות מודל רגולטורי וכן מודלים פנימיים שפותחו בלאומי בהתאם להוראת בנק ישראל, ובהתאם לסטנדרטים המקובלים בעולם.

למידע נוסף בנוגע לסיכון הנזילות ראה פרק סיכון הנזילות [בדוח על הסיכונים לשנת 2017](#) באתר האינטרנט של הבנק [וביאור 9 ב](#).

סיכונים תפעוליים

סיכון תפעולי מוגדר כסיכון להפסד כתוצאה מאי נאותות או מכשל של תהליכים פנימיים, אנשים ומערכות, או כתוצאה מאירועים חיצוניים.

קבוצת לאומי פועלת במגוון רחב של פעילויות פיננסיות ולפיכך חשופה לסיכונים תפעוליים הכוללים, בין היתר, סיכונים אבטחת מידע וסייבר, סיכונים טכנולוגיים, סיכונים המשכיות עסקית וסיכונים מעילות והונאות.

מדיניות ניהול הסיכונים התפעוליים הקבוצתית מעגנת עקרונות, קווים מנחים ואת תפיסת ניהול הסיכון התפעולי בלאומי, ובכלל זה: ניהול סיכון מוכוון ומותאם לפעילות קווי העסקים ומיקוד בסיכונים בעלי פוטנציאל להשלכה משמעותית.

למידע נוסף ראה פרק [סיכונים תפעוליים בדוח הדיסקטוריון והנהלה לשנת 2017](#) [ובדוח על הסיכונים](#).

סיכונים אחרים

סיכונים רגולציה וציות

סיכון רגולציה

בשנים האחרונות הורחבו הדרישות מבנקים בעולם ובישראל בנוגע להון ונזילות, זאת על רקע הפקת הלקחים מהמשבר הפיננסי (הוראות באזל 3). בנוסף, התפרסמו לאחרונה הנחיות בינלאומיות בנוגע לסטנדרטים חדשים העלולים להשפיע על הון הבנק ונכסי הסיכון. מגמות אלו משפיעות על אופן הקצאת ההון לפעילויות העסקיות השונות בקבוצה. כמו כן, פורסמו לאחרונה חוקים ורגולציות בדגש על סביבת הצרכן אשר מטרתם, בין השאר, הגברת התחרותיות.

להתגברות דרישות הרגולציה בארץ ובעולם השפעה על המודל העסקי, על הרווחיות ועל דרישות הלימות ההון של הקבוצה. הבנק עוקב אחר התפתחויות אלו, לומד אותן ונערך בהתאם.

סיכון ציות

א. ציות, איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור

לצורך ניהול אפקטיבי של סיכונים הציות פועל בלאומי מערך ציות ואכיפה שבראשו עומדת קצינת הציות הראשית (Chief Compliance Officer). קצינת הציות הראשית אחראית, בין היתר, למילוי החובות לפי הוראות החקיקה בנושאי איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור. קצינת הציות הראשית משמשת גם כממונה על האכיפה בתחום דיני ניירות ערך וגם כ-Responsible Officer בתחום ה-FATCA.

מערך ציות ואכיפה כפוף ליועצת המשפטית הראשית.

המערך נמצא בקשר שוטף עם חברות הבנות בארץ ובחו"ל לצורך מעקב ליישום נושאי הציות בכללותם ויישום מדיניות הציות הקבוצתית.

בהתאם למגמות המתפתחות בעולם, מטפל הבנק במגוון נושאים בתחום ציות לרבות איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור והיבטי מיסוי, לרבות FATCA ו-CRS.

בין היתר, מתמקד הבנק במוקדי סיכון בעולם טכנולוגי פיננסי (כגון: פינטק, P2P, קרנות גידור, מטבעות וירטואליים וכדומה) - ניהול סיכונים ציות ואיסור הלבנת הון בעולם טכנולוגי פיננסי מתפתח המאופיין בהיעדר פיקוח רגולטורי מוגדר לצד מורכבות מקצועית והיעדר פרקטיקות מובנות לתהליכי בקרה עקב חדשנותם של הנושאים.

ב. אכיפה מנהלית

חוק ייעול הליכי האכיפה ברשות ניירות ערך (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011 בא לייעל את הליכי האכיפה של הוראות החקיקה בתחום דיני ניירות הערך. במסגרת חקיקה זו ניתן יהיה להטיל סנקציות שונות על תאגיד, שהפר את ההוראות הרלוונטיות וכן על עובדי התאגיד, לרבות נושאי המשרה.

בהמשך לחוק פרסמה הרשות לניירות ערך מסמך קריטריונים להכרה בתכנית אכיפה פנימית בתחום ניירות הערך (להלן: "מסמך הקריטריונים").

במסמך הקריטריונים הנחתה רשות ניירות ערך את התאגיד, בין היתר, למנות ממונה על האכיפה. תפקידו, על פי מסמך הקריטריונים, הוא להיות אחראי על יישום תכנית האכיפה.

ג. FATCA – Foreign Account Tax Compliance Act

על פי החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מספר 227) ותקנות מס הכנסה (יישום הסכם FATCA), התשע"ו-2016 נדרש הבנק לבצע הליכי זיהוי לקוחות ולהעביר מידע לרשות המיסים בישראל אודות חשבונות המוחזקים על ידי לקוחות אמריקאים לצורך העברתו לרשות המיסים האמריקאית.

הבנק מיישם מדיניות כסף מוצהר תוך הקפדה כי לא ינהלו בבנק כספים שאינם מוצהרים לרשויות המס הרלוונטיות, בהקשר זה נערכו מהלכים רבים לאיתור וזיהוי האוכלוסיות הרלוונטיות וביצוע הדיווח לרשויות המס בהתאם לכללי ה-FATCA כפי שנקבעו בהסכם בין ישראל לרשויות המס האמריקאיות.

הבנק פועל במספר נדבכים על מנת לוודא ציות של קבוצת לאומי ויחידים בה לרשויות החקיקה, בהם: מינוי קצינת הציות כממונה לנושא, אימוץ מדיניות ונהלי עבודה מתאימים, פיתוח כלים ממוכנים בתהליכי העבודה, גיבוש מנגנוני הדרכה והטמעה, בדיקה, בקרה ותפעול הנדרשים למילוי ההנחיות והנחיית החברות הבנות בקבוצה להיערכות מתאימה.

ד. CRS – Common Reporting Standard

ארגון ה-OECD פרסם תקן אחיד ליישום חילופי מידע אוטומטיים לגבי חשבונות פיננסיים בין מדינות (להלן: "התקן"). התקן נבנה ברוח ה-FATCA האמריקאי ונועד להגביר את השקיפות והפיקוח על דיווחי המס של תושבי המדינות המחזיקים חשבונות פיננסיים מחוץ למדינת התושבות שלהם. ביולי 2016 פורסם החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מספר 227) בנושא יישום ה-FATCA והתקן. תקנות ליישום התקן טרם פורסמו.

לאומי נערך לעמידה בדרישות החקיקה. שלוחות בנק לאומי באנגליה וברומניה החלו ביישום התקן ביום 1 בינואר 2016 בהתאם להוראות הרגולציה המקומית החלות עליהן.

סיכונים משפטיים

קיימת חשיפה כללית, אשר לא ניתן להעריכה או לכמתה, הנובעת, בין היתר, ממורכבותם של השירותים הניתנים על ידי הבנק והחברות המאוחדות ללקוחותיהם. מורכבות שירותים אלו צופנת בחובה, בין היתר, פוטנציאל לטענות, פרשנויות ואחרות, הנוגעות לשורה ארוכה של תנאים מסחריים ורגולטורים. לא ניתן לצפות מראש את כל סוגי הטענות שיועלו בתחום זה ואת החשיפה הנובעת מטענות אלו ואחרות בקשר עם שירותי הבנק והחברות המאוחדות, המועלות, בין היתר, באמצעות המנגנון הדיוני הקבוע בחוק תובענות ייצוגיות.

כמו כן, קיימת חשיפה בשל שינויים רגולטורים והנחיות של המפקח על הבנקים. ההתקשרויות עם הלקוחות הינו, בחלקן, התקשרויות הנמשכות לאורך שנים רבות, במהלכן עשויים להתרחש שינויים במדיניות, ברגולציה ובמגמות הדין, לרבות בפסיקת בתי המשפט. הבנק והחברות המאוחדות פועלים באמצעות מערכות מיכוניות מורכבות, אשר לאור השינויים כאמור, יש צורך להתאימן באופן שוטף. כל אלו יוצרים חשיפה תפעולית ומשפטית מוגברת.

בנוסף קיימת חשיפה כללית הנובעת מכך שכנגד הבנק והחברות המאוחדות מוגשות מעת לעת תלונות למפקח על הבנקים, שעלולות בנסיבות מסוימות להביא לנקיטת הליכים משפטיים נגד הבנק. לעת הזו, לא ניתן להעריך האם קיימת חשיפה בגין תלונות אלו ולא ניתן להעריך אם תינתן הכרעה רוחבית של הפיקוח בעניין תלונות כנ"ל ו/או אם תוגשנה תביעות ייצוגיות או אחרות כתוצאה מהליכים שכאלו, וכן לא ניתן להעריך את החשיפה הפוטנציאלית לתלונות כנ"ל. לפיכך, לא נכללה הפרשה בגין החשיפה האמורה.

במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים בסיכון המשפטי ובאופן ניהולו בבנק.

למידע נוסף בדבר הסיכון המשפטי ואופן ניהולו ראה פרק [סיכונים אחרים בדוח הדירקטוריון וההנהלה לשנת 2017](#).

סיכון מוניטין

סיכון המוניטין הינו הסיכון לפגיעה באמון אשר יש לבעלי עניין שונים בבנק, לרבות: לקוחות, בעלי מניות, עובדים, צדדיים נגדים לביצוע עסקאות, ספקים, גורמי רגולציה או כל בעל עניין אחר אשר האמון שהוא נותן בבנק חיוני לפעילותו העסקית.

במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים בסיכון המוניטין ובאופן ניהולו.

למידע נוסף ראה פרק [סיכונים אחרים בדוח הדירקטוריון וההנהלה לשנת 2017](#).

סיכון אסטרטגי

סיכון אסטרטגי מוגדר כסיכון של ירידה מהותית ברווחיות הנובעת מירידה בהכנסות שאינה יכולה להיות מפוצה על ידי ירידה מספקת בהוצאות או על ידי מציאת מקורות הכנסה נוספים. ירידה זו יכולה לנבוע מהחלטות אסטרטגיות שגויות, מחוסר יכולת ליישם אסטרטגיות נכונות, מיישום בלתי נאות של החלטות או העדר תגובה והיערכות לשינויים בסביבה העסקית (ענפיים, כלכליים, רגולטוריים, צרכניים וטכנולוגיים).

סיכון אסטרטגי יכול להיות כזה שהפגיעה שלו נוגעת במודל העסקי של הבנק או של אחד מקווי העסקים המהותיים שלו. זהו סוג של סיכון שההשפעה המיידית שלו על הרווח יכולה להיות לא משמעותית, אך בטווח הארוך עלולה להיות דרמטית.

במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים בסיכון האסטרטגי ובאופן ניהולו.

למידע נוסף ראה פרק [סיכונים אחרים בדוח הדירקטוריון וההנהלה לשנת 2017](#).

סיכון מאקרו-כלכלי

סיכון מאקרו-כלכלי הינו סיכון להכנסות ולהון הקבוצה הנובע מתנאים מאקרו כלכליים לרבות סביבת ריבית נמוכה, יחסי הכח הפוליטיים בעולם והשפעתם על הסחר הבינלאומי - המדיניות הכלכלית בארה"ב, תהליכים חברתיים ופוליטיים באירופה ואי היציבות הגיאופוליטית במוקדי סכסוך בעולם בין השאר לאור התגברות איומי הטרור. לאחרונה ישנם סיכונים העולים מן ההתפתחויות האפשריות בתחום הסחר העולמי, בדגש על קשרי הסחר בין ארה"ב לסין. אם המצב יחריף לכדי "מלחמת סחר" מתמשכת, עלולה להיות לכך השפעה שלילית על הצמיחה בעולם. כתוצאה, עלול להיפגע בעקיפין גם המשק הישראלי.

הבנק מנטר סיכונים מתפתחים כאמור, עם זאת, במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים בסיכון המאקרו-כלכלי ובאופן ניהולו.

למידע נוסף ראה פרק [סיכונים אחרים בדוח הדירקטוריון וההנהלה לשנת 2017](#).

סיכון הבנקאות ההוגנת (Conduct)

סיכון הבנקאות ההוגנת (Conduct) הינו הסיכון שהתנהלות הבנק מול לקוחותיו תוביל, במעשה או במחדל, לתוצאה בלתי רצויה עבורם. זאת, ללא יכולת הלקוח לקחת מראש תוצאה זו בחשבון. בעקבות זאת עלולים להיגרם לבנק הפסדים הנובעים מנזקים משפטיים, מהטלת קנסות או מנזקי מוניטין.

במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים בסיכון הבנקאות ההוגנת ובאופן ניהולו.

למידע נוסף ראה פרק [סיכונים אחרים בדוח הדירקטוריון וההנהלה לשנת 2017](#).

מדיניות חשבונאית ואומדנים בנושאים קריטיים

כללי

הדוחות הכספיים ערוכים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ובהתאם להוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו בדבר עריכת דוח כספי שנתי ורבעוני של תאגיד בנקאי כמפורט **בביאור 1 בדוחות הכספיים השנתיים ליום 31 בדצמבר 2017**.

הכנת הדוחות הכספיים המאוחדים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ובהתאם להוראות המפקח על הבנקים דורשת מהנהלה שימוש באומדנים והערכות המשפיעים על הסכומים המדווחים של נכסים, התחייבויות וכן על סכומי הכנסות והוצאות.

התוצאות בפועל של אומדנים אלו עלולות להיות שונות מהאומדנים ו/או ההערכות. האומדנים וההערכות מתבססים בדרך כלל על תחזיות כלכליות, הערכות לגבי השווקים השונים וניסיון העבר, תוך הפעלת שיקול דעת ואשר הנהלה מאמינה כי הינם סבירים בעת החתימה על הדוחות הכספיים.

הנושאים החשבונאיים הקריטיים העיקריים שצוינו בדוח השנתי ליום 31 בדצמבר 2017 הם כדלהלן: הפרשה להפסדי אשראי וסווג חובות בעייתיים, מכשירים נגזרים, ניירות ערך, התחייבויות לזכויות עובדים, התחייבויות בגין תביעות משפטיות, ומיסים על ההכנסה.

התחייבויות לזכויות עובדים

זכויות הפרישה והפנסיה בבנק נקבעות על פי סיווג תקופות ההעסקה השונות בבנק כאשר לעובדים שהחלו עבודתם בבנק מיום 1 בינואר 1999 קיימות הפקדות שוטפות לפיצויים ותגמולים ולגביהם לבנק אין חבות פנסיונית למעט השלמה לפיצויי פיטורין. לעובדים שהחלו את עבודתם בבנק לפני 1 בינואר 1999 הפורשים מעבודתם בבנק בגיל פרישה הזכות לבחור בקבלת פיצויי פרישה וכספי התגמולים או לקבל פנסיה מהבנק, הכל בהתאם ובכפוף להוראות ההסכמים השונים החלים על העובדים. הבנק מפקיד עבור עובדים אלה כספים לתגמולים ופיצויים בקופת גמל לתגמולים ופיצויים של עובדי הבנק אשר מנוהלת על ידי חברה מנהלת המוחזקת על ידי עמיתי הקופה (להלן - "עודה").

בשנים האחרונות ביצע הבנק שורה של צעדים על מנת למתן את ההשפעה של התחייבויות אלה על הדוחות הכספיים. בהמשך לצעדים אלה החל הבנק בבחינה של חלופות ביחס למצב הקיים כיום לפיו מלוא הכספים מופקדים ביעודה כאמור. בשלב זה לא ניתן להעריך האם הבחינה כאמור תוביל לגיבוש תוכנית שתאשר ותבוצע בפועל ולא ניתן להעריך האם ניתן יהיה להגיע להסכמות הנדרשות לשם ביצוע של האמור לעיל.

הסכומים של התחייבויות לפנסיה מחושבים על פי מודלים אקטואריים. שיעור ההיוון המשמש לחישוב ההתחייבות האקטוארית לזכויות עובדים, של הבנק לפנסיה נעשה על בסיס תשואות השוק בהתאם לחלופה שהבנק בחר מתוך החלופות שנקבעו על ידי בנק ישראל, לפיהם העקום מורכב מתשואות אגרות חוב ממשלתיות בישראל בתוספת עקום מרווח קבוע של אגרות חוב קונצרניות בדירוג בינלאומי AA התואם למח"מ ההתחייבויות לזכויות עובדים.

כמו כן החישובים האקטואריים לוקחים בחשבון את תחזית עליית השכר הריאלית על סמך ניסיון העבר שמשנתה בהתאם לגיל העובד.

המודלים האקטואריים כוללים הנחות לגבי: תוחלת חיים, שיעורי נכות, שיעורי עזיבה, שיעורי עזיבה עם תנאים מועדפים, שיעור ניצול זכויות הפנסיה ושיעור משיכת כספי פיצויים ותגמולים וכד'. על אף שהפרמטרים נקבעו בזירות ובמקצועיות ראויה, שינוי בכל אחד מהפרמטרים האקטואריים או בכמה מהם ו/או בשיעור ההיוון ו/או בשיעור עליית השכר יביא לשינוי בגובה ההתחייבויות של הבנק.

הערכת האקטואר של זכויות העובדים נמצאת באתר מגנ"א של רשות ניירות ערך וכתובתו: www.magna.isa.gov.il.

ליום 30 בספטמבר 2018 יתרת רווח כולל אחר מצטבר בגין הטבות לעובדים הסתכמה ביתרה שלילית בסך 2,303 מיליון ש"ח לאחר השפעת מס, קיטון של 647 מיליון ש"ח לאחר השפעת מס ביתרת הקרן השלילית בהשוואה ליום 31 בדצמבר 2017.

יתרת ההתחייבות להטבות לעובדים ליום 30 בספטמבר 2018 לפי שיעור היוון על בסיס אגרות חוב קונצרניות בישראל ("שוק עמוק לגישת הרשות לניירות ערך") גבוהה בכ-62 מיליון ש"ח מיתרת ההתחייבות בפועל.

בקורות ונהלים לגבי הגילוי בדוח הכספי

הוראות המפקח על הבנקים מחילות על תאגידים בנקאיים את דרישות סעיפים 302 ו-404 של ה-Sox Act. בהתייחס לסעיפים אלו נקבעו על ידי ה-SEC וה-Public Company Accounting Oversight Board הוראות באשר לאחריות ההנהלה לקביעתם וקיומם של בקורות ונהלים לגבי הגילוי ולקיום בקרה פנימית על הדיווח הכספי וחוות דעת ראי החשבון המבקרים לגבי הביקורת של הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי.

הוראות המפקח קובעות:

- תאגידים בנקאיים יישמו את דרישות סעיפים 302 ו-404 וכן את הוראות ה-SEC שפורסמו מכוחם.
- בקרה פנימית נאותה מחייבת קיום מערך בקרה על פי מסגרת מוגדרת ומוכרת, ומודל ה-COSO (Committee Of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission) עונה על הדרישות ויכול לשמש לצורך הערכת הבקרה הפנימית.

הבנק מיישם באופן שוטף את ההוראה בקבוצת לאומי.

במהלך שנת 2018 מבצע הבנק תיקוף ועדכון של תהליכי בקרה מהותיים ובדיקות אפקטיביות של כל מערך הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי.

הערכת בקורות ונהלים לגבי הגילוי

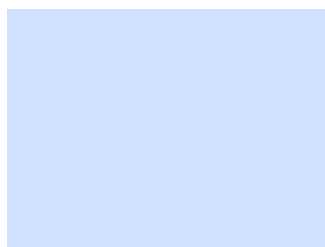
הנהלת הבנק, בשיתוף המנכ"ל הראשי, ראש החטיבה הפיננסית והחשבונאי הראשי, העריכו לתום התקופה המכוסה בדוח זה את האפקטיביות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי של הבנק. על בסיס הערכה זו, המנכ"ל הראשי של הבנק, ראש החטיבה הפיננסית והחשבונאי הראשי, הסיקו כי לתום תקופה זו, הבקורות והנהלים לגבי הגילוי של הבנק הינם אפקטיביים כדי לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על המידע שהבנק נדרש לגלות בדוח הכספי בהתאם להוראות הדיווח לציבור של המפקח על הבנקים ובמועד שנקבע בהוראות אלו.

שינויים בבקרה הפנימית

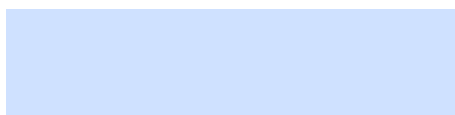
במהלך הרבעון שהסתיים ביום 30 בספטמבר 2018 לא אירע כל שינוי מהותי בבקרה הפנימית על הדיווח הכספי של הבנק, אשר השפיע באופן מהותי או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי על הבקרה הפנימית של הבנק על הדיווח הכספי.

דירקטוריון

בתקופה מינואר-ספטמבר 2018 התקיימו 24 ישיבות של מליאת הדירקטוריון ו-55 ישיבות של ועדות הדירקטוריון. בישיבת הדירקטוריון שהתקיימה ביום 12 בנובמבר 2018, הוחלט לאשר ולפרסם את תמצית הדוחות הכספיים המאוחדים - הבלתי מבוקרים של הקבוצה ליום 30 בספטמבר 2018 ולתקופה שהסתיימה באותו תאריך. דירקטוריון הבנק מביע את הערכתו ותודתו לעובדים ולמנהלים של הבנק ושל חברות הקבוצה, בארץ ובח"ל, על עבודתם המסורה ותרומתם לקידום עסקי הקבוצה.

דוד ברודט
יו"ר הדירקטוריון

רקפת רוסק-עמינח
מנהל כלכלי ראשי

12 בנובמבר 2018